

TOHOLAMMIN KUNTA

TILINPÄÄTÖS

2017

Kunnanhallitus 26.3.2018 § 45

Tarkastuslautakunta 5.6.2018 § 33

Kunnanvaltuusto 11.6.2018 § 13

JOHDANTO.....	5
1 TILINPÄÄTÖSSÄÄNNÖKSET.....	5
2 TILINPÄÄTÖSASIAKIRJAT.....	6
2.1 Tilinpäätös	6
2.2 Tilinpäätöstä varmentavat asiakirjat	6
3 TOIMINTAKERTOMUS.....	6
3.1 Toimintakertomusta koskevat säännökset	6
3.2 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	7
3.2.1 Kunnanjohtajan katsaus vuodesta 2017.....	7
3.2.2 Kunnan organisaatio.....	8
3.2.3 Henkilöstö.....	11
3.2.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys.....	11
3.2.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa.....	16
3.2.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista	16
3.2.7. Ympäristövastuut.....	16
3.3. Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä.....	17
3.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	18
3.4.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen.....	18
3.4.2 Toiminnan rahoitus.....	20
3.5 Rahoitusasema ja sen muutokset.....	22
3.6 Kokonaistulot ja –menot	24
3.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous	25
3.7.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä.....	25
3.7.2 Konsernin toiminnan ohjaus.....	25
3.7.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat.....	25
3.7.4 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	26
3.7.5 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	26

3.8 Keskeiset liitetiedot	29
3.9. Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	29
3.9.1 Asiaa koskeva sääntely	29
3.9.2 Tilikauden tuloksen käsittely	29
3.9.3 Talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	29
4 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	30
4.1 Seurantaa koskeva sääntely	30
4.2 Tavoitteiden toteutuminen	30
4.3 Määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen	30
4.3.1 Käyttötalouden toteutuminen.....	30
4.3.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen	44
4.3.3 Investointien toteutuminen	46
4.3.4 Rahoitusosan toteutuminen.....	47
4.3.5 Yhteenvedo määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	48
5 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT.....	49
5.1 Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet.....	49
5.2 Tuloslaskelma	50
5.4 Tase.....	52
5.5 Konsernilaskelmat	53
6 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	56
6.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	56
6.1.1 Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät.....	56
6.2 Tuloslaskelman liitetiedot	56
6.2.1 Toimintatuotot	56
6.2.2 Verotulojen erittely	56
6.2.3 Valtionosuuksien erittely.....	56
6.2.4 Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet	57
6.2.5 Sumu-poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuus	57

6.2.6 Pakollisten varausten muutokset	58
6.2.7 Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	58
6.2.8 Rahoitustuotot ja -kulut	58
6.2.9 Tilintarkastuspalkkiot	58
6.2.10 Luottamushenkilöpalkkiot	58
6.3 Tasetta koskevat liitetiedot	59
6.3.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	59
6.3.2 Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot	60
6.3.3 Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	61
6.3.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot.....	63
6.4 Henkilöstöä koskevat liitetiedot	63
6.4.1 Henkilöstön lukumäärä.....	63
6.4.2 Henkilöstökulut.....	63
6.5 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot	64
6.5.1 Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet	64
6.5.2 Konsernituloslaskelman liitetiedot.....	65
6.5.3 Konsernitaseen liitetiedot	66
6.5.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot.....	67
7 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET	67
7.1 Liikelaitosten erillistilinpäätökset	67
7.2. Liikelaitoksen tilinpäätöksen liitetiedot.....	75
7.2.1 Tuloslaskelman liitetiedot	77
7.2.3 Allekirjoitus ja merkinnät	79
7.3 Tytäryhtiöiden tilinpäätökset	80
8 ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT	90
9 TILINPÄÄTÖSTÄ VARMENTAVAT ASIAKIRJAT	91

JOHDANTO

Toimintakertomus on osa tilinpäätöstä. Toimintakertomuksen sisällöstä säädetään kuntalaissa.

Toimintakertomuksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva kunnan toiminnasta ja taloudesta.

Näkyvin muutos tilinpäätöksessä ovat uudet tilinpäätöslaskelmat: tuloslaskelma ja tase sekä rahoituslaskelma. Tuloslaskelma on kokonaan uusi laskelma kunnallisessa tilinpäätöksessä. Taseen nimikkeet ja esitysjärjestys on muutettu kokonaisuudessaan. Rahoituslaskelma on rakenteeltaan ja sisällöltään aikaisempaa selkeämmin tilikauden rahan lähteitä ja rahan käyttöä kuvaava laskelma. Tuloslaskelmaa ja tasetta täydentävien liitetietojen antaminen on pakollista. Talousarvion toteutumisvertailu säilyy edelleen itsenäisenä, tilinpäätökseen sisältyvänä laskelmana, jonka tehtävänä on talousarviositovuuden noudattamisen seuranta.

Muita olennaisesti tilinpäätösinformaatiota parantavia muutoksia ovat sitovien toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen seuranta, suunnitelmien mukaisten poistojen esittäminen, vaatimus vastaisten menojen ja menetysten huomioon ottamisesta pakollisena varauksena sekä konsernitaseen ja sen liitetietojen sisällyttäminen tilinpäätökseen.

1 TILINPÄÄTÖSSÄÄNNÖKSET

Kunnan tilinpäätöksen laatimisessa noudatetaan kuntalain sekä soveltuvin osin kirjanpitolain- ja asetuksen säännöksiä (KuntaL 68 §). Kuntalaki on kirjanpitolakiin nähden erityislain asemassa. Siltä osin kuin mainittujen lakien säännökset poikkeavat toisistaan noudatetaan kuntalakia (KPL 8:5 §). Kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto (KuntaL 67 §). Myös konsernitilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan soveltuvin osin kirjanpitolakia (KuntaL 68 a §).

Kunnan tilinpäätöksen sisältö määritellään kuntalaissa. Tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja niiden liitteenä olevat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus (KuntaL 68.2 §). Lisäksi kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Kunnan konsernitilinpäätöksen laatimista ohjeistetaan tarkemmin kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antamassa yleisohjeessa kunnan ja kuntayhtymän konsernitilinpäätöksen laatimisesta.

Tilinpäätöslaskelmat laaditaan kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeiden mukaisiin kaavoihin. Liitetietojen antamisessa noudatetaan kuntajaoston antamaa yleisohjetta.

Tilinpäätöstä laadittaessa ja tilinavausta tehtäessä on noudatettava ns. yleisiä tilinpäätösperiaatteita (KPL 3:3 §). Säännös sisältää kuusi eri tilinpäätösperiaatetta ja yhden tilinavausperiaatteen.

- Oletus toiminnan jatkuvuudesta
- Johdonmukaisuus menettelytavoissa tilikaudesta toiseen
- Sisältöpainotteisuus
- Varovaisuuden periaate
- Tasejatkuvuuden periaate
- Suoriteperusteisuus
- Erillisarvostusta koskeva periaate

Kunnanhallituksen on saatettava tilinpäätös siihen liittyvine asiakirjoinen ja allekirjoituksineen tilintarkastajan tarkastettavaksi. Tilinpäätöksen allekirjoittavat kunnanhallituksen jäsenet ja kunnanjohtaja. Tilintarkastajan on viimeistään toukokuun loppuun mennessä tarkastettava päätyneen tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös ja luovutettava tarkastuslautakunnalle valtuustolle osoitettu tilintarkastuskertomus. Kertomukseen sisältyy lausunto siitä, voidaanko tilinpäätös hyväksyä ja tilivelvollisille myöntää vastuuvapaus (KuntaL 73.1 §, 75.1 §).

Jos tilintarkastuskertomus sisältää muistutuksen, tarkastuslautakunta hankkii asianomaisten selitykset sekä kunnanhallituksen lausunnon. Tarkastuslautakunta antaa arvionsa tehdyistä muistutuksista, siihen annetuista selityksistä ja kunnanhallituksen lausunnosta (KuntaL 75.2 ja 3 §). Kunnanhallitus saattaa tilinpäätöksen tarkastuslautakunnan valmistelun jälkeen edelleen valtuuston käsiteltäväksi viimeistään tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä (KuntaL 68 §).

2 TILINPÄÄTÖSASIAKIRJAT

2.1 Tilinpäätös

Kunnan tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen, tilinpäätöslaskelmat, liitetiedot, luettelot ja selvitykset sekä allekirjoitukset ja tilinpäätösmerkinnät. Kunnan tilinpäätöslaskelmia ovat tuloslaskelma, rahoituslaskelma, tase sekä konsernitase, konsernituloslaskelma ja konsernirahoituslaskelma. Konsernitase laaditaan, jos kunnalla on määräämisvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa.

2.2 Tilinpäätöstä varmentavat asiakirjat

Tilinpäätöstä varmentavia asiakirjoja ovat tase-erittelyt ja liitetietojen erittelyt (KPL 3:13 §). Ne sidotaan tasekirjasta erikseen omaksi asiakirjaksi, mikäli ne laaditaan paperitulosteena.

3 TOIMINTAKERTOMUS

3.1 Toimintakertomusta koskevat säännökset

Toimintakertomuksen antamisesta vastaavat kunnanhallitus ja kunnanjohtaja (KuntaL 68§). Toimintakertomuksessa annetaan tiedot kunnan toiminnan kehittymisestä koskevista tärkeistä seikoista (KPL 3:1§). Kunnan toimintakertomuksen erityisenä tehtävänä on selvittää valtuuston talousarviossa hyväksymien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista (KuntaL 68§). Talousarvion toteutumisvertailu on siten olennainen osa toimintakertomusta. Kunnanhallituksen on lisäksi toimintakertomuksessa tai sen antamisen yhteydessä tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelyä sekä talouden tasapainottamista koskeviksi toimenpiteiksi.

3.2 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

3.2.1 Kunnanjohtajan katsaus vuodesta 2017

Talous

Toholammin kunnan taloudellinen tulos on 757 841,58 euroa ylijäämäinen. Vuosikate talousarviossa on 849 626 euroa ja toteutunut vuosikate on 1 627 473,71 euroa eli vuosikate on 777 847,71 euroa positiivisempi ja talousarviota parempi. Lisätalousarviota ei tarvinnut tehdä tilikaudella koska kaikki osastot pysyivät talousarvioissaan.

Suurimmat muutokset talousarvioon nähden tulivat toimintakulujen alittumisesta 1 352 737,51 euroa verrattuna budjetoituun. Toimintatuotot ylittyivät 72 658,88. Verotuloja kertyi 804 756,41 euroa vähemmän kuin mitä talousarvioon oli varauduttu. Valtionosuudet olivat 64 279 euroa suuremmat kuin talousarvio. Kuivaamorakennuksesta tehtiin ylimääräinen kertapoisto 39353 euroa, koska rakennuksen tulevaisuudessa kerryttämä tulo on pysyvästi poistamatonta hankintamenoa pienempi. Toholammin kunnan tilikauden 2017 tulos on tehtyjen kertapoistojen jälkeen 757 841,58 euroa ylijäämäinen.

Elinkeinoelämä

Toholammin kunnan uutta markkinointiesitettä on ollut jaossa eri tilaisuuksissa. Lisäksi kunta on ollut mukana markkinointiviestinnässä ja Toholammin kehitys Oy:n kautta toteutetussa viestinnässä elinkeinon edistämiseksi kunnan alueella. Uudet Tervetuloa Toholammille markkinointitaulut on asennettu paikoilleen. Nettisivuja uusitaan vuoden 2018 aikana.

Elintarviketeollisuuden useat kehityshankkeet kuntakeskuksessa ja Härkänevalla ovat mahdollistaneet nykyisten työpaikkojen olemassaolon ja antaneet edellytyksiä myös uusien työpaikkojen syntymiselle.

Biojalostamo-hanke on päättynyt. Hankkeessa selvitettiin nurmirehusta saatavia tuotteita ja niiden tuotantomahdollisuuksia Valion teollisuustilojen hyödyntämiseksi. Uusien tuotteiden koevalmistusta on tarkoitus testata jatkoselvitystyössä Centria yliopistokeskuksessa. Lisäksi biokaasu-hankkeessa on selvitetty mahdollisuutta hyödyntää puhdistamolietettä ja teollisuuden- sekä alkutuotannon sivutuotteita. Toiminta tulee keskittymään teollisuusalueen luoteisosaan.

Investoinnit

Kunnan investoinnin nettomenoksi jäi 631 162,38 euroa. Suurimmat investoinnit olivat Toholammin kehitys Oy:n osakepääoman lisäys 370 000,-, Herman Ojalan koulun purkamisen 116 567,32 euroa, Artesaaniopiston tilojen korjaus 28 638,74 euroa, Viitojan koulun keittiön saneeraus 20 378,82 euroa ja Koulumäen Olohuone 19 554,81 euroa (AVI myöntänyt rahoitusta 18 000 euroa ja hyväksyttävät kustannukset 61 000 euroa).

Henkilöstön hyvinvointi työyhteisössä

Henkilöstön työssä jaksamiseen on panostettu ja elokuussa järjestettiin henkilöstölle työyhteisön hyvinvoinnin ja toisen huomioon ottamisesta työpaikalla matkat luontokohteisiin. Lisäksi henkilöstöllä on mahdollisuus kirjata liikuntapäiväkirjaa, jonka tarkoituksena oli tukea, liikunnan lisäksi, työyhteisön yhteishenkeä.

Kehityskeskustelut, asiantuntijoiden tuki työssä jaksamiseen, avoimuus ja tasapuolisuus henkilöstöhallinnossa ovat olleet esillä arkipäivän työssä. Esimiesten tukea on lisätty ja johtoryhmätyö on jatkunut säännöllisenä.

Sairauspoissaolojen määrään on kiinnitetty huomiota ja varhaisen tuen toimintaperiaatteet on ollut käytössä. Koko kunnan henkilöstöä tarkasteltaessa sairauspoissaolopäiviä on ollut 18,9 päivää työntekijää kohden. Loma-toimessa 29,4 päivää ja muussa toiminnassa 12,1 päivää. Työplus Oy:n toiminta on nyt raportoinnin kehittämisen kautta lisännyt toimenpiteitä henkilöstön hyvinvoinnin laadulliseksi parantamiseksi.

Hallintoasiakirjauudistus ja riskien hallinta

Hallintosäntö on saatettu ajan tasalle alkuvuodesta 2017. Vuosikello on otettu osaksi toiminnan ohjausta ja kehityskeskustelut ovat eri osastoilla sen mukaisesti aloitettu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennusten ja niiden käyttöön, maakuntauudistuksen edetessä, liittyvää riskiä on hallittu myymällä irtainta omaisuutta Attendo Oy:lle, kunta omistaa edelleen maapohjat. Kunnan omistamia teollisuushalleja on saatu myytyä yrityksille ja näin helpotettu kunnan riskien hallintaa.

Kunnanjohtaja on osallistunut konserniyhtiöiden hallintoon ja kokouksiin. Tällä menettelyllä on haluttu varmistaa kunnan strategisen ohjauksen vaikutus ja toteutuminen myös konsernihallinnossa. Strategiatyön tausta-aineistoa on kerätty kuntalaisilta ja mahdollisilta paluumuuttajilta. Strategia tullaan tarkastelemaan uudelleen vuoden 2018 aikana.

Jukka Hillukkala
kunnanjohtaja

3.2.2 Kunnan organisaatio

Toholammin kunta on perustettu vuonna 1865 ja se sijaitsee Lestijoen keskijuoksulla, Keski-Pohjanmaalla. Naapurikaupunki lännessä on Kannus ja naapurikuntia ovat idässä Lestijärvi, pohjoisessa Sievi ja etelässä Kokkola. Toholammin kunta kuuluu maakunnallisesti Keski-Pohjanmaahan. Seudullisesti kunta kuuluu vuonna 1993 perustettuun Kaustisen seutukuntaan yhdessä Kaustisen, Vetelin, Perhon, Lestijärven ja Halsuan kuntien kanssa.

Toholammin kunta

Perustamisvuosi	1865
Pinta-ala	626,36 km ²
Vesipinta-ala	6,54 km ²
Maapinta-ala	619,82 km ²
Peltopinta-ala	n 7956 ha
Metsäpinta-ala	n. 11931 ha
Kaavoitettu alue	265,66 ha
Väestötiheys	5,9 as./km ²

3.2.2.1 Luottamushenkilöorganisaatio 2017

Valtuuston toimikausi 1.1.2013 - 31.5.2017

Kunnanvaltuusto	pj Syri Anna-Maija I vpj Isosaari Jouko II vpj Harju Ulla-Riitta III vpj Nylander lida
Tarkastus- lautakunta	pj Olkkola Mika vpj Kivelä Elina
Kunnanhallitus	pj Piispanen Ilkka vpj Hylkilä Marja
Keskusvaali- lautakunta	pj Hukari Sakari vpj Rautiainen Mauri
Maaseutu- ja ympäristölautakunta	pj Siirilä Pekka vpj Leppä-Aho Pentti
Sivistys- lautakunta	pj Keskitalo Alpo vpj Haju Ulla-Riitta
Vapaa-aika- lautakunta	pj Välimäki Antti vpj Seppälä Teppo

Valtuuston toimikausi 1.6.2017 - 31.5.2021

Kunnanvaltuusto	pj Ranta-Nilkku Mika I vpj Järvenoja Antti II vpj Harju Ulla-Riitta
Tarkastus- lautakunta	pj Hirvikoski Ville vpj Harju Ulla-Riitta
Kunnanhallitus	pj Piispanen Ilkka vpj Suomala Ville
Keskusvaali- lautakunta	pj Hukari Sakari vpj Rautiainen Mauri
Rakennus- ja ympäristölaui- kunta	pj Karjalainen Heimo vpj Ala-Kopsala Marjo
Sivistys- lautakunta	pj Järvenoja Marko vpj Nylander lida

KUNNANVALTUUSTO

Toimikaudella 2013 – 2016 (31.5.2017 asti) Toholammin kunnanvaltuustossa oli 21 jäsentä. Kunnanvaltuuston puheenjohtajana toimikaudella 2013 – 2016 toimi Anna-Maija Syri, I varapuheenjohtajana Jouko Isosaari, II varapuheenjohtajana Ulla-Riitta Harju ja III varapuheenjohtajana Jukka Rimpioja (18.12.2014 asti) / lida Nylander (18.12.2014 lähtien). Kunnanvaltuusto kokoontui kertomusvuoden aikana 2 kertaa ja käsitteli yhteensä 25 asiaa.

Toimikaudella 2017 – 2021 (1.6.2017 alkaen) Toholammin kunnanvaltuustossa on 17 jäsentä. Kunnanvaltuuston puheenjohtajana toimii Mika Ranta-Nilkku, I varapuheenjohtajana Antti Järvenoja ja II varapuheenjohtajana Ulla-Riitta Harju. Uusi kunnanvaltuusto kokoontui kertomusvuoden aikana 6 kertaa ja käsitteli yhteensä 61 asiaa.

Toholammin kunnanvaltuuston voimasuhteet 2013–2016

KESK	14
SDP	3
KOK	1
PS	2
KD	1
Yhteensä	21

Toholammin kunnanvaltuuston voimasuhteet 2017–2021

KESK	10
SDP	3
KOK	2
PS	1
KD	1
Yhteensä	17

KUNNANHALLITUS

Kunnanhallitus johtaa kunnan hallintoa, valmisteleo kunnanvaltuustossa käsiteltävät asiat ja huolehtii kunnanvaltuuston päätösten toimeenpanosta. Sen tehtäviin kuuluu myös kunnan etujen valvominen, kunnan edustaminen ja lausuntojen antaminen kunnan puolesta. Sopimusten ja oikeustoimien tekeminen kuuluu kunnanhallitukselle, jollei niitä ole ohje- tai johtosäännöillä siirretty muille sen alaisille hallintokunnille.

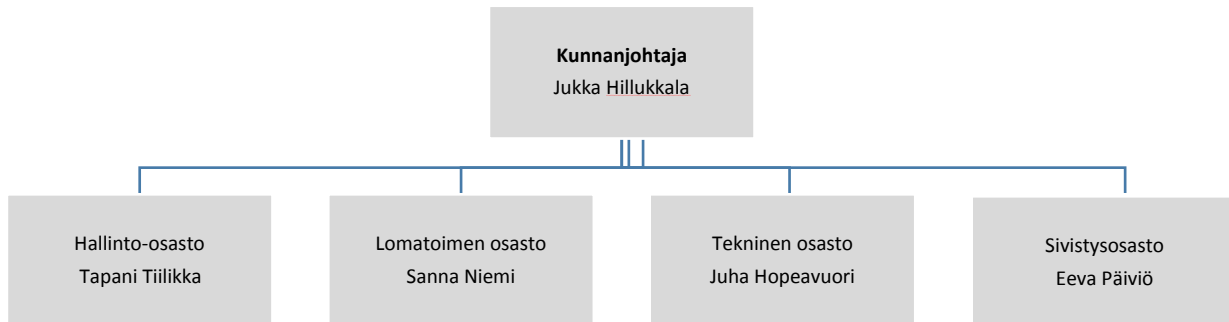
31.5.2017 päättyneellä toimikaudella kunnanhallituksessa oli 7 jäsentä, puheenjohtajana toimi Ilkka Piispanen ja varapuheenjohtajana Marja Hylkilä. Kertomusvuonna kunnanhallitus kokoontui 8 kertaa ja käsitteli 125 asiaa. 1.6.2017 alkaneella toimikaudella kunnanhallituksessa on 7 jäsentä, puheenjohtajana toimii Ilkka Piispanen ja varapuheenjohtajana Ville Suomala. Uusi kunnanhallitus kokoontui 8 kertaa ja käsitteli 179 asiaa.

Kunnanhallituksen apuna ja sen valvonnan alaisina toimivat lauta- ja johtokunnat sekä eri viranhaltijat. Kunnanhallituksen johtavina viranhaltijoina toimivat kunnanjohtaja ja hallintojohtaja. Kunnanjohtaja esittelee hallituksen käsittelemät asiat ja hänen ollessaan estyneenä ja esteellisenä hallintojohtaja.

Kunnanvaltuuston päätöksen mukaisesti (18.6.1998 § 20) tilivelvollisia ovat luottamushenkilöistä kunnanhallituksen ja lautakuntien puheenjohtajat ja jäsenet.

Viranhaltijoista tilivelvollisia ovat kunnanjohtaja, osastopäälliköt ja tulosalueiden esimiehet sekä lautakuntien esittelijät. Eri projektien projektivastaavat ovat tilivelvollisia kunnan hallinnoimien projektien osalta.

3.2.2.2 Viranhaltijaorganisaatio

3.2.3 Henkilöstö

Toholammin kunnan palveluksessa oli vuoden 2017 lopussa 247 työntekijää. Palkat ja palkkiot vuonna 2017 olivat 400.944 euroa pienemmät kuin edellisenä vuonna. Henkilöstömäärän tarkastelussa tarkasteluajankohta on 31.12. Lomatoimen tilapäiset muunnettu koko vuodesta henkilövuosiksi.

	2013	2014	2015	2016	2017	muutos%
Palkat ja palkkiot	9 052 712	8 910 339	8 623 730	8 222 786	8 185 502	-0,5
Henkilöstö	313	301	314	252	247	-5

HENKILÖSTÖ	TP 2013	TP 2014	TP 2015	TP2016	TP2017
Vakinaiset viranhaltijat	60,8	60,5	61,2	56,6	47,2
Määräaikaiset viranhaltijat	3,9	4	8	3,2	10,1
Vakinaiset työsuhteiset	159,8	167,2	171	158,3	157,1
Määräaikaiset työsuhteiset	32,8	23,5	30	15,8	14
Muut tilapäiset	54	46	44	18	21
Yhteensä	311,3	301,2	314,2	251,9	249,4

3.2.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Suomen työttömyysaste 2017 oli keskimäärin 11,5 % (13,3 % 2016). Toholammilla työttömyysasteen vuoden keskiarvo oli 8,0 % (9,6 % 2016) eli huomattavasti alempi kuin edellisvuonna. Alimmillaan työttömyys oli syyskuussa 6,8 %. Sen jälkeen on ollut tasaista nousua. Keski-Pohjanmaan työttömyysaste alitti koko maan työttömyysasteen ollen 9,4 % (10,7 % 2016).

KOROT

EKP:n ohjaukorko oli 1.1.-31.12.2017: 0,00 %.

Euriborkorot	12/2017	01/2017
1 kk	-0,373	-0,368
3 kk	-0,334	-0,319
12 kk	-0,189	-0,082

Peruskorko 1.1.-31.12.2017: 0,00 %

Viivästyskorko 1.1.- 31.12.2017: 7,00 %

KUNTATALOUDEN KEHITYS

Alueiden kehityksessä on havaittavissa pitkän ajan muutostrendejä, muutamien vuosien jaksoissa tapahtuvia suhdannevaihteluita ja lyhyen ajan heilahteluita. Peräkkäisten vuosien erot voivat olla suuria ja vastakkaisia. Alueen pieni koko ja yksipuolinen tuotantorakenne lisäävät vaihteluherkkyttä.

Tämän päivän ikääntynyt väestö asuu maaseudulla. Tulevaisuuden suurimpia kysymyksiä on, millaisia asuinpaikkoja, harrastuksia, liikkumista, vapaa-aikaa ja muita valintoja nopeasti kasvava seniorikansalaisten joukko tekee.

Peruspalvelut toteutetaan kunnissa, joko järjestämällä ja tuottamalla ne itse, kuntien välisenä yhteistyönä, seudullisesti, kuntayhtymissä tai ostaa ne yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Pääosa opetus-, ja kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista on tuotettu kunnissa tai kuntayhtymissä. Lähitulevaisuudessa ei ole ennakoitavissa sellaisia merkkejä, joilla näiden palvelujen järjestämiseen tarvittavat voimavarat (raharesurssit) lisääntyisivät oleellisesti. Tämän vuoksi kunta-alan palvelut on tuotettava niin tehokkaasti kuin se on mahdollista. Tehokkuuden lisäksi on huomioitava muut palvelutavoitteet kuten vaikuttavuus, tasapuolisuus palvelujen saatavuudessa tietyllä etäisyydellä ja kuntalaisten todelliset tarpeet.

OMAN TALOUSALUEEN KEHITYS

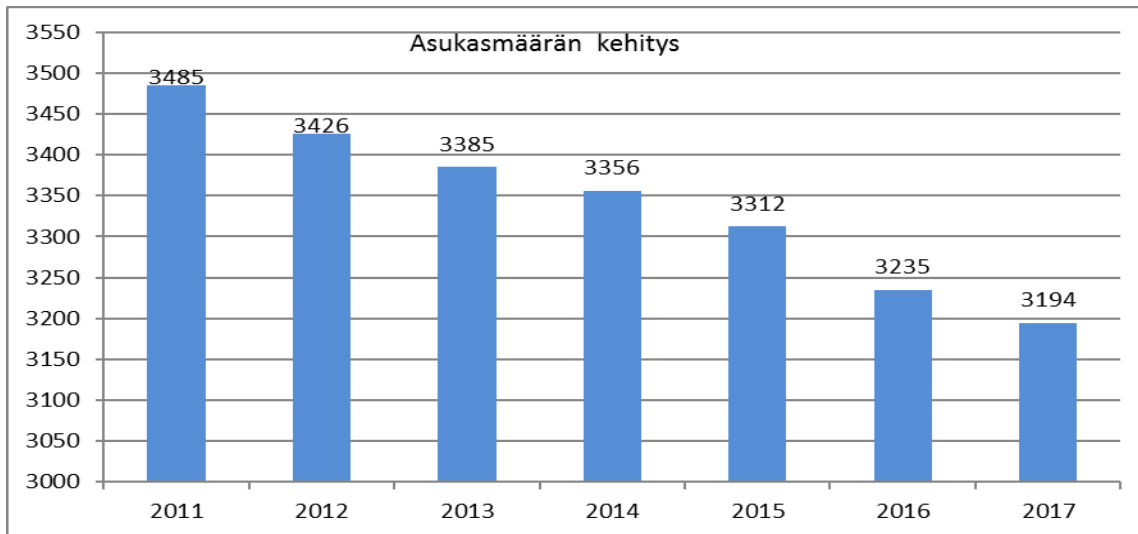
Kaustisen seutukunnan palvelutarpeen arviointi 2016–2025 (Toholammin kunta):

Toholammin palvelutarpeen kannalta haasteet ovat palvelurakenteen muutostarpeessa ja työikäisen väestön merkittävästä vähenemisestä väestöennusteiden mukaan.

Keskeiset johtopäätökset palvelutarpeen muutoksista vuoteen 2025 mennessä

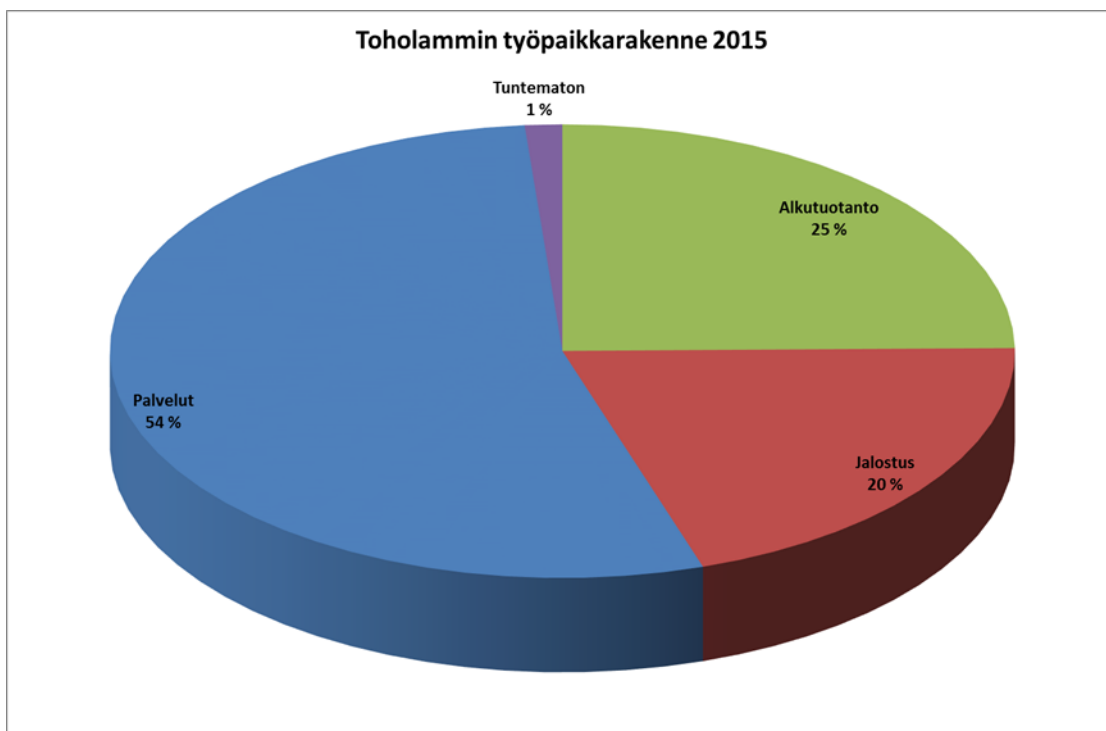
- 1) Väestön ikääntymisen seurauksena vanhusväestölle suunnattujen palvelujen tarve kasvaa.
- 2) Lasten päivähoidon osalta palvelutarpeen ennakoidaan vähenevän lapsimäärän vähentyessä, ellei kunnallisen päivähoidon piirissä olevien lasten osuus tuntuvasti nouse nykyisestä
- 3) Perusopetuksen palvelutarve vähenee oppilasmäärien vähenemisen seurauksena
- 4) Väestömäärän väheneminen vaikuttaa sekä kunnan tulopohjaan että muihinkin kuin edellä mainittuihin palveluihin.

Väestö ja elinolot
Toholammin kunnan väestökehitys

ELINKEINORAKENNE 2015

Toholammin kunnan elinkeinorakenne: Alkutuotanto 19 %, Palvelut 55 %, Jalostus 24,2% ja Tuntematon 1,9 %.

Alueella työssäkäyvät (työpaikat) toimialoittain (TOL 2008 kirjaintaso)					
Lähde: Tilastokeskus					
Toholampi	2011	2012	2013	2014	2015
Toimialat yhteensä	1133	1241	1204	1172	364
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	304	295	295	271	187
B Kaivostoiminta ja louhinta	1	1	1	0	2
C Teollisuus	155	158	166	180	21
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoim.	3	3	2	3	2
E Vesi-, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ymp.	3	15	19	16	2
F Rakentaminen	50	53	47	43	36
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moott.ajoneuv. ja moottorip. l	100	105	87	82	33
H Kuljetus ja varastointi	128	113	111	107	28
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	33	35	39	34	8
J Informaatio ja viestintä	1	1	1	1	2
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	19	20	20	19	4
L Kiinteistöalan toiminta	2	3	1	3	10
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	11	19	15	20	10
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	63	60	56	54	6
O Julk. hallinto ja maanpuol.; pakoll. sos.vak.	32	42	38	43	0
P Koulutus	76	71	66	69	1
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	73	163	151	150	3
R Taiteet, viihde ja virkistys	7	2	5	3	2
S Muu palvelutoiminta	56	68	62	51	7
T Kotital. toim. työnantajina; kotital. tuott. omaan käyttöön	0	0	1	2	0
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	0	0	0	0	0
X Toimiala tuntematon	16	14	21	21	0

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Työpaikat		1125	1172	1204	1241	1133	1154
Työpaikkaomavaraisuus %		93	91,4	93,0	93,2	82,4	83,5
Huoltosuhte	81,8	80,3	77,4	75	69,7	66,9	65,6
Koko väestö 15-64 v	1778	1836	1891	1932	2019	2088	2102
Työllinen työvoima		1210	1282	1294	1331	1375	1382
Työllisyysaste		65,1	66,6 %	66,0 %	65,1 %	65,2 %	65,1 %
Yritykset		364	396	373	361	368	369
Maatilayritykset			171	180	190	197	196

Alkutuotannon toimialojen osalta v. 2013 alkaen mukana alkutuotannosta alv-velvolliset, kun myynnit ylittävät tilastointirajan.

TYÖTTÖMYYSASTE

Toholammin kunnan työttömyysaste vuonna 2017 oli keskimäärin 8,0 %, korkeimmillaan työttömyysaste oli helmikuussa ollen 9,8 %. Työttömiä oli kuukausittain keskimäärin 110 henkeä.

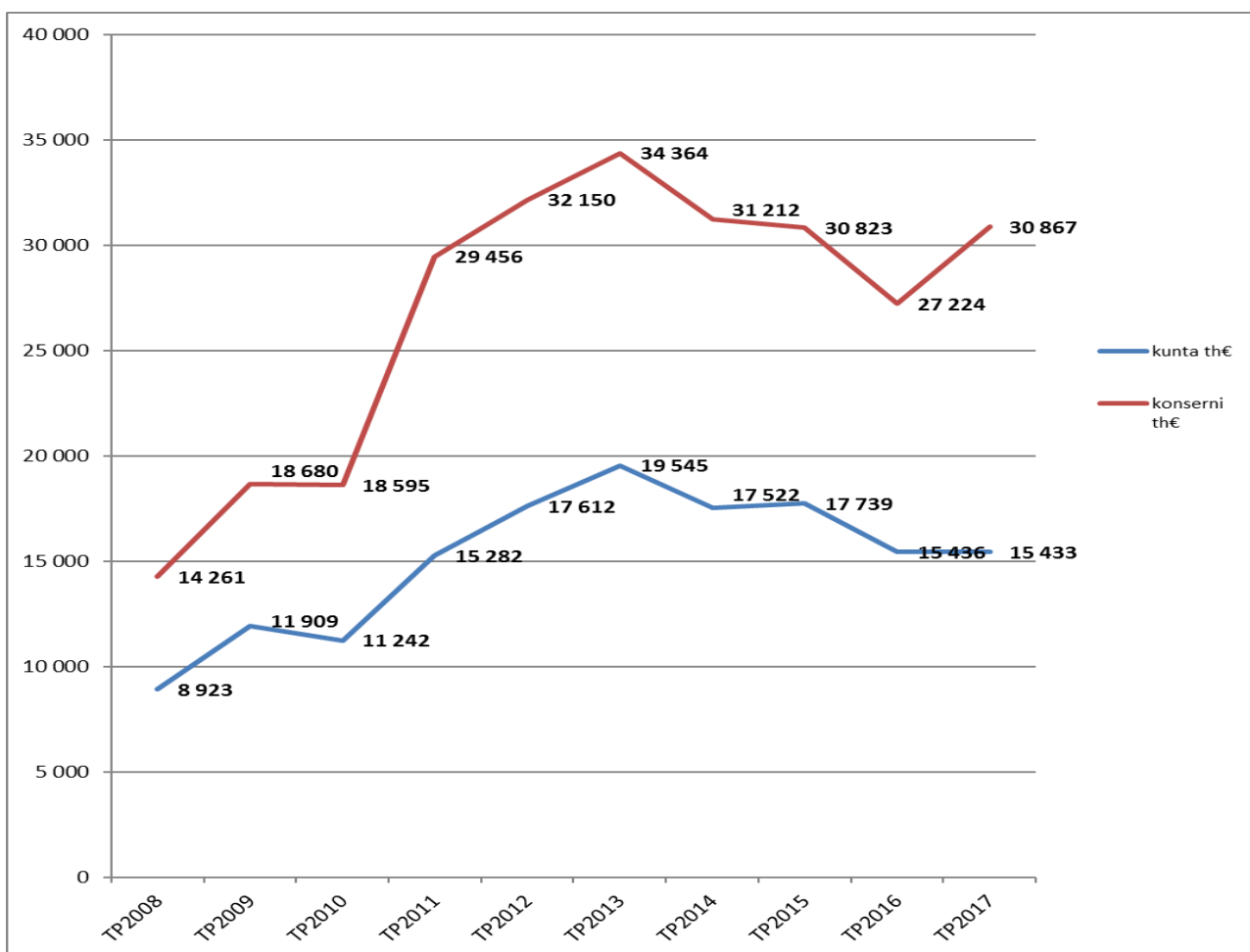
VEROTUS

Tuloveroprosentti 21,50

Kiinteistöveroprosentit 2017

- yleinen veroprosentti	1,00 %
- vakituiset asuinrakennukset	0,65 %
- muiden asuinrakennusten veroprosentti	1,10 %
- rakentamattomien rakennuspaikkojen veroprosentti	2,90 %
- yleishyödyllisen yhdistyksen kiinteistöveroprosentti	0,00 %

LAINAMÄÄRÄ 1000 €

Toholammin kunnan lainakanta oli vuoden 2017 lopussa 15,4 milj. euroa eli sama kuin edellisvuonna. Kuntakonsernin lainakanta oli vuoden 2017 lopussa 30,9 milj. euroa, kun se edellisen vuoden lopussa oli 27,2 milj. euroa.

Vuonna 2017 lainoja oli kunnalla 4832 € / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 63,4 %.

Vuonna 2016 lainoja oli kunnalla 4772 € / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 70,3 %.

Vuonna 2017 lainoja oli koko kuntakonsernilla 9695 € / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 83,9 %.

Vuonna 2016 lainoja oli koko kuntakonsernilla 8416 € / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 89 %.

3.2.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Toholammin kunnan maksuvalmiuden rahoitus on hoidettu sekä lyhytaikaisilla kuntatodistuksilla että pitkäaikaisilla kiinteäkorkoisilla lainoilla. Lainojen korkotaso on ollut poikkeuksellisen matala.

3.2.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Riskienhallinnan järjestäminen

Riskien hallintaa on kuvattu Konsernivalvontaohjeessa, Tietoturvapoliitikassa ja Turvallisuussuunnitelmassa. Tapaturmariskien kartoitus on suoritettu työterveyshuollon toimesta vuonna 2007. Kunnan riskien arviointia ja hallintaa suoritetaan johtoryhmän toimesta.

Kunnan vakuutukset on kilpailutettu vuonna 2017 Novum Oy:n vakuutusmeklarin toimesta. Vakuuttaminen on toteutettu riittävällä tavalla vahinkoriskien rajaamiseksi.

Muutoksenhaut kunnan toimielinten päätöksistä (päättäneet ja vireillä olevat):

Länsi-Toholammin tuulipuiston osayleiskaavan hyväksyminen

- 25 henkilön valitus valtuuston päätöksestä 23.5.2016 § 38.
- Vaasan hallinto-oikeuden käsittelyssä.

Toholampi-Lestijärven tuulipuiston osayleiskaavan hyväksyminen

- Suomen Luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piirin ja noin 150 henkilön valitukset valtuuston päätöksestä 29.5.2017 § 16.
- Vaasan hallinto-oikeuden käsittelyssä.

Mika Kivimaan eroanomus kaikista luottamustoimistaan paikkakunnalta poisuuton vuoksi

- Kaksi valitusta valtuuston päätöksestä 21.3.2016 § 19. Valtuusto myönsi kuntalain perusteella Kivimaaalle eron kaikista luottamustoimista Toholammin kunnassa.
- Vaasan hallinto-oikeuden käsittelyssä.

3.2.7. Ympäristövastuut

Toholammin kunnalla ei ole tiedossa olevia ympäristövastuita.

3.3. Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Selonteon taustaa

Arvioinnin ja valvonnan suorittaminen

Selvityksen perusteena on Toholammin kunnan sisäisen valvonnan ohjeistus. Riskien hallintaa sekä muihin toiminnan ja toimintaympäristön muutoksiin liittyviä asioita on käsitelty Konsernivalvontaohjeessa, Tietoturvaliikassa ja Turvallisuussuunnitelmassa. Osavuosikatsaukset ja tilinpäätöskertomus kuvaavat osaltaan sisäisen valvonnan järjestämistä.

Arvioinnin ja valvonnan suorittaminen

Talousarvion ja -suunnitelman mukaisten taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista arvioidaan kuukausittain johtoryhmässä sekä raportoidaan hallitukselle. Raportoinnin yhteydessä selvitetään toimintaympäristön muutoksia, ja niiden vaikutuksia kunnan toimintaan. Sosiaali- ja terveystoimen siirtyminen alueelliseksi toiminnaksi ja lomatoimen toiminta-alueen laajentuminen ovat tuoneet muutoksia valvontaan.

Osastopäälliköt ovat raportoineet osavuosikatsauksessa toiminnan ja talouden kehityksestä ja oleellisista poikkeamisista tavoitteeseen ja edellisen vuoden tilanteeseen nähden. Toiminnan tarkastelu on toteutettu kunnanjohtajan ja osastopäälliköiden välisillä tilanekatsauksilla ja vapaamuotoisilla kehittämiskeskusteluilla.

Sisäisen valvonnan ohje ja konserniohje on uusittu vastaamaan muuttunutta tilannetta.

Sisäisen tarkastuksen organisointi 2017

Sisäinen tarkastus on osittain ulkoistettu. Valtuustokaudella tilintarkastusyhteisönä on toiminut Oy Auditor Ab. Tarkastuksessa todennetaan voimassa olevat sisäisen valvonnan ohjeet. Sisäisen valvonnan asianmukaisuutta valvotaan jatkuvasti muun tarkastuksen yhteydessä sekä erikseen valituilla painopistealueilla. Tavoitteena on toteuttaa Oy Auditor Ab:n lanseeraama sisäisen valvonnan ja riskien hallinnan kysymyssapluunan mukainen arviointi.

Työpaikkahäirinnän ohjeistus on voimassa myös kunnan tytäryhtiöissä.

Viranhaltijat ovat omalta osaltaan suorittaneet sisäisen valvonnan ohjeen mukaisesti tarkastusta ja valvontaa ja raportoineet siitä esimiehilleen.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Lautakuntien alaisten viranhaltijoiden päätökset tuotiin lautakunnille tiedoksi lautakuntien kokouksissa. Lautakuntien ja kunnanhallituksen alaisten viranhaltijoiden päätökset tuotiin kunnanhallitukselle tiedoksi kunnanhallituksen kokouksissa. Päätökset mainittiin esityslistalla ja päätösluettelot toimitettiin esityslistan mukana.

Päätösten valmistelussa pyrittiin erityiseen tarkkuuteen lakien ja säännösten noudattamisessa ja tarvittaessa jo valmisteluvaiheessa käytettiin lakimiesten ja tilintarkastajan asiantuntemusta. Hallintosääntö määrittelee aukottomasti päätösvallan ja sitä noudatettiin toiminnassa.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Omaisuu­den hankinnassa, luovutuksessa tai käyttöarvossa ei ole toteutunut menetyksiä eikä niissä ole jouduttu korvaus- tai muihin oikeudellisiin vastuisiin.

Irtaimesta omaisuudesta on kalustoluettelot.

Sopimustoiminta

Voimassaolevilla sopimuksilla ei ole ollut kunnalle negatiivisia seurauksia. Sopimusten noudattaminen ja niiden vanhentumisajan seuraaminen kuuluu kunkin hallintokunnan vastuulliselle viranhaltijalle.

Sopimusten järjestelmällisestä seuraamisesta ja vastuuhenkilön nimeämisestä on syytä edelleen muistuttaa hallintokuntaa.

Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Sisäiseen tarkastukseen ei ole osoitettu erillisiä omia resursseja eikä palveluja hankita ulkopuolelta.

Kunnanhallituksen valitse­mat tarkastajat tarkastavat kunnan käteiskassat vuosittain. Edellisessä tarkastuksessa ei havaittu virheitä käteiskassoissa.

3.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

3.4.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmalla ja siitä laskettavilla tunnusluvuilla. Tunnusluvut on laskettu kunnan **ulkoisesta** tuloslaskelmasta, josta kunnan **sisäiset erät on eliminoitu**.

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

Tuloslaskelmassa selvitetään tilikaudelle jaksotettujen tulojen riittävyys tilikaudelle jaksotettuihin menoihin, jotka laskelmassa on esitetty määrät­yssä etuoikeusjärjestyksessä. Tulorahoituksen riittävyys arvioidaan toiminta-, käyttö- ja vuosikatteen sekä tilikauden tuloksen avulla. Tuloslaskelman toimintakate ilmoittaa, kuinka paljon toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Tuloslaskelmassa on mukana viemäri­liikelaitos.

TUOSLASKELMA (sis. Viemäriiikelaitos)

	01.01.-31.12.2017	01.01.-31.12.2016
Toimintatuotot	8 526,1	8 264,3
Toimintakulut	-26 434,3	-26 840,8
Toimintakate	-17 908,2	-18 576,5
Verotulot	9 425,2	9 687,5
Valtionosuudet	10 359,1	9 905,2
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	23,5	27,0
Muut rahoitustuotot	16,5	13,4
Korkokulut	-182,0	-296,5
Muut rahoituskulut	-6,3	-4,7
Vuosikate	1 727,8	755,4
Poistot ja arvonalentumiset	-1 042,9	-1 361,6
Tilikauden tulos	684,9	-606,2
Tilinpäätössiirrot	5,3	5,3
Tilikauden ylijäämä(alijäämä)	690,2	-600,9

TUOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut,%	32,25 %	30,79 %
Vuosikate/Poistot,%	165,68 %	55,48 %
Vuosikate, euroa/asukas	540,96	233,49
Asukasmäärä	3 194	3 235

Toholammin kunnan toimintakate tilinpäätöksessä 2017 on -17 908 177,01 euroa. Toimintakate on 3,6 % eli 668 315,17 euroa parempi kuin vuonna 2016.

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Toimintakate on erilainen eri kunnissa ja siihen vaikuttavat mm. kunnan oman toiminnan määrä (lukio, terveyskeskus). Alkuperäinen talousarvio tilikaudelle 2017 oli budjetoitu 183 916 euroa alijäämäiseksi (kunta -4 776 euroa ja viemäriiikelaitos -179 140 euroa).

Tilikauden aikana ei ole tehty lisätalousarviota.

Toimintatuottoja kertyi 261 761,62 euroa enempi kuin vuonna 2016 ja toimintamenoja oli 406 553,55 euroa vähemmän kuin vuonna 2016. Toimintatuotoista eniten lisääntyivät myyntitulot 331 144,48 euroa. Suurimmat lisäykset kohdistuivat maatalouslomitukseen MELAn maksamaan lomituskorvaukseen, metsän myyntiin ja myyntiin kuntayhtymille. Vastaavasti toimintakuluista vähenivät eniten palvelujen ostot 264 524,64 euroa mikä kohdistui sote-palveluihin. Perusturvapalveluiden menot kasvoivat 399 852,74 euroa vuodesta 2016 ja erikoissairaanhoidon menot pienenevät 676 215,16 euroa. Henkilöstömenot vähenivät 248 967,57 vuoteen 2016 verrattuna.

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku, joka arvioi rahoituksen riittävyyttä. Perusolettamus on, että terveessä taloudessa sen on katettava poistot. Vuoden 2017 vuosikate on positiivinen ja kattaa poistot.

Toholammin kunnan vuosikate on 1 727 840,90 euroa, mikä on 540,96 euroa/asukas.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai liittää tilinpäätöksessä seuraavan vuoden tilinpäätöksessä edellisiltä vuosilta kertyneeseen yli- tai alijäämään.

Toholammin kunnan tilikauden tulos on ylijäämäinen 690 241,65 euroa.

Toimintatuottojen %-osuus toimintakuluista on 32,25 %. Tunnusluku osoittaa kuinka paljon toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuotoilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuotoilla. Jos tilannetta tarkastellaan toisin päin 64,75 % toiminnasta rahoitetaan verorahoituksella. **Vuosikate prosentteina poistoista** kuvaa tulo- ja menojen riittävyyttä. Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan tulo- ja menojen olevan riittävä. Luku on **165,68 %**. **Vuosikate euroa/asukas** tunnusluvulla arvioidaan tulo- ja menojen riittävyyttä. Keskimääräistä kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei ole voitu asettaa, koska mm. kunnan koko, taajama-aste, tekniset verkostot ja toimintojen organisointi sekä kuntien erilaiset veroprosentit vaikuttavat vuosikatetavoitteen asettamiseen kunnassa. Toholammin kunnan vuosikate on **540,96 euroa/asukas**.

3.4.2 Toiminnan rahoitus

Toiminnan rahoitusta tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä saatavien tunnuslukujen avulla.

RAHOITUSLASKELMA (sis. viemäri- ja jätehuolto)

	2017	2016
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	1 727,8	755,3
Satunnaiset erät		
Tulo- ja menojen korjaukset	-3,5	-11,5
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-642,8	-422,5
Rahoitusosuudet investointimenoihin	8,2	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3,5	54,5
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 093,2	375,8
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset		
Antolainasaamisten vähennykset		12,7
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		3 000,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 802,7	-3 402,7
Lyhytaikaisten lainojen muutos	1 800,0	-1 900,0
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 050,1	1 504,8
Rahoituksen rahavirta	-1 052,8	-785,2
Rahavarojen muutos	40,4	-409,4
Kassavarat 31.12.	131,3	90,9
Kassavarat 1.1.	90,9	500,3

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, th€	2 386	-2 419
Investointien tulorahoitus, %	272,25	178,76
Lainanhoitokate	0,96	0,31
Kassan riittävyys, pv	1,65	1,08
Asukasmäärä	3 194	3 235

Toiminnan ja investointien rahavirta ilmaisee kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen luku ilmaisee, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa.

Toiminnan ja investointien rahavirran 5 vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Kunnan tunnusluku on 2 386.

Investointien tulorahoitus-% kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta kertoo prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli käyttöomaisuuden myynnillä, lainalla tai toimintapääomalla. Toholammin kunnan investointien tulorahoitusprosentti on 272,25 %.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tunnusluvun laskennassa on käytetty laskennallisia lyhennyksiä koska kunnan lainakannasta yli 20% on kertalyhenteisiä. Kunnan tunnusluku on 0,78. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvon 1 tai suurempi. Lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1 – 2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

Kassan riittävyys kuvaa kunnan maksuvalmiutta. Tunnusluku 1,65 ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan kassavaroilla.

Tuloslaskelmaan merkittyjen tulojen tulisi kattaa tuloslaskelmaan merkityt menot. Rahoitusnäkökulmasta arvioiden vuosikatetta suhteutetaan investointeihin ja lainanlyhennyksiin. Tulorahoituksen riittävydestä voidaan tehdä johtopäätöksiä, onko kunnan talous tasapainossa vai ei. Tilikauden vuosikate on positiivinen ja tulos positiivinen ja riittää poistojen kattamiseen. Valtakunnallisen arviointitavan mukaan kohdistuu luukkuun 1. Toki tämä on vain yhden tilikauden luvuista saatu tunnusluku joten siihen pitää suhtautua sen mukaisesti.

<p>1 Ylijäämäinen tai vahva talous</p> <p>Vuosikate riittää sekä korvausinvestointeihin että toteutettujen investointien rahoittamiseen otettujen lainojen takaisinmaksuun.</p>	<p>2 Tasapainossa oleva talous</p> <p>Vuosikate riittää suunnitelman mukaisten poistojen kattamiseen. Sumupoistojen tulisi vastata vuotuisia korvausinvestointeja.</p>
<p>3 Heikko talous</p> <p>Vuosikate on positiivinen, tilikauden tulos negatiivinen.</p>	<p>4 Kriisitalous</p> <p>Vuosikate on negatiivinen.</p>

3.5 Rahoitusasema ja sen muutokset

Kunnan taloudellista asemaa ja rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Rahoitusasemassa tilikaudella tapahtuneet muutokset kuten sijoitukset, pääoman lisäykset ja palautukset käyvät ilmi rahoituslaskelmasta. Taseen tunnusluvut ovat ylijäämää lukuun ottamatta heikentyneet edellisestä vuodesta, mikä osoittaa, että kunnan talous ei ole pysyvästi tasapainossa.

Seuraavassa on Toholammin kunnan tase tuhansina euroina vuosilta 2016 - 2017 sekä taseen tunnusluvut. Tase sisältää viemäriliikelaitoksen.

TASE 31.12.2017

VASTAAVAA	2017	2016	VASTATTAVAA	2017	2016
	<i>1 000 €</i>	<i>1 000 €</i>		<i>1 000 €</i>	<i>1 000 €</i>
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	9 335,3	9 335,3
Aineettomat oikeudet			Arvonkorotusrahasto		
Muut pitkävaikutteiset menot	91,6	94,8	Muut omat rahastot		
Ennakkomaksut			Edellisten tilikausien yl	823,2	1 424,1
Aineettomat hyödykkeet yht.	91,6	94,8	Tilikauden yli-/alijääm	690,2	-600,9
Aineelliset hyödykkeet				10 848,7	10 158,5
Maa- ja vesialueet	1 874,7	1 757,9	POISTOERO JA VAPAAEHTOISET		
Rakennukset	16 465,5	17 094,8	VARAUKSET		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 626,0	2 878,2	Poistoero	30,1	35,4
Koneet ja kalusto	204,0	242,5	Poistoero ja vapaaehto	30,1	35,4
Muut aineelliset hyödykkeet	15,4	15,4	PAKOLLISET VARAUKSET		
Ennakkomaksut ja kesken-			Muut pakolliset varauk	235,0	235,0
eräiset hankinnat	62,5	35,6	Pakolliset varaukset yh	235,0	235,0
Aineelliset hyödykkeet yht.	21 248,1	22 024,4	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Sijoitukset			Valtion toimeksiannot		
Osakkeet ja osuudet	5 620,6	5 249,2	Lahjoitusrahastojen pä	17,0	17,5
Muut lainasaamiset	694,5	694,5	Toimeksiantojen pääon	17,0	17,5
Sijoitukset yht	6 315,1	5 943,7	VIERAS PÄÄOMA		
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Pitkäaikainen		
Valtion toimeksiannot			Joukkovelkakirjalainat		
Lahjoitusrahastojen erityiska	1,1	1,1	Lainat rahoitus- ja vaku	11 080,4	11 633,1
TOIMEKSIANTOJEN VARAT YHT.	1,1	1,1	Muut velat/Liittymisma	151,9	134,4
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Pitkäaikainen vieras pä	11 232,3	11 767,5
Saamiset			Lyhytaikainen		
Lyhytaikaiset saamiset			Joukkovelkakirjalainat		
Myyntisaamiset	331,4	579,1	Lainat rahoitus- ja vaku	4 352,7	3 802,7
Lainasaamiset	200,0	600,0	Saadut ennakot	277,7	102,6
Muut saamiset	983,2	782,6	Ostovelat	631,4	2 222,9
Siirtosaamiset	66,3	18,0	Muut velat/Liittymisma	255,4	241,6
Lyhytaikaiset saamiset yht.	1 580,9	1 979,7	Siirtovelat	1 487,6	1 550,9
Rahat ja pankkisaamiset	131,3	90,9	Lyhytaikainen vieras pä	7 004,8	7 920,7
VASTAAVAA YHTEENSÄ	29 368,0	30 134,6	(vieras pääoma)	18 237,1	19 688,2
			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	29 368,0	30 134,6
			TASEEN TUNNUSLUVUT:		
			Omavaraisuusaste, %	37,4 %	33,9
			Suhteellinen velkaantuneisuus, %	63,4 %	70,3
			Kertynyt yli-/alijäämä 1000€	1513	823
			Kertynyt yli-/alijäämä €/asukas	474	254
			Lainakanta 31.12. 1000€	15433	15436
			Lainakanta 31.12. €/as	4832	4772
			Lainasaamiset, 1000€	694	694
			Asukasmäärä	3194	3235

Taseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta. Toholammin kunnan omavaraisuusaste on 37,4 %.

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Toholammin kunnan käyttötuloista 63,4 % tarvittaisiin velkojen takaisinmaksuun. Tästä voi seurata kuinka hyvin kunta voi maksaa velkansa pelkästään tulorahoituksella. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Kunnan lainakanta on pysynyt lähes ennallaan edelliseen vuoteen verrattuna vähennystä 0,02 %, kuitenkin lisäystä 60 euroa/asukas asukasluvun vähenemisen johdosta. Lainaa oli vuoden 2017 lopussa 4.832 euroa asukasta kohden.

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

3.6 Kokonaistulot ja –menot

KUNNAN KOKONAISTULOT JA MENOT v. 2017					
TULOT			MENOT		
	euroa	%		euroa	%
Toiminta			Toiminta		
Toimintatuotot	8 526 090,57	28,27	Toimintakulut	26 434 267,58	90,94
Verotulot	9 425 243,59	31,25	- Valmistus omaan käyttöön		
Valtionosuudet	10 359 085,00	34,35			
Korkotuotot	23 512,66	0,08	Korkokulut	182 019,12	0,63
Muut rahoitustuotot	16 539,22	0,05	Muut rahoituskulut	6 343,44	0,02
Satunnaiset tuotot		0,00	Satunnaiset kulut		
Tulorahoituksen korjauserät			Tulorahoituksen korjauserät		
- Pysyvien vastaavien			- toteutumaton investointi menoksi		0,00
hyödykkeiden luovutusvoit	-3 500,00	-0,01			
Investoinnit			- käyttöomaisuuden myyntitappiot		0,00
Rahoitusosuudet investointe	8 182,52	0,03	Investoinnit		
Pysyvien vastaavien hyödyk	3 500,00	0,01	Käyttöomaisuusinvestoinr	642 844,90	2,21
Rahoitustoiminta			Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähenn	0,00	0,00	Antolainasaamisten lisäykset		0,00
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		0,00	Pitkäaikaisten lainojen väh	1 802 720,00	6,20
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	1 800 000,00	5,97	Lyhytaikaisten lainojen vähennys		0,00
Oman pääoman lisäykset			Oman pääoman vähennykset		
Kokonaistuotot yhteensä	30 158 653,56	100,00	Kokonaismenot yhteensä	29 068 195,04	100,00

3.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous

3.7.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

	Yhdistelty	Ei yhdistelty
Tytäryhteisöt		
Yhtiöt		
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	2	
KOY Toholammin Vuokratalot		
As Oy Kerttulanrivi		
Muut yhtiöt	2	
Toholammin Energia Oy		
Toholammin kehitys Oy		
Kuntayhtymät	4	
Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soite		
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä		
Keski-Pohjanmaan Liitto ky		
Korpelan Voima ky		
Osakkuusyhteisöt		
As Oy Kultavieri		1
	8	1

3.7.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Toholammin kunnan konserniohje on hyväksytty kunnanvaltuustossa 17.12.2012. Konserniohje antaa konsernitason toimintaohjeet ja määrittelee konsernitason toimintaperiaatteet sekä täsmentää kunnan ja kunnanhallituksen asemaa konsernin johtajana.

Konserniohje sisältää konsernin johtamiseen, ohjaukseen ja seurantaan liittyviä asioita sekä määrittelee, minkälaista yhteistyötä konsernitason tasolla tehdään esimerkiksi rahoituksessa, sijoitustoiminnassa, riskien hallinnassa ja henkilöstöasioissa.

3.7.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Kiinteistö Oy Toholammin vuokratalolla on ollut useita vahinkoja, joista on haettu vakuutuskorvauksia ja investointeihin on kirjattu huomattava summa.

Toholammin Energia Oy:llä on tehty korjaukset loppuvuoden aikana ja korvaavaa energiaa on tuotettu vanhalla laitoksella. Varavoimalaitos oli varmistamassa kunnan mahdollisesti tarvitsemaa lämmöntarvetta, jota suotuisen sääolosuhteiden vuoksi ei tarvinnut ottaa käyttöön.

Viemärikkelaite on selvittänyt siirtoviemärin rakentamista Kinnulasta ja Lestijärveltä Toholammille. Hyvinvointiverkoston siirtoviemäriä selvitetään yleissuunnittelutasolla vuoden 2017 aikana em. kuntien yhteisenä hankkeena. Asia on vielä kesken ja suunnitelmat tarkentuvat vuoden 2018 aikana.

Toholammin kunnan omistamat sosiaali- ja terveydenhuollon rakennukset myytiin joulukuussa 2017. Lisäksi kunnan omistamista teollisuushallitiloista on tehty kauppoja. Lähes kaikki hallit on saatu elinkeinotoiminnan käyttöön kuluneen vuoden aikana.

3.7.4 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konsernivalvontaa on suoritettu kunnan talouskatsausten yhteydessä.

3.7.5 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA (1000 €)	2017	2016
Toimintatuotot	28 548,1	21 079,0
Toimintakulut	-45 935,3	-38 927,0
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	216,0	103,4
Toimintakate	-17 171,2	-17 744,6
Verotulot	9 353,2	9 630,5
Valtionosuudet	11 524,6	11 257,6
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	124,3	154,6
Muut rahoitustuotot	35,8	20,7
Korkokulut	-320,0	-449,6
Muut rahoituskulut	-10,1	-6,8
Vuosikate	3 536,6	2 862,4
Poistot ja arvonalentumiset		
Sumupoistot	-2 687,9	-2 842,1
Arvonalentumiset	-1,0	
Satunnaiset erät		
Tilikauden tulos	847,7	20,3
Tilinpäätössiirot	-2,3	22,7
Tilikauden verot		
Laskennalliset verot	0,0	0,0
Vähemmistöosuudet	5,3	-13,2
Tilikauden ylijäämä	850,7	29,8
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut,%	62,15	54,15
Vuosikate/Poistot,%	131,58	100,72
Vuosikate, euro/asukas	1 107,28	884,84
Asukasmäärä	3194	3235

Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

KONSERNIRAHOITUSLASKELMA (1000 €)	2017	2016
Toiminnan rahavirta		
Tulorahoitus		
Vuosikate	3 536,7	2 862,5
Tulorahoituksen korjaukset	-64,1	30,8
	3 472,6	2 893,3
Investointien rahavirta		
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-2 425,3	-1 755,7
Rahoitusosuudet investointimenoihin	36,3	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutust.	-35,0	47,4
Investointien rahavirta	-2 424,0	-1 708,3
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 048,6	1 185,0
Rahoituksen rahavirta		
Antolainaus toiminnan muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset		
Antolainasaamisten vähennykset	250,3	12,7
	250,3	12,7
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 922,0	3 304,2
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 911,6	-4 387,1
Lyhytaikaisten lainojen muutos	2 676,4	-2 616,8
	3 686,8	-3 699,7
Oman pääoman muutokset	-4 082,0	-1,6
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	29,9	-83,4
Vaihto-omaisuuden muutos	-87,5	-63,2
Saamisten muutos	-1 032,6	-502,8
Korottomien velkojen muutos	512,7	1 729,7
	-577,5	1 080,3
Rahoituksen nettorahavirta	-722,4	-2 608,3
Rahavarojen muutos	326,2	-1 423,3
Rahavarojen muutos		
Kassavarat 31.12.	4 254,6	3 928,3
Kassavarat 1.1.	3 928,3	5 351,6
	326,3	-1 423,3
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Investointien tulorahoitus, %	148,04	163,03
Pääomamenojen tulorahoitus, %	58,45	46,70
Lainanhoitokate	0,91	0,68
Kassan riittävyys, pv	29,52	31,50
Asukasmäärä	3194	3235

Konsernitase ja sen tunnusluvut

KONSERNITASE 31.12.2017 (1000 €)

VASTAAVAA	2017	2016	VASTATTAVAA	2017	2016
PYSYVÄT VASTAAVAT	50 832,7	48 704,6	OMA PÄÄOMA	17 233,0	17 913,0
Aineettomat hyödykkeet	488,5	300,5	Peruspääoma	9 335,3	9 335,3
Aineettomat oikeudet	377,9	196,2	Muut omat rahastot	3 075,7	2 285,9
Muut pitkävaikutteiset menot	91,6	96,2	Edellisten tilikausien yli-/alij.	3 971,0	6 261,9
Ennakkomaksut	19,0	8,1	Tilikauden yli-/alijäämä	851,0	29,9
Aineelliset hyödykkeet	45 440,6	44 254,1	VÄHEMMISTÖOSUUDET	71,9	75,4
Maa- ja vesialueet	2 566,6	2 405,5	PAKOLLISET VARAUKSET	475,3	502,6
Rakennukset	29 228,3	29 991,3	Muut pakolliset varaukset	475,3	502,6
Kiinteät rakenteet ja laitteet	6 981,8	5 718,9	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	317,6	278,4
Koneet ja kalusto	5 489,3	5 468,4	Valtion toimeksiannot	271,5	234,1
Muut aineelliset hyödykkeet	631,5	537,2	Lahjoitusrahastojen pääomat	17,0	17,5
Ennakkomaksut ja kesken-	543,1	132,8	Muut toimeksiantojen pääom	29,1	26,8
eräiset hankinnat			VIERAS PÄÄOMA	41 807,0	37 551,5
Sijoitukset	4 903,6	4 150,0	Pitkäaikainen	29 558,4	25 247,5
Osakkuusyhteisöosuudet	3 591,1	2 636,7	Lainat rahoitus- ja vakuutusla	24 756,9	21 490,0
Osakkeet ja osuudet	207,0	157,8	Lainat julkisyhteisöiltä	504,3	392,6
Muut lainasaamiset	20,5	20,2	Muut velat/Liittymismaksut ja	4 197,9	3 278,6
Muut saamiset	1 085,0	1 335,3	Siirtovelat		
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	157,5	148,2	Laskennalliset verovelat	99,3	86,3
Valtion toimeksiannot	143,4	134,9	Lyhytaikainen	12 248,6	12 304,0
Lahjoitusrahastojen erityiska	1,1	1,1	Lainat rahoitus- ja vakuutusla	5 515,5	4 958,6
Muut toimeksiantojen varat	13,0	12,2	Lainat julkisyhteisöiltä	90,3	288,0
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 914,7	7 468,4	Saadut ennakot	330,6	201,5
Vaihto-omaisuus	435,9	348,5	Ostovelat	1 971,7	3 053,7
Aineet ja tarvikkeet	257,3	187,4	Muut velat	961,5	743,9
Keskeneräiset tuotteet	108,1	63,0	Siirtovelat	3 379,0	3 050,0
Valmiit tuotteet	10,9	4,3	Laskennalliset verovelat		8,3
Muu vaihto-omaisuus	32,1	40,1	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	59 905,1	56 321,2
Ennakkomaksut	27,5	53,7	TASEEN TUNNUSLUVUT:		
Saamiset			Omavaraisuusaste, %	29,05	32,05
Pitkäaikaiset saamiset	48,7	147,5	Suhteellinen velkaantuneisuus,	83,92	89,00
Myyntisaamiset	11,1	11,1	Kertynyt yli-/alijäämä. 1000€	4 822	6 292
Muut saamiset	37,6	136,4	Kertynyt yli-/alijäämä €/asukas	1 510	1 945
Lyhytaikaiset saamiset	4 175,5	3 044,0	Lainakanta 31.12. 1000€	30 966	27 224
Myyntisaamiset	2 201,4	1 633,5	Lainakanta 31.12. €/as	9 695	8 413
Lainasaamiset		0,0	Lainasaamiset, 1000€	20	20
Muut saamiset	1 511,1	1 141,6	Asukasmäärä	3194	3235
Laskennalliset verosaamiset					
Siirtosaamiset	463,0	268,9			
Rahoitusarvopaperit	54,5	96,5			
Sijoitukset rahamarkkina-					
instrumentteihin	0,0	0,0			
Muut arvopaperit	54,5	96,5			
Rahat ja pankkisaamiset	4 200,1	3 831,9			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	59 904,9	56 321,2			

Konsernin henkilöstömäärä on seuraava:

Toholammin Energia Oy

Toimitusjohtaja ja kaksi muuta vakituista henkilöä. Toimistovirkailija (osa-aikainen) ostopalveluna kunnalta. Päivystykset on hoidettu osittain ostopalveluna.

Kiinteistöosakeyhtiö Toholammin Vuokratalot

Isännöintipalvelu ja hallinnointi ostetaan ostopalveluna kunnalta, n. 1 henkilötyövuosi.

Talonmiespalvelut ostopalveluna.

Toholammin Kehitys Oy

Toimitusjohtaja, yritysasiainmies sekä yksi määräaikainen henkilö hanketyöntekijänä.

3.8 Keskeiset liitetiedot

3.9. Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

3.9.1 Asiaa koskeva sääntely

Kunnanhallituksen on tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella ja taloussuunnitelmakaudella (KuntaL 69 §).

3.9.2 Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tuloksella tarkoitetaan tuloslaskelman tulosta ennen varaus- ja rahastosiirtoja.

	Kunta	Liikelaitos	Yhteensä
Tilikauden tulos ennen varaus- ja rahastosiirtoja	761 884,72	-76 917,80	684 966,92
Lisätään poistoeron vähennys	5 274,73		5 274,73
Tilikauden tulos	767 159,45	-76 917,80	690 241,65
Edellisten tilikausien ylijäämä taseessa	1 665 461,20	-842 296,80	823 164,40
Tilikauden yli-/alijäämä	767 159,45	-76 917,80	690 241,65
Ylijäämä yhteensä 31.12.2017	2 432 620,65	-919 214,60	1 513 406,05

3.9.3 Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Kunnanvaltuusto on 25.8.2014 hyväksynyt talouden tasapainottamisohjelman. Kuntalain edellyttämää talouden tasapainottamisohjelmaa ei olisi lain mukaan tarvinnut tehdä koska kunnan tase on ylijäämäinen.

4 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

4.1 Seurantaa koskeva sääntely

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota (KuntaL65.5 §). Toteutumisvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen.

4.2 Tavoitteiden toteutuminen

Kuntalain 68 §:n mukaan kunnan tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelmatalousarvio jakaantuu käyttötalousosaan, tuloslaskelmaosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan (KuntaL 65.4 §). Samaa rakennetta noudatetaan toimintakertomukseen otettavassa talousarvion toteutumisvertailussa. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä määrärahojen ja tuloarvioiden sitovuustasoksi tilikaudelle vahvistettiin **osasto netto** sis. erät mukaan lukien. Toteutumisvertailussa sitovat luvut ovat harmaalla taustalla

Hyväksyttäessä talousarviota on valtuusto määritellyt toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet osastojen ja vastuuhenkilöiden sitovasti noudatettavaksi. Talousarvion vastuuhenkilöt on Toholammin kunnassa määritelty.

4.3 Määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen

4.3.1 Käyttötalouden toteutuminen

HALLINTO-OSASTO

Vastuuhenkilö   **Hallintojohtaja**

Toiminta-ajatus: Hallinto vastaa kunnanhallituksen asioiden valmistelusta ja täytäntöönpanosta sekä koko konsernin palvelutoiminnan toimivuudesta. Keskitetysti hoidettu hallinto- ja talousosasto vastaa kunnan talous- ja henkilöstöpalvelujen järjestämisestä, asiointi- ja tietohallintopalveluista, hankintapalveluista, kopiointipalveluista sekä muista yleisistä koko organisaatiota koskevista tehtävistä ja näihin palveluihin liittyvien ohjeiden antamisesta.

Hallintopalvelut sisältävät asuntotoimen ja kunnan yhteispalvelujen järjestämisen. Yhteispalveluihin kuuluvat Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoido- ja peruspalvelukuntayhtymältä ostetut henkilöstöpalvelut, omana toimintona tuotetut taloushallinto, neuvonta-, posti-, puhelin-, toimistotarvike-, tulostus-, kopiointi- ja kahviopalvelut ja yhteistoimintana tuotetut valtionhallinnon palvelut.

Kunnanjohtaja vastaa elinkeinopalveluista ja yhteistoiminta-alueelle siirtyneiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen omistajaohjauksesta.

TAVOITTEET

ELINKEINOJEN KEHITTÄMISEN tavoitteet	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutunut
Aloittavat yritykset	Yritysten määrä	10 uutta yritystä	16 uutta yritystä
Uusien työpaikkojen määrä yrityksissä	Syntyneiden työpaikkojen määrä	20 uutta työpaikkaa	18 uutta työpaikkaa
Työpaikkaomavaraisuuden kasvu	Työpaikkaomavaraisuus (nyt 93,2%)	100% työpaikkaomavaraisuus	
Tavoite / Hallinto	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutunut
Laatu- ja kustannustietoinen johtaminen/ Toimiva johtaminen	Johdon ja osastojen päätöksentekoa tukevat raportit	Talousarvioprosessin toimivuus on arvioitu ja prosessia on muutettu arvioinnin tuloksena.	Talousarvioprosessi suhteellisen toimiva.
Laatu- ja kustannustietoinen johtaminen/ Toimiva johtaminen	Työhyvinvoinnin tukeminen	Työtyytyväisyyskyselyn tulokset	Vuonna 2017 on työterveyden kautta toteutettu ODUM-kysely.
Laatu- ja kustannustietoinen johtaminen/ Toimiva johtaminen	Henkilöstön osallistumisen edistäminen toiminnan kehittämiseen	Aloitejärjestelmän luominen	Aloitejärjestelmän luomiseen ei ole ollut resursseja.

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP2016	TA2017	TP2017
Vakinaiset viranhaltijat	5	5	5
Määräaikaiset viranhaltijat		1	
Vakinaiset työsuhteiset		2	2
Määräaikaiset työsuhteiset	1		
Muut tilapäiset			
Yhteensä	6	8	7

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2017 euroa	Muutos euroa	TA + muutos euroa	TOT2017 euroa	Poikkeama euroa
HALLINTO-OSASTO					
MYYNTITUOTOT	448 820	0	448 820	484 749,34	35 929,34
TUET JA AVUSTUKSET	30 000	0	30 000	46 026,00	16 026,00
MUUT TOIMINTATUOTOT	500	0	500	11 910,61	11 410,61
Tulot yht.	479 320	0	479 320	542 685,95	63 365,95
PALKAT JA PALKKIOT	-421 700	0	-421 700	-370 665,47	51 034,53
HENKILÖSIVUKULUT	-348 640	0	-348 640	-232 394,86	116 245,14
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	0	0	0	11 728,43	11 728,43
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-10 976 000	0	-10 976 000	-10 739 670,13	236 329,87
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-623 250	0	-623 250	-644 527,51	-21 277,51
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-12 600	0	-12 600	-26 908,29	-14 308,29
AVUSTUKSET YHTEISÖILLE	-74 000	0	-74 000	-93 811,61	-19 811,61
VUOKRAT	-100 400	0	-100 400	-99 714,38	685,62
MUUT TOIMINTAKULUT	-2 760	0	-2 760	-2 193,63	566,37
Menot yht.	-12 559 350	0	-12 559 350	-12 198 157,45	361 192,55
Netto ennen poistoja	-12 080 030	0	-12 080 030	-11 655 471,50	424 558,50
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-30 110	0	-30 110	-18 441,66	11 668,34
Poistot yht.	-30 110	0	-30 110	-18 441,66	11 668,34
Netto	-12 110 140	0	-12 110 140	-11 673 913,16	436 226,84

Mistä:					
Keskushallinto	-872 285	0	-872 285	-659 691,13	212 593,87
Perusturvapalvelut	-7 000 000	0	-7 000 000	-7 355 938,90	-355 938,90
Erikoissairaanhoido	-3 972 000	0	-3 972 000	-3 378 298,23	593 701,77
Eläkevastuut ym. Sote-palvelut	-235 745	0	-235 745	-261 543,24	-25 798,24
Netto ennen poistoja	-12 080 030	0	-12 080 030	-11 655 471,50	424 558,50

LOMATOIMEN OSASTO

Vastuhenkilö: Lomituspalvelujohtaja

Toiminta-ajatus: Lomituspalvelujen tarkoituksena on turvata paikallisyksikön alueella olevien maatalousyrittäjien toiminta yrittäjien vuosilomien ja sijaisapujen aikana sekä turkistilojen toiminta yrittäjien vuosilomien aikana.

TAVOITTEET V. 2017

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutuma
- Vuosilomat järjestetään tasaisesti lomavuoden aikana - Kannustetaan yrittäjiä käyttämään tuettua maksullista lomittaja-apua	Toteutuneet lomitukset	- VL-päivät toteutuvat tasaisesti molemmilla vuosipuoliskoilla - Tuetun maksullisen lomittaja-apun käyttö lisääntyy vuodesta 2016	- Tavoite ei ole toteutunut: vuosilomapäivistä on lomitettu 45 % ajalla 1.1.–30.6.2017 ja 55 % ajalla 1.7.–31.12.2017 - Tuettua maksullista lomittaja-apua käytettiin 18.325 h (v. 2016 20.296 h)
- Asiakkaiden tyytyväisyys paikallisyksikön lomittajien ammattitaitoon - Asiakkaiden tyytyväisyys paikallisyksikön toimintaan (tavoite vähintään 4)	Asiakastyytyväisyyskysely (arviointias- teikko 1-5)	- Lomittajien ammattitaito <ul style="list-style-type: none"> • vuosilomalomituksessa • sijaisapulomituksessa - Lomahallinnon <ul style="list-style-type: none"> • asiakaspalvelu • tavoitettavuus • tiedonsaannin riittävyys 	- Lomittajien ammattitaito <ul style="list-style-type: none"> • vuosilomalomituksessa: 4,4 • sijaisapulomituksessa: 4,4 - Lomahallinnon <ul style="list-style-type: none"> • asiakaspalvelu: 4,6 • tavoitettavuus: vähintään 4,3 • tiedonsaannin riittävyys: 4,2
- Parannetaan lomittajien ammattitaitoa. Jokaisella lomittajalla on riittävä ammattitaito niiden tilojen töihin, joiden lomituksia he hoitavat.	Ammattitaitokartoitus Perehdytys Täydennuskoulutus	- Lomittajien ammattitaito on kartoitettu - Tilakohtaista perehdytystä ja täydennuskoulutusta on järjestetty lomittajan koulutustarpeen mukaisesti	- Ammattitaito on kartoitettu kehityskeskusteluiden yhteydessä - Tilakohtaista perehdytystä on järjestetty tarvittaessa - Lomittajat ovat osallistuneet täydennuskoulutuksiin - 16 lomittajaa aloitti tuotantoeläinten hoidon ja hyvinvoinnin ammattitutkinnon
- Lomituspäivän kesto on mitoitettu lain mukaisesti ja lomittajan työaika pohjautuu lomitettavan maatalousyrittäjän tehtäväosuutta vastaavaan työaikaan - Lomitusnetissä on ajantasaiset tiedot (kokonaistyöaika, tehtäväosuudet, karjatalouskellonajat) ja tietoja käytetään lomitusten suunnittelussa - Lomituspäivän nettohinta ilman matkakuluja poikkeaa valtakunnallisesta	Lomituspäivän kesto Lomituspäivän nettohinta	- Vuosiloma- ja sijaisapulomituksissa lomituspäivän kesto on yhtä pitkä - Lomittaja työllistyy työsopimuksen mukaiseen työaikaan	- Työvuorosuunnittelu pohjautuu tehtäväosuutta vastaavaan työaikaan sekä vuosilomassa että sijaisavussa

keskiarvosta enintään +10%			
- Lomittajien määrä vastaa lomituspalvelujen kysyntää	Toteutuneet lomitukset	- Lomitusten toteutuminen <ul style="list-style-type: none"> • sijaisapu • vuosiloma 	- Lomitusten toteutuminen (asiakastyytyväisyys asteikolla 1 – 5) <ul style="list-style-type: none"> • sijaisapu: 4,2 • vuosiloma: 4,4
- Lomittajien työskentelyolosuhteet täyttävät työturvallisuudelle asetetut vaatimukset. Lomittajat ottavat työssään huomioon työturvallisuuden.	Tapaturmat ja niiden aiheuttamat sairauspoissaolot	- Tapaturmat ja niiden aiheuttamat sairauspoissaolot vähenevät vuodesta 2016	- Tapaturmien aiheuttamia poissaoloja v. 2017 609 pv/14 hlöä (v. 2016 218 pv/16 hlöä)

TUNNUSLUVUT

	TP 2015	TP 2016	TP 2017
Toteutuneet maatalousyrittäjien lomapäivät	29.592	26.350	25.435
Nettopäiväkustannus e/pv	166,72	156,65	166,53
Lomaanoikeutetut maatalousyrittäjät	637	604	565
Lomaanoikeutetut turkistilat	18	20	15
Lomaanoikeutetut turkistuottajat	25	27	18
Toteutuneet turkistarhaajien lomapäivät	vuosilomaa 314pv lisävapaa 1.048 h	vuosiloma 234pv lisävapaa 555 h	vuosiloma 232 pv lisävapaa 839 h

Henkilöstö	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Vakinaiset viranhaltijat	1,78	1,6	2
Määräaikaiset viranhaltijat	0,22	0,4	
Vakinaiset työsuhteiset	96	100	94
Määräaikaiset työsuhteiset	6	6	3
Tilapäiset	200(18htv)	35	21*

* Tilapäisiä lomittajia työsuhteessa 31.12.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2017 eu- roa	Muutos euroa	TA + muutos euroa	TOT2017 eu- roa	Poikkeama euroa
LOMATOIMEN OSASTO					
MYYNTITUOTOT	4 885 275	0	4 885 275	4 763 635,36	-121 639,64
MAKSUTUOTOT	667 000	0	667 000	550 179,30	-116 820,70
TUET JA AVUSTUKSET	62 000	0	62 000	66 435,62	4 435,62
MUUT TOIMINTATUOTOT	0	0	0	2 222,00	2 222,00
Tulot yht.	5 614 275	0	5 614 275	5 382 472,28	-231 802,72
PALKAT JA PALKKIOT	-3 840 800	0	-3 840 800	-3 651 651,97	189 148,03
HENKILÖSIVUKULUT	-1 079 140	0	-1 079 140	-954 832,74	124 307,26
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	55 000	0	55 000	102 008,32	47 008,32
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-50 000	0	-50 000	-194 980,50	-144 980,50
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-513 340	0	-513 340	-418 976,17	94 363,83
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-49 000	0	-49 000	-34 950,03	14 049,97
AVUSTUKSET KOTITALOUKSILLE	-110 000	0	-110 000	-86 889,97	23 110,03
VUOKRAT	-17 495	0	-17 495	-18 283,65	-788,65
MUUT TOIMINTAKULUT	-9 500	0	-9 500	-19 935,97	-10 435,97
Menot yht.	-5 614 275	0	-5 614 275	-5 278 492,68	335 782,32
Netto ennen poistoja	0	0	0	103 979,60	103 979,60
Netto	0	0	0	103 979,60	103 979,60

TEKNINEN OSASTO

Vastuhenkilö   **Tekninen johtaja**

Toiminta-ajatus: Tuottaa taloudellisia ja tarkoituksenmukaisia palveluja eri hallintokunnille sekä osittain kuntalaisille, kuten kunnallistekniikan, tilapalvelun, it-palvelujen, ruokahuollon ja siivoustoimen osalta.

Teknisen osaston vastuulla on myös maaseutu- ja ympäristölautakunta, 1.6.2017 alkaen rakennus- ja ympäristölautakunta. Lautakunnan tulosalue jakaantuu rakennustarkastukseen ja ympäristönsuojeluun. Lautakunta päättää myös yksityistielerin mukaan tielautakunnalle kuuluvat asiat. Palotoimi, ympäristöterveydenhuolto ja maaseututoimi hoidetaan ostopalveluna.

TAVOITTEET v. 2017

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Viihtyisä elinympäristö (kunnan strategia)			
Viihtyisä elinympäristö	Asukasluku kehitys ja Myönnetyt rakennusluvut	Asukasluku 2016 < 2017 Myönnetyt luvat 60 kpl/v	Ei ole toteutunut Asukasluku 2016/3232 Asukasluku 2017/3194 Myönnetyt luvat 33kpl
Rakennetun ympäristön viihtyisyys myös tulevaisuudessa	Käytetyt kunnossapito määrärahat	kaavatiet+puistot+tori n. 60 000€/v	Toteutunut osittain
Tasapainoinen talous			
Käyttötalous	Osaston talousarvion netto	Menot ja tulot tasapainossa siten, että teknisen toimen netto vaatimus täyttyy	Toteutunut

Palveluiden hinnoittelu on kohdallaan	Jälkilaskenta	Taksat ja maksut vastaavat kustannuksia	Taksat tarkistetaan talousarvion teon yhteydessä.
Palvelurakenteiden ja toimintatapojen kehittäminen sekä oman palvelutuotannon ja ulkoisten toimijoiden tasapainoinen käyttö palvelutuotannon hankinnassa	Oman tuotannon kustannusten vertailu ostopalvelujen ja vertailukelpoisten kunnan kustannusten välillä	Kustannusten optimointi	Toteutunut osittain. Toimintojen kehittäminen vaatii lisäresursseja. Rakenne muutos henkilöstön osalla tulossa eläköitymisen myötä. Ostopalveluiden osuus jatkossa kasvaa. Ostopalveluiden haasteena valvonta ja kilpailun puute. Vaatii jatkuvaa kehittämistä.
Pitkäjänteinen ja hallittu omaisuuden hoito	Riittävät kunnossapitomäärärahat	Kiinteistöjen ja infraomaisuuden onnistunut ylläpito siten, että niiden omaisuuden arvo säilyy	Toteutunut määrärahojen puitteissa. Vaatii jatkuvaa suunnittelun ja toiminnan kehittämistä.

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Vakinaiset viranhaltijat	3	3	3
Määräaikaiset viranhaltijat	0	0	0
Vakinaiset työsuhteiset	35	33	34
Määräaikaiset työsuhteiset	4	3	4
Muut tilapäiset	0	0	0
Yhteensä	42	39	41

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2017 euroa	Muutos euroa	TA + muutos euroa	TOT2017 euroa	Poikkeama euroa
TEKNINEN OSASTO					
MYYNNTITUOTOT	2 064 265	0	2 064 265	2 273 727,74	209 462,74
MAKSUTUOTOT	23 000	0	23 000	18 650,41	-4 349,59
TUET JA AVUSTUKSET	0	0	0	15 583,26	15 583,26
MUUT TOIMINTATUOTOT	2 686 441	0	2 686 441	2 752 787,02	66 346,02
Tulot yht.	4 773 706	0	4 773 706	5 060 748,43	287 042,43
PALKAT JA PALKKIOT	-1 170 937	0	-1 170 937	-1 086 334,31	84 602,69
HENKILÖSIVUKULUT	-374 170	0	-374 170	-304 222,50	69 892,10
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	0	0	0	11 782,40	11 782,40
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	0	0	0	-3 239,46	-3 239,46
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-2 075 321	0	-2 075 321	-2 001 602,81	73 718,19
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-1 122 830	0	-1 122 830	-1 070 500,04	52 329,96
VUOKRAT	-150 373	0	-150 373	-154 338,60	-3 965,60
MUUT TOIMINTAKULUT	-7 300	0	-7 300	-29 880,00	-22 580,00
Menot yht.	-4 900 931	0	-4 900 931	-4 638 335,32	262 540,28
Netto ennen poistoja	-127 225	0	-127 225	422 413,11	549 582,71
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-779 385	0	-779 385	-766 641,03	12 743,97
Poistot yht.	-779 385	0	-779 385	-766 641,03	12 743,97
Netto	-906 610	0	-906 610	-344 227,92	562 326,68

Talouden toteutuminen

Tekninen osaston käyttötalous toteutui vuoden 2017 osalta huomattavasti paremmin laadittuun talousarvioon nähden. Tulojen osalta myyntituotot kasvoivat ruokahuollon, siivousyksikön sekä rakennusmiestoiminnan osalta. Vuokratuotot vuokra-asuntojen osalta toteutui lähes talousarvion mukaisesti ja muiden rakennusten vuokratulot toteutuivat ennakoitua paremmin.

Toimintamenojen osalta henkilöstön palkkamenot, kiinteistöjen käyttömenot sekä palveluiden ostot toteutuivat arvioitua pienempänä.

Toiminta

Rakennuspuolella vuosi oli ennakoitua kiireisempi. Alkuvuodesta tehtiin artesaaniopistolle yksi luokkatila lisää ja alkukesästä tehtiin Viitojan keittiön muutostyöt. Alkuvuoden aikana myös Toholammin Vuokratalot työllisti rakennusmiehiä huomattavasti. Rakennustoiminnan isoimpana työnä oli Herman Ojalan koulun purkutöiden suunnittelu ja toteutus. Kunta toteutti kiinteistön purkutöiden omana työnään, joka osoittautui kunnalle taloudelliseksi vaihtoehdoksi. Purkutöet aloitettiin elokuussa ja koneellinen purkutö valmistui marraskuun alussa. Purkutöiden kokonaiskustannukset olivat hieman alle 90 000€, kun huomioidaan kierrätyksestä saadut tuotot. Purkutöillä oli merkittävä työllistävä vaikutus paikkakuntalaisille.

Ruokahuoltoyksikön toiminta on keskittynyt yhteen keskuskeittiöön, joka toimii Männistön palvelutalossa. Yhteensä keittiöllä valmistetaan n. 800 lounasta päivittäin ja lisäksi valmistetaan Männistön palvelutalon asukkaalle aamupala, päiväkahvit, päivällinen ja iltapala. Sykäräisen koululla valmistetaan ruoka itse. Talouden osalta ruokahuollon toiminta toteutui talousarviota paremmin.

Siivoustoimen osalta vuosi toteutui suunnitellusti ja myös talouden osalta toiminta toteutui talousarviota paremmin. Siivouspalvelua tuotetaan kunnan omissa kiinteistöissä.

Loppuvuodesta toteutunut kauppa sote-rakennusten osalta Attendo Oy:n kanssa oli merkittävä päätös Toholammin kunnalle ja vaikuttaa jatkossa huomattavasti myös teknisen osaston toimintaan.

SIVISTYSOSASTO

Vastuhenkilö

Sivistysjohtaja

Toiminta-ajatukset: *Sivistyslautakunta* vastaa kirjasto-, päivähoito- ja opetuspalvelujen toteuttamisesta ja kehittamisestä (aamu- ja iltapäivätoiminta, esi- ja perusopetus, lukio, ostopalveluna taiteen perusopetus ja kansalaisopisto). *Vapaa-aikalautakunta* vastasi kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluista. Vapaa-aikalautakunnan tulosalue sisälsi kulttuuritoimen sekä liikunta- ja nuorisotyön. Vapaa-aikalautakunta lakkautettiin ja sen tehtävät siirrettiin sivistyslautakunnalle 1.6.2017alkaen.

TAVOITTEET 2017

Tavoite 2017	Mittari	Mittarin tavoite	Toteuma
Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmatyö	OPSin valmistelu	Uusi OPS käytössä varhaiskasvatuksessa 1.8.2017	Uusi VASU hyväksytty ja otettu käyttöön 1.8.2017 alkaen.
Varhaisen tuen edistäminen, poikkihallinnollisen yhteistyön kehittäminen kunnan ja SOITEn välillä SOITE/koulutyön rajapinnat Ennakointi Huolen eteenpäin vieminen	Aktiivinen osallistuminen hankkeisiin Hyvinvointikertomus tiedolla johtamisen pohjana	Kouluterveyskyselyn tulokset Hyvinvointikertomuksen indikaattorit	Yhteistyö SOITEn ja LAPE-projektin kanssa aktiivista. Kehittämistyö jatkuu. Hyvinvointikertomustyö jatkuu päivitetyn kuntastrategian valmistuttua ja vähimmäisindikaattoreiden varmistuttua. Hyvien käytäntöjen dialogi ja yhteinen huoneentaulu lastensuojelun ja koulun yhteistyöstä.
2016 opetussuunnitelman vakiinnuttaminen arkityöhön painopisteenä osallistavan toimintakulttuurin ja arvioinnin kehittäminen		Huoltajien kanssa käytävien arviointikeskustelujen palaute	Arviointikeskustelut käyty oppilaiden ja huoltajien kanssa marras-tammikuun aikana. Toimintakulttuuria ja arviointia kehitetään jatkuvasti.
Koulunmäen kehittämissuunnitelma ml. piha-alueen turvallisuus		Kehittämissuunnitelma valmis toteutettavaksi	Kehittämissuunnitelman toteuttaminen on käynnistynyt syksyllä 2017.
Koulumatkojen turvallisuus	Kunnan omat ja kuntien yhteiset hankkeet	LITU (Liikenneturvallisuus)-suunnitelma valmis ja toteutus alkanut	Toteutunut
Taiteen perusopetuksen kehittäminen	Opetussuunnitelmien kehittäminen	TPO:n opetussuunnitelmat valmiit ja käytössä, resurssointi kunnossa.	Toteutunut
Suomi 100 v tapahtumat	Juhlavuoden tapahtumakalenteri	Sivistystoimen eri yhteisöjen aktiivinen osallistuminen juhluvuoden tapahtumiin	Järjestettiin yli 30 tilaisuutta juhluvuoden merkeissä: konsertteja,

			teatteria, elokuvia, juhlia, näyttelyitä, luonnon päiviä jne.
Urheilukentän perustaminen		Hanke-/rahoitussuunnitelma valmis	Hankesuunnitelma toimitettu VO-hakua varten
Liikuntatilojen ja ulkoalueiden tehokas käyttöaste	Varatut vuorot + kävijätilastot	Urheiluhallin max. käyttöaste koulupäivinä ja iltakäytössä	Toteutunut
Yhdistysten ja järjestöjen toiminnan tukeminen	Yhteistyö tapahtumajärjestelyissä ja edulliset juniorivuorot	Yhteiset tapahtumat 5 - 10 vuodessa ja uuden hallin osalta vuorohintojen säilyttäminen järkevänä	Toteutunut

TUNNUSLUVUT

Suorite	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Päivähoitopaikat	78 osapv, 24 kokopv	99	88
Esikoulun oppilaat 20.9.	55	55	44
Aamu- ja iltapäivätoiminta 20.9.	13	13	13
1 - 6 lk oppilaat 20.9.	276	276	273
Pikku Hermannin 20.9.	7	7	4
7 - 9 lk oppilaat 20.9.	144	144	147
Perusopetus yhteensä 20.9.	427	427	424
Päivälukion oppilaat 20.9.	72	72	92
Urheiluhallin kävijätilasto	n. 19000	14000	arvio 14000
Kulttuuriavustukset			
€/asukas (3311 asukasta)	1,81	2,42	2,46
Kulttuurisalissa järjestetyt tilaisuudet	260	250	228
Kulttuurisalin kävijämäärä	8077	7500	6455

Henkilöstö	Virat ja toimet kpl	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Vakinaiset viranhaltijat	63	46,8	51,3	37,2
Määräaikaiset viranhaltijat	0	3	0	10,1
Vakinaiset työsuhteiset	26	26,3	24,3	25,1
Määräaikaiset työsuhteiset	4,8	3,8	4,3	7,0
Muut tilapäiset	0	0	0	0
Yhteensä	93,8	79,9	79,9	79,4

Kirjasto

Kannuksen kaupungin kanssa tehtyä sopimusta yhteisestä kirjastonjohtajuudesta on jatkettu, samoin Lestijärven kunnan kanssa tehty sopimus kirjastonjohtajan palveluiden ostosta (10%) oli voimassa vuoden 2017 loppuun. Hankkeita oli käynnissä kolme: Kannuksen kirjaston kanssa yhteiset Kuukauden kotimainen kirjailija (avustusta 6500e), Kirjaston mediakasvatusvuosi (avustusta 18 000e, Kannuksen kirjasto hallinnoi) sekä Lestijärven kirjaston kanssa yhteinen Kirjaston kotiseutuaineistot tunnetuiksi (avustusta 5000e).

Sekä lainaus asukasta kohden että kirjastokäynnit asukasta kohden laskivat hieman. Toholammin kirjaston kävijämäärät asukasta kohden ovat silti yhä maakunnan suurimpia. Kirjastossa oli vuonna 2017 runsaasti tapahtumatoimintaa, ja kirjaston tilat olivat aktiivisessa käytössä. Kirjavinkkausta ja tiedonhaun opetusta toteutettiin edellistä vuotta enemmän.

Varhaiskasvatus

Kevät 2017 oli uuden kuntakohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmatyön aikaa. VASU hyväksyttiin sivistyslautakunnassa 30.5.2017 ja otettiin käyttöön 1.8.2017 alkaen.

Digiloikka Lampinraitilla – hankkeen myötä päiväkodin arkeen saatiin vakiintumaan METSÄMÖRRI-toiminta.

Yhteistyö SOITEn kanssa on LAPE -hankkeen myötä ollut tiivistä. REPPU-tiimityö alkoi lapsiperheiden tukemiseksi.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäviin saatiin sisäisesti siirrettyä varhaiskasvatuksen opettaja, joka pätevyityy tehtävään oman työnsä ohessa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö oli myös mukana toteuttamassa Sadunkertojen puisto – tapahtumaa.

Opetus

7.8. kunnanvaltuusto teki päätöksen, että kirkonkylän alakoulu rakennetaan uudisrakennuksena. Päätös on erittäin merkittävä sekä opetuksen kehittämisen että Toholammin kunnan vetovoimaisuuden kannalta. Vanha Herman Ojalan koulu purettiin vuoden 2017 aikana.

Toholammin koulujen pedagogisen suunnitelman valmistelu alkoi. Suunnitelman tarkoituksena on toimia

opetuksen strategista kehittämistä suuntaavana asiakirjana ja keskustan uuden alakoulun suunnittelun ohjenuorana.

Koulunpihan Olohuone on kirkonkylän koulukeskuksen piha-alueen kehittämisprojekti, johon saatiin lähiliikuntapaikka-avustusta 18 000 euroa. Pihalle hankittiin kiipeilyverkko ja projekti jatkuu kesällä 2018 peliareenan rakentamisella. Piha-alueen kehittämiseen tehdään kokonaissuunnitelma.

Yläkoulussa ja lukiossa uusia opetussuunnitelmia on otettu käyttöön porrastetusti seitsemännelle luokalle ja lukiossa jo toisen vuoden opiskelijoille.

Digitaalinen ylioppilaskirjoitus on myös edennyt vaiheittain ja on jo käytössä suurimmassa osassa kokeita. Lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat tulevat tekemään kaikki ylioppilaskokeet sähköisessä muodossa.

Kulttuuritoimi

Suomi 100 -juhlavuoden merkeissä järjestettiin mm. konsertit: 13.3./17.3. Pentti Rasinkangas alakouluilla ja päiväkodissa, 19.3. Ismo Alanko Yksin, 10.9. Suomalaisia säveliä: Annami Hylkilä, Johanna Tuikka ja Säde Erkkilä, 14.10. Vasket taipaleella: Lapin sotilassoittokunnan vaskiseitsikko, 29.10. Suomalainen messu.

Muita tilaisuuksia mm.: 21.5. Mikko Määttälän esitelmä Viekää minut kotiseudun multiin, 19.–20.5. Alikulun graffitin uusiminen, 17.6. Sadunkertojen puisto, 3.–28.7. Albert Gebhardin taiteen näyttely, 7.–9.7. Amerikan arkku -näytelmä, vk 37/38 Toholammin tähtiviikot, 27.10. elokuva Tuntematon sotilas. 6.12. järjestettiin Yhdessä –itsenäisyysjuhla, koko kunnan yhteinen suurtaapahtuma liikuntahallilla. Juhlaan osallistuivat kaikki Toholammin koulut ja oppilaiden läheiset ja kuntalaiset kutsuttiin mukaan tilaisuuteen.

Liikunta- ja nuorisotoimi

Kohderyhmänä liikunnanohjauksissa olivat pääosin ikääntyneet. Liikuntaneuvonnan järjestämistä on aloitettu ja muutama asiakas on saatu neuvonnan piiriin. Neuvontatyön asema vahvistuu ja tulevana haasteena on saada informoitua kuntalaisia neuvonnasta.

Lampin halli on osoittanut tärkeän asemansa ja toiminta on ollut aktiivista. Päiväaikaan kävijäryhmänä ovat koululaiset ja iltatoiminta on pääosin paikallisen seuran järjestämää. Katvealueena on kello 15 – 16.30, jolloin halli on pääosin arkisin tyhjä. Myös kesäaikana liikuntahallin käyttö oli satunnaiskävijöiden varassa, mutta kuntosalin käyttö oli kesälläkin vilkasta ja pukuhuoneet olivat ulkokentillä käyvien käytössä. Viikonloppukäyttö oli jälleen todella vilkasta kevät- ja syyskaudella. Jaostoille on mahdollistunut turnausten, pelien ja kisojen järjestäminen omassa hallissa suotuisien puitteiden vuoksi. Suurimmat haasteet ovat hallin kunnossapito ilman järjestelmällistä valvontaa ja tiedon saanti kävijämääristä.

Nuorisovaltuusto on toiminut entiseen tyyliin. Kuluneenakin vuonna valtuustolaiset olivat aktiivisia ja innokkaita. LAPE-hankkeen myötä nuoret ovat osallistuneet maakunnalliseen toimintaan.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2017 euroa	Muutos euroa	TA + muutos euroa	TOT2017 euroa	Poikkeama euroa
SIVISTYSOSASTO					
MYYNTITUOTOT	223 045	0	223 045	276 382,56	53 337,56
MAKSUTUOTOT	157 100	0	157 100	180 458,01	23 358,01
TUET JA AVUSTUKSET	73 000	0	73 000	121 730,30	48 730,30
MUUT TOIMINTATUOTOT	39 700	0	39 700	59 178,22	19 478,22
Tulot yht.	492 845	0	492 845	637 749,09	144 904,09
PALKAT JA PALKKIOT	-3 309 407	0	-3 309 407	-3 188 627,19	120 779,81
HENKILÖSIVUKULUT	-921 200	0	-921 200	-763 197,28	158 002,72
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	0	0	0	49 519,73	49 519,73
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-126 842	0	-126 842	-119 019,47	7 822,53
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-1 436 480	0	-1 436 480	-1 585 857,56	-149 377,56
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-248 040	0	-248 040	-253 977,63	-5 937,63
AVUSTUKSET KOTITALOUKSILLE	-293 600	0	-293 600	-243 709,72	49 890,28
AVUSTUKSET YHTEISÖILLE	-20 500	0	-20 500	-19 703,87	796,13
VUOKRAT	-1 380 745	0	-1 380 745	-1 394 924,45	-14 179,45
MUUT TOIMINTAKULUT	-4 650	0	-4 650	-10 638,60	-5 988,60
Menot yht.	-7 741 464	0	-7 741 464	-7 530 136,04	211 327,96
Netto ennen poistoja	-7 248 619	0	-7 248 619	-6 892 386,95	356 232,05
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-44 490	0	-44 490	-50 471,17	-5 981,17
Poistot yht.	-44 490	0	-44 490	-50 471,17	-5 981,17
Netto	-7 293 109	0	-7 293 109	-6 942 858,12	350 250,88

KÄYTTÖTALOUS YHTEENSÄ

	TA2017 euroa	Muutos euroa	TA + muutos euroa	TOT2017 euroa	Poikkeama euroa
KÄYTTÖTALOUS YHTEENSÄ					
MYYNTITUOTOT	7 621 405	0	7 621 405	7 798 495,00	177 090,00
MAKSUTUOTOT	847 100	0	847 100	749 287,72	-97 812,28
TUET JA AVUSTUKSET	165 000	0	165 000	249 775,18	84 775,18
MUUT TOIMINTATUOTOT	2 726 641	0	2 726 641	2 826 097,85	99 456,85
Tulot yht.	11 360 146	0	11 360 146	11 623 655,75	263 509,75
PALKAT JA PALKKIOT	-8 742 844	0	-8 742 844	-8 297 278,94	445 565,06
HENKILÖSIVUKULUT	-2 723 150	0	-2 723 150	-2 254 647,38	468 502,62
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	55 000	0	55 000	175 038,88	120 038,88
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-11 152 842	0	-11 152 842	-11 056 909,56	95 932,44
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-4 648 391	0	-4 648 391	-4 650 964,05	-2 573,05
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-1 432 470	0	-1 432 470	-1 386 335,99	46 134,01
AVUSTUKSET KOTITALOUKSILLE	-403 600	0	-403 600	-330 599,69	73 000,31
AVUSTUKSET YHTEISÖILLE	-94 500	0	-94 500	-113 515,48	-19 015,48
VUOKRAT	-1 649 013	0	-1 649 013	-1 667 261,08	-18 248,08
MUUT TOIMINTAKULUT	-24 210	0	-24 210	-62 648,20	-38 438,20
Menot yht.	-30 816 020	0	-30 816 020	-29 645 121,49	1 170 898,51
Netto ennen poistoja	-19 455 874	0	-19 455 874	-18 021 465,74	1 434 408,26
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-853 985	0	-853 985	-835 553,86	18 431,14
Poistot yht.	-853 985	0	-853 985	-835 553,86	18 431,14
Netto	-20 309 859	0	-20 309 859	-18 857 019,60	1 452 839,40

4.3.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen (ilman liikelaitosta)

TULOSLASKELMA	TA2017 eu- roa	Muu- tos eu- roa	TA + muu- tos euroa	TOT2017 eu- roa	Poikkeama euroa
TOIMINTATUOTOT					
Myyntituotot	5 904 340	0	5 904 340	5 887 983,51	-16 356,49
Maksutuotot	847 100	0	847 100	749 287,72	-97 812,28
Tuet ja avustukset	148 000	0	148 000	238 351,26	90 351,26
Muut toimintatuotot	1 153 566	0	1 153 566	1 250 042,39	96 476,39
Toimintatuotot yhteensä	8 053 006	0	8 053 006	8 125 664,88	72 658,88
TOIMINTAKULUT					
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	-8 650 744	0	-8 650 744	-8 080 789,42	569 954,58
Henkilösivukulut					
Eläkekulut	-2 074 420	0	-2 074 420	-1 848 610,88	225 809,12
Muut henkilösivukulut	-648 730	0	-648 730	-406 036,50	242 693,50
Palvelujen ostot	-14 149 168	0	-14 149 168	-13 844 185,06	304 982,94
Aineet, tarvikkeet, tavarat	-1 367 470	0	-1 367 470	-1 339 095,75	28 374,25
Avustukset	-481 100	0	-481 100	-433 108,55	47 991,45
Muut toimintakulut	-137 248	0	-137 248	-195 304,46	-58 056,46
Toimintakulut yhteensä	-27 508 880	0	-27 508 880	-26 147 130,62	1 361 749,38
TOIMINTAKATE	-19 455 874	0	-19 455 874	-18 021 465,74	1 425 396,39
Verotulot	10 230 000	0	10 230 000	9 425 243,59	-804 756,41
Valtionosuudet	10 294 500	0	10 294 500	10 359 085,00	64 585,00
Rahoitustuotot ja -kulut					
Korkotuotot	10 000	0	10 000	24 540,47	14 540,47
Muut rahoitustuotot	6 000	0	6 000	16 962,74	10 962,74
Korkokulut	-230 000	0	-230 000	-161 520,71	68 479,29
Muut rahoituskulut	-5 000	0	-5 000	-6 053,77	-1 053,77
	-219 000	0	-219 000	-126 071,27	92 928,73
VUOSIKATE	849 626	0	849 626	1 636 791,58	787 165,58
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunn.mukaiset poistot	-853 985	0	-853 985	-874 906,86	-20 921,86
TILIKAUDEN TULOS	-4 359	0	-4 359	761 884,72	766 243,72
Poistoeron lis.(-)tai väh.(+)	0	0	0	5 274,73	5 274,73
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-4 359	0	-4 359	767 159,45	771 518,45

VEROTULOJEN ERITTELY

	TA2017	TA+mutos	TOT2017	Poikkeama
Kunnallisvero	8 900 000	8 900 000	7 924 462,06	-975 537,94
Osuus yhteisöveron tuosta	500 000	500 000	675 571,45	175 571,45
Kiinteistövero	830 000	830 000	825 210,08	-4 789,92
Verotulot yhteensä	10 230 000	10 230 000	9 425 243,59	-804 756,41

VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY

	TA2017	TA+mutos	TOT2017	Poikkeama
Kunnan peruspalvelujen (ns. yhden putken) valtionosuus, ml. tasaukset	10 331 000	10 331 000	10 344 774	13 774
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-36 500	-36 500	14 311	50 811
Valtionosuudet yhteensä	10 294 500	10 294 500	10 359 085	64 585

4.3.3 Investointien toteutuminen

INVESTOINNIT	TA2017 eu- roa	Muu- tos eu- roa	TA + muutos euroa	TOT2017 euroa	Poikkeama euroa
HALLINTO					
Maa-alueet	-50 000	0,00	-50 000	-238,00	49 762,00
Osakkeet ja osuudet	-400 000	0,00	-400 000	-371 386,00	28 614,00
Rakennusten myynti	0	0,00	0	3 500,00	3 500,00
TEKNINEN					
ATK-investoinnit tekninen	-20 000	0,00	-20 000	0,00	20 000,00
Kaavateiden rakentaminen	-70 000	0,00	-70 000	0,00	70 000,00
Liikenteen mainos- ja opastau- lut	-15 000	0,00	-15 000	-16 452,49	-1 452,49
Hautakankaan kaatopaikka	-5 000	0,00	-5 000	0,00	5 000,00
Rakennusten purkaminen	-200 000	0,00	-200 000	-116 567,32	83 432,68
Jokirannan valaistus 2017	0	0,00	0	-6 926,00	-6 926,00
Artesaanin korjaus 2017				-28 638,74	
Viitojan keittiön muutos 2017				-20 378,82	
Päiväkodin katon pinnoite				-14 699,60	
Kiinteistöjen korjaukset	-80 000	0,00	-80 000	-63 717,16	16 282,84
SIVISTYS					
ATK-investoinnit sivistys	-15 000	0,00	-15 000	-32 490,85	-17 490,85
Kk:n koulukeskus	-300 000	0,00	-300 000	-4 679,75	295 320,25
Yleisurheilukenttä	-50 000	0,00	-50 000	0,00	50 000,00
Koulumäen Olohuone					
Investointihankinnat yht	0	0,00	0	-27 737,33	-27 737,33
Rahoitusosuudet yht	0	0,00	0	8 182,52	8 182,52
Investoinnit netto				-19 554,81	-19 554,81
INVESTOINNIT YHTEENSÄ					
Investointihankinnat yht	-1 205 000	0	-1 205 000	-640 194,90	564 805,10
Rahoitusosuudet yht				8 182,52	8 182,52
Myyntit yht				3 500,00	3 500,00
Investoinnit netto	-1 205 000	0	-1 205 000	-628 512,38	576 488

4.3.4 Rahoitusosan toteutuminen (ilman liikelaitosta)

RAHOITUSLASKELMA	TA2017 euroa	Muutos euroa	TA + muutos euroa	TOT2017 euroa	Poikkeama euroa
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	849 626	0	849 626	1 636 791,58	787 165,58
Tulorahoituksen korjauserät	0	0	0	-3 500,00	-3 500,00
	849 626	0	849 626	1 633 291,58	783 665,58
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-1 205 000	0	-1 205 000	-640 194,90	564 805,10
Rah.osuudet investointimenoihin		0	0	8 182,52	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	0	0	0	3 500,00	3 500,00
	-1 205 000	0	-1 205 000	-628 512,38	568 305,10
Toiminnan ja invest.rahavirta	-355 374	0	-355 374	1 004 779,20	1 360 153,20
Rahoituksen rahavirta					
Lainakannan muutokset					
Pitkäaik.lainojen lisäys	2 500 000	0	2 500 000	0,00	-2 500 000,00
Pitkäaik.lainojen vähennys	-1 583 300	0	-1 583 300	-1 571 610,00	11 690,00
Lyhytaik.lainojen muutos	0	0	0	1 800 000,00	1 800 000,00
	916 700	0	916 700	228 390,00	-688 310,00
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiant.var.ja po:n muut.	0	0	0	-512,77	-512,77
Saamisten muutos	0	0	0	263 600,23	263 600,23
Korottomien velkojen muutos	0	0	0	-1 483 242,40	-1 483 242,40
	0	0	0	-1 220 154,94	-1 220 154,94
Rahoituksen rahavirta	916 700	0	916 700	-991 764,94	-1 908 465
RAHAVAROJEN MUUTOS	561 326	0	561 326	13 014,26	-548 311,74

4.3.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

Talousarvion toteutuminen	TA2017 euroa	Muutos euroa	TA + muutos euroa	TOT2017 euroa	Poikkeama euroa
HALLINTO-OSASTO					
Tulot yht.	479 320	0	479 320	542 685,95	63 365,95
Menot yht.	-12 559 350	0	-12 559 350	-12 198 157,45	361 192,55
Netto	-12 080 030	0	-12 080 030	-11 655 471,50	424 558,50
LOMATOIMEN OSASTO					
Tulot yht.	5 614 275	0	5 614 275	5 382 472,28	-231 802,72
Menot yht.	-5 614 275	0	-5 614 275	-5 278 492,68	335 782,32
Netto	0	0	0	103 979,60	103 979,60
TEKNINEN OSASTO					
Tulot yht.	4 773 706	0	4 773 706	5 060 748,43	287 042,43
Menot yht.	-4 900 931	0	-4 900 931	-4 638 335,32	262 595,68
Netto	-127 225	0	-127 225	422 413,11	549 638,11
SIVISTYSOSASTO					
Tulot yht.	492 845	0	492 845	637 749,09	144 904,09
Menot yht.	-7 741 464	0	-7 741 464	-7 530 136,04	211 327,96
Netto	-7 248 619	0	-7 248 619	-6 892 386,95	356 232,05
KÄYTTÖTALOUS YHTEENSÄ					
Tulot yht.	11 360 146	0	11 360 146	11 623 655,75	263 509,75
Menot yht.	-30 816 020	0	-30 816 020	-29 645 121,49	1 170 898,51
Netto	-19 455 874	0	-19 455 874	-18 021 465,74	1 434 408,26
TULOSLASKELMAOSA					
Verotulot	10 230 000	0	10 230 000	9 425 243,59	-804 756,41
Valtionosuudet	10 294 500	0	10 294 500	10 359 085,00	64 585,00
Korkotuotot	10 000	0	10 000	24 540,47	14 540,47
Muut rahoitustuotot	6 000	0	6 000	16 962,74	10 962,74
Korkokulut	-230 000	0	-230 000	-161 520,71	68 479,29
Muut rahoituskulut	-5 000	0	-5 000	-6 053,77	-1 053,77
Netto	20 305 500	0	20 305 500	19 658 257,32	-647 242,68
INVESTOINTIOSA					
Investointihankinnat	-1 205 000	0	-1 205 000	-640 194,90	564 805,10
Rahoitusosuudet				8 182,52	8 182,52
Pysyvien vast.hyödykk. luovutustulot				3 500,00	3 500,00
Netto	-1 205 000	0	-1 205 000	-628 512,38	576 487,62
RAHOITUS					
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisä	2 500 000	0	2 500 000	0,00	-2 500 000,00
Pitkäaikaisten lainojen väh	-1 583 300	0	-1 583 300	-1 571 610,00	11 690,00
Lyhtyaikaisten lainojen mu	0	0	0	1 800 000,00	1 800 000,00
Yhteensä	561 326	0	561 326	1 236 669,20	675 343,20

5 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

5.1 Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet

Tilinpäätöslaskelmia ovat tuloslaskelma, rahoituslaskelma, tase ja konsernitase. Tilinpäätöslaskelmien laatimisessa sovelletaan kirjanpitolakia ja -asetusta kirjanpitolausakunnan kuntajaoston yleisohjeiden ja laskelmakäytöjen mukaisesti.

Tuloslaskelmassa on ilmoitettava tuotto- ja kuluerät erikseen niitä toisistaan vähentämättä, jollei tuoton ja kulun yhdistäminen yhdeksi eräksi ole perusteltua oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (KPA 1: 10.1 §).

Tuloslaskelma ja tase laaditaan sentin tarkkuudella. Rahoituslaskelma ja konsernitase voidaan esittää myös tuhansin euroin.

5.2 Tuloslaskelma

TULOSLASKELMA (sis. Viemäriiikelayos)

	01.01.-31.12.2017		01.01.-31.12.2016	
Toimintatuotot				
Myyntitulot	6 291 560,12		5 960 415,64	
Maksutulot	749 287,72		890 358,97	
Tuet ja avustukset	238 351,26		203 006,18	
Muut tulot	1 246 891,47	8 526 090,57	1 210 548,16	8 264 328,95
Valmistus omaan käyttöön				
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-8 185 501,92		-8 222 786,43	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-1 866 604,45		-2 026 171,00	
Muut henkilösivukulut	-409 731,67		-461 848,18	
Palvelujen ostot	-13 925 661,43		-14 190 186,07	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 417 223,10		-1 368 840,64	
Avustukset	-433 108,55		-390 251,58	
Muut toimintakulut	-196 436,46	-26 434 267,58	-180 737,23	-26 840 821,13
Toimintakate		-17 908 177,01		-18 576 492,18
Verotulot		9 425 243,59		9 687 460,54
Valtionosuudet		10 359 085,00		9 905 166,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	23 512,66		27 007,21	
Muut rahoitustuotot	16 539,22		13 418,88	
Korkokulut	-182 019,12		-296 499,66	
Muut rahoituskulut	-6 343,44	-148 310,68	-4 722,08	-260 795,65
Vuosikate		1 727 840,90		755 338,71
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot		-1 042 873,98		-1 361 578,53
Tilikauden tulos		684 966,92		-606 239,82
Poistoeron lis(-)/väh(+)		5 274,73		5 274,73
Tilikauden ylijäämä(alijäämä)		690 241,65		-600 965,09

5.3 Rahoituslaskelma

TOHOLAMMIN KUNTA

RAHOITUSLASKELMA (sis. Viemäriiikelaytos)

	2017		2016	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	1 727 840,90		755 338,71	
Satunnaiset erät				
Tulorahoituksen korjauzerät	-3 500,00	1 724 340,90	-11 519,47	743 819,24
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-642 844,90		-422 547,96	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	8 182,52			
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustu- lot	3 500,00	-631 162,38	54 481,69	-368 066,27
Toiminnan ja investointien rahavirta		1 093 178,52		375 752,97
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset				
Antolainasaamisten vähennykset	0,00	0,00	12 728,19	12 728,19
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys			3 000 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 802 720,00		-3 402 720,00	
Lyhtyaikaisten lainojen muutos	1 800 000,00	-2 720,00	-1 900 000,00	-2 302 720,00
Oman pääoman muutokset				
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutok- set	-512,77		186,52	
Vaihto-omaisuuden muutos				
Saamisten muutos	398 802,41		73 156,82	
Korottomien velkojen muutos	-1 448 400,46	-1 050 110,82	1 431 469,95	1 504 813,29
Rahoituksen rahavirta		-1 052 830,82		-785 178,52
Rahavarojen muutos		40 347,70		-409 425,55
Kassavarat 31.12.	131 252,77		90 905,07	
Kassavarat 1.1.	90 905,07	40 347,70	500 330,62	-409 425,55

5.4 Tase

TASE 31.12.2017

VASTAAVAA	2017	2016	VASTATTAVAA	2017	2016
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	9 335 291,72	9 335 291,72
Aineettomat oikeudet			Arvonkorotusrahas		
Muut pitkävaikutteiset menot	91 573,84	94 840,60	Muut omat rahastot		
Ennakkomaksut			Edellisten tilikausien yl	823 164,40	1 424 129,49
Aineettomat hyödykkeet yht.	91 573,84	94 840,60	Tilikauden yli-/alijäämä	690 241,65	-600 965,09
Aineelliset hyödykkeet				10 848 697,77	10 158 456,12
Maa- ja vesialueet	1 874 691,41	1 757 886,09	POISTOERO JA VAPAAEHTOISET		
Rakennukset	16 465 497,43	17 094 848,72	VARAUKSET		
Kiiinteät rakenteet ja laitteet	2 625 957,83	2 878 153,82	Poistoero	30 135,08	35 409,81
Koneet ja kalusto	203 989,68	242 463,12	Poistoero ja vapaaehtoi	30 135,08	35 409,81
Muut aineelliset hyödykkeet	15 357,21	15 357,21			
Ennakkomaksut ja kesken-			PAKOLLISET VARAUKSET		
eräiset hankinnat	62 494,99	35 610,43	Muut pakolliset varauk:	235 000,00	235 000,00
Aineelliset hyödykkeet yht.	21 247 988,55	22 024 319,39	Pakolliset varaukset yhi	235 000,00	235 000,00
Sijoitukset			TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Osakkeet ja osuudet	5 620 613,02	5 249 227,02	Valtion toimeksiannot		
Muut lainasaamiset	694 482,13	694 482,13	Lahjoitusrahastojen pä:	16 957,18	17 468,27
Sijoitukset yht	6 315 095,15	5 943 709,15	Toimeksiantojen pääor	16 957,18	17 468,27
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			VIERAS PÄÄOMA		
Valtion toimeksiannot			Pitkäaikainen		
Lahjoitusrahastojen erityiskatt	1 145,80	1 144,12	Joukkovelkakirjalainat		
TOIMEKSIANTOJEN VARAT YHT.	1 145,80	1 144,12	Lainat rahoitus- ja vaku	11 080 429,00	11 633 149,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Muut velat/Liittymismal	151 926,21	134 422,42
Vaihto-omaisuus			Pitkäaikainen vieras pä	11 232 355,21	11 767 571,42
Aineet ja tarvikkeet			Lyhytaikainen		
Vaihto-omaisuus yht.	0,00	0,00	Joukkovelkakirjalainat		
Saamiset			Lainat rahoitus- ja vaku	4 352 720,00	3 802 720,00
Lyhytaikaiset saamiset			Saadut ennakot	277 653,15	102 556,75
Myyntisaamiset	331 441,55	579 129,42	Ostovelat	631 397,60	2 222 905,11
Lainasaamiset	200 000,00	600 000,00	Muut velat/Liittymismal	255 442,57	241 633,49
Muut saamiset	983 164,83	782 591,44	Siirtovelat	1 487 624,86	1 550 927,08
Siirtosaamiset	66 320,93	18 008,86	Lyhytaikainen vieras pä	7 004 838,18	7 920 742,43
Lyhytaikaiset saamiset yht.	1 580 927,31	1 979 729,72	(vieras pääoma)	18 237 193,39	19 688 313,85
Rahat ja pankkisaamiset	131 252,77	90 905,07	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	29 367 983,42	30 134 648,05
VASTAAVAA YHTEENSÄ	29 367 983,42	30 134 648,05			

5.5 Konsernilaskelmat

KONSERNITULOSLASKELMA

	2017	2016
Toimintatuotot	28 548 129,37	21 078 969,55
Toimintakulut	-45 935 348,38	-38 926 965,63
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	215 978,36	103 441,08
Toimintakate	-17 171 240,65	-17 744 555,00
Verotulot	9 353 196,81	9 630 528,67
Valtionosuudet	11 524 644,94	11 257 616,84
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	124 275,66	154 611,41
Muut rahoitustuotot	35 833,85	20 665,52
Korkokulut	-319 958,67	-449 633,01
Muut rahoituskulut	-10 097,64	-6 774,62
Vuosikate	3 536 654,30	2 862 459,81
Poistot ja arvonalentumiset		
Sumupoistot	-2 687 907,32	-2 842 115,53
Arvonalentumiset	-633,75	
Satunnaiset erät		
Tilikauden tulos	848 113,23	20 344,28
Tilinpäätössiirrot	-2 325,25	22 702,04
Tilikauden verot		
Laskennalliset verot		40,68
Vähemmistöosuudet	5 272,92	-13 189,71
Tilikauden ylijäämä	851 060,90	29 897,29

TOHOLAMMIN KUNTA
KONSERNIRAHOITUSLASKELMA

	2017		2016	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	3 536 654,30		2 862 459,82	
Satunnaiset erät				
Tilikauden verot				
Tulorahoituksen korjauserät	-64 108,56	3 472 545,74	30 820,67	2 893 280,49
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-2 425 277,51		-1 755 750,07	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	36 320,58			
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutus	-35 023,26	-2 423 980,19	47 392,36	-1 708 357,71
Toiminnan ja investointien rahavirta		1 048 565,55		1 184 922,78
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	0,00		0,00	
Antolainasaamisten vähennykset	250 287,76	250 287,76	12 728,19	12 728,19
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 921 950,70		3 304 170,72	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 911 562,16		-4 387 058,01	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	2 676 440,55	3 686 829,09	-2 616 768,16	-3 699 655,45
Oman pääoman muutokset		-4 081 977,78		-1 627,17
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutos	29 911,32		-83 355,14	
Vaihto-omaisuuden muutos	-87 501,75		-63 165,52	
Saamisten muutos	-1 032 561,68		-502 819,57	
Korottomien velkojen muutos	512 724,90	-577 427,21	1 729 721,06	1 080 380,83
Rahoituksen rahavirta		-722 288,14		-2 608 173,60
Rahavarojen muutos		326 277,41		-1 423 250,82
Kassavarat 31.12.	4 254 625,55		3 928 348,17	
Kassavarat 1.1.	3 928 348,17	326 277,39	5 351 599,00	-1 423 250,82

KONSERNITASE

KONSERNITASE 31.12.2017

VASTAAVAA	2017	2016	VASTATTAVAA	2017	2016
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	9 335 291,72	9 335 291,72
Aineettomat oikeudet	377 873,46	196 187,96	Arvonkorotusrahasto	1 118 243,07	799 388,75
Muut pitkävaikutteiset menot	91 573,84	96 202,98	Muut omat rahastot	1 957 440,33	1 486 502,45
Ennakkomaksut	18 953,56	8 110,18	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	3 970 957,19	6 261 900,89
	488 400,86	300 501,12	Tilikauden yli-/alijäämä	851 060,88	29 897,29
Aineelliset hyödykkeet				17 232 993,19	17 912 981,10
Maa- ja vesialueet	2 566 572,36	2 405 460,67			
Rakennukset	29 228 262,47	29 991 295,45	VÄHEMMISTÖSUUDET	71 851,99	75 390,33
Kiinteät rakenteet ja laitteet	6 981 766,50	5 718 929,52			
Koneet ja kalusto	5 489 340,32	5 468 365,90	PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut aineelliset hyödykkeet	631 546,81	537 164,18	Muut pakolliset varaukset	475 309,45	502 613,49
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	543 124,10	132 781,02		475 309,45	502 613,49
	45 440 612,56	44 253 996,74	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Sijoitukset			Valtion toimeksiannot	271 497,61	234 106,94
Osakkuusyhteisöosuudet	3 591 077,75	2 636 720,52	Lahjoitusrahastojen pääomat	16 957,18	17 468,27
Muut osakkeet ja osuudet	207 012,32	157 800,32	Muut toimeksiantojen pääomat	29 057,86	26 795,04
Muut lainasaamiset	20 459,36	20 232,30		317 512,65	278 370,25
Muut saamiset	1 085 020,56	1 335 308,31	VIERAS PÄÄOMA		
	4 903 569,99	4 150 061,45	Pitkäaikainen		
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksi	24 756 866,58	21 490 037,66
Valtion toimeksiannot	143 369,73	134 924,85	Lainat julkisyhteisöiltä	504 315,69	392 522,95
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	1 145,80	1 144,12	Saadut ennakot		339,75
Muut toimeksiantojen varat	12 998,16	12 213,64	Muut velat/Liittymismaksut ja muut	4 197 926,04	3 278 554,46
	157 513,69	148 282,61	Laskennalliset verovelat	99 328,61	86 301,59
VAIHTUVAT VASTAAVAT				29 558 436,92	25 247 756,41
Vaihto-omaisuus			Lyhytaikainen		
Aineet ja tarvikkeet	257 313,74	187 423,86	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksi	5 515 515,49	4 958 607,00
Keskeneräiset tuotteet	108 116,59	63 004,59	Lainat julkisyhteisöiltä	90 327,99	288 035,95
Valmiit tuotteet	10 905,15	4 288,69	Lainat muilta luotonantajilta		
Muu vaihto-omaisuus	32 141,58	40 080,86	Saadut ennakot	330 566,15	201 460,02
Ennakkomaksut	27 495,00	53 672,31	Ostovelat	1 971 706,36	3 053 673,26
	435 972,06	348 470,31	Muut velat/Liittymismaksut ja muut	961 488,40	743 920,12
Saamiset			Siirtovelat	3 379 020,36	3 050 034,79
Pitkäaikaiset saamiset			Laskennalliset verovelat		8 330,93
Myyntisaamiset	11 069,41	11 069,41		12 248 624,75	12 304 062,07
Muut saamiset	37 555,34	136 394,81	(vieras pääoma)	41 807 061,67	37 551 818,48
	48 624,75	147 464,22	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	59 904 728,97	56 321 173,65
Lyhytaikaiset saamiset					
Myyntisaamiset	2 201 392,44	1 633 532,51			
Lainasaamiset	-32,67	9,66			
Muut saamiset	1 511 048,33	1 141 596,79			
Laskennalliset verosaamiset		40,68			
Siirtosaamiset	463 001,41	268 869,38			
	4 175 409,51	3 044 049,02			
Rahoitusarvopaperit					
Sijoitukset rahanarvoinstrumentteihin					
Muut arvopaperit	54 540,00	96 456,38			
	54 540,00	96 456,38			
Rahat ja pankkisaamiset	4 200 085,55	3 831 891,79			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	59 904 728,97	56 321 173,64			

6 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

6.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

6.1.1 Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Käyttöomaisuus on merkitty taseeseen hankintameno vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Pysyvien vastaavien käyttöomaisuusosakkeet sekä sijoitusluontoiset erät on merkitty taseessa hankintameno arvoon.

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen hankintahintaan.

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

6.2 Tuloslaskelman liitetiedot

6.2.1 Toimintatuotot

	2017	2016
Hallinto-osasto	249 110,40	126 308,62
Lomatoimen osasto	5 371 454,22	5 355 959,85
Tekninen osasto	1 900 829,28	1 836 253,71
Sivistysosasto	589 168,28	535 349,08
Viemäriiikelaytos	415 528,39	410 457,69
Yhteensä	8 526 090,57	8 264 328,95

6.2.2 Verotulojen erittely

Verotulojen erittely	2017	2016
Kunnallisvero	7 924 462,06	8 379 869,22
Osuus yhteisöveron tuotosta	675 571,45	555 488,27
Kiinteistövero	825 210,08	752 103,05
Verotulot yhteensä	9 425 243,59	9 687 460,54

6.2.3 Valtionosuuksien erittely

Valtionosuuksien erittely	2017	2016
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	7 284 790	7 296 168
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tassa	3 059 984	2 783 080
Opetus- ja sivistystoimen valtionosuudet	14 311	-174 082
Valtionosuudet yhteensä	10 359 085	9 905 166

6.2.4 Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämisessä on käytetty kunnanvaltuuston 02.09.2002 § 48 vahvistamaa poistosuunnitelmaa ja 12.11.2012 § 40 tarkistettua poistosuunnitelmaa. Tarkistetun poistosuunnitelman mukaan vuonna 2013 ja sen jälkeen valmistuneisiin hyödykkeisiin sovelletaan Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen 2011 liitteen 1 mukaisia poistoaikojen alarajoja. Poistomenetelmäksi on vahvistettu tasapoisto ja poistoajat ovat:

	Ennen vuotta 2013 valmistuneet	2013 ja sen jälkeen valmistuneet
Aineettomat hyödykkeet	5 vuotta	5 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	5 vuotta	2 vuotta
Rakennukset		
Asuinrakennukset	50 vuotta	30 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset	50 vuotta	20 vuotta
Tehdas- ja tuotanto- sekä vapaa-ajanrakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Talousrakennukset	20 vuotta	10 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Viemäriverkko	40 vuotta	30 vuotta
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 vuotta	15 vuotta
Kadut, tiet, torit, puistot ym. maa- ja vesirakenteet	15 vuotta	15 vuotta
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	15 vuotta	10 vuotta
Koneet ja kalusto		
Sairaala-, terv.huolto- yms. Laitteet	10 vuotta	5 vuotta
Atk-laitteet	10 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	10 vuotta	3 vuotta

Kunnanvaltuusto on vahvistanut poistosuunnitelmaan pienhankintarajaksi 8 400 euroa. Pienet käyttökustannushankkeet, joiden hankinta-arvo on alle 8 400 euroa, kirjataan vuosikuluksi. Vuosikulut on koottu omaksi luetteloksi. Mikäli hankinta-arvon alittava hanke on osa suurempaa kokonaisuutta, on se kirjattu käyttöomaisuuteen.

6.2.5 Sumu-poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuus

Kunnan keskimääräisten suunnitelman mukaisten poistojen ja keskimääräisten poistonalaisten investointien omahankintamenojen vastaavuudet poikkeavat olennaisesti toisistaan. Olennaisena poikkeamana pidetään 10 % tai sitä suurempaa erotusta.

Sumu-poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuus	2017	2016
Vuosina 2016- 2020:		
Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	1 065 436,50	1 247 943,61
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno	631 305,45	2 076 360,69
Ero euroina	434 131,05	-828 417,08
Ero %	68,77 %	-39,90 %

6.2.6 Pakollisten varausten muutokset

Kirkonkylän suljetun kaatopaikan lakisääteistä jälkihoitotyötä varten on taseessa pakollista varausta 235 000 euroa. Varaus on kirjattu täysimääräiseksi tilikaudella 2005 alkuperäisen jälkihoitosuunnitelman kustannusarvion mukaan. Kuluneella tilikaudella ei ole muutoksia.

6.2.7 Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot

	2017	2016
Muut toimintatuotot		
Kiinteistöjen myyntivoitto		
Muut myyntivoitot	3 500,00	12 135,61
Muut toimintakulut		
Kiinteistöjen myyntitappiot		616,14

6.2.8 Rahoitustuotot ja -kulut

	2017	2016
	eur	eur
Osinkotuotot	13 529,90	11 832,48

6.2.9 Tilintarkastuspalkkiot

Tilintarkastuspalkkiot	2017	2016
BDO Audiator Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	7 117,74	8 261,39
Tilintarkastajan lausunnot		282,00
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät		629,00

6.2.10 Luottamushenkilöpalkkiot

Luottamushenkilöpalkkioista perityt ja tilite- tyt luottamushenkilömaksut	2017	2016
Keskustapuolue Toholampi	1 176,75	1 274,25
Toholammin Kokoomus	247,50	150,75
Toholammin Perussuomalaiset	24,00	112,50
Toholammin Sosiaalidemokraatit	652,50	508,50
Yhteensä	2 100,75	2 046,00

6.3 Tasetta koskevat liitetiedot

6.3.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Aineettomat hyödykkeet yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Keskeneräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
TOHOLAMMIN KUNTA										
Poistamaton hankintameno 1.1.	0,00	94 840,60	94 840,60	1 757 886,09	17 094 848,72	2 878 153,82	242 463,12	15 357,21	35 610,43	22 024 319,39
Lisäykset tilikaudella		28 638,74	28 638,74	116 805,32	35 078,42	23 378,49	32 490,85		35 067,08	242 820,16
Rahoitusosuudet tilikaudella									-8 182,52	-8 182,52
Vähennykset tilikaudella										
Siirrot erien välillä										
Luov.kert. sumupoisto										
Tilikauden poisto	0,00	-31 905,50	-31 905,50		-664 429,71	-275 574,48	-70 964,29			-1 010 968,48
Kirjanpitoarvo 31.12.	0,00	91 573,84	91 573,84	1 874 691,41	16 465 497,43	2 625 957,83	203 989,68	15 357,21	62 494,99	21 247 988,55

	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset		
	Osakkeet tytäryhteisöt	Kuntayhtymäosuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Osakkeet ja osuudet yhteensä	Saamiset tytäryhteisöiltä	Saamiset muilta	Muut lainasaamiset yhteensä
TOHOLAMMIN KUNTA							
Poistamaton hankintameno 1.1.	4 484 259,45	688 907,32	76 060,25	5 249 227,02	694 482,13	0,00	694 482,13
Lisäykset tilikaudella	370 000,00		1 386,00	371 386,00			
Rahoitusosuudet tilikaudella							
Vähennykset tilikaudella							
Siirrot erien välillä							
Luov.kert. sumupoisto							
Tilikauden poisto							
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 854 259,45	688 907,32	77 446,25	5 620 613,02	694 482,13	0,00	694 482,13

Kirjattu suunnitelman ylittävänä poistona vanhasta kuivaamorakennuksesta 39 353,00 euroa. Tulevaisuudessa kertyvä tulo poistamatonta hankintamenoa olennaisesti pienempi.

Toholammin kunta on mukana v. 2014 perustetussa Lampin yhteismetsässä. Kunta luovutti 332,0629 ha metsä-alueita yhteismetsään. Kunnan osuus yhteismetsästä on 42,08 %.

Kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset

	Tasearvo 01.01.2017	Lisäykset tilikaudella	Vähennykset tilikaudella	Tasearvo 31.12.2017
Keski-Pohjanmaan Liitto	21 427,03			21 427,03
Korpelan Voima	4 875,77			4 875,77
K-P:n Erikoissairaanhoidon ja peruspalvelukuntayhtymä				
Soite	243 331,48			243 331,48
K-P:n Koulutusyhtymä	419 273,04			419 273,04
	688 907,32	0,00	0,00	688 907,32

6.3.2 Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot

Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt			
Tytäryhteisöt	Kotipaikka	Kunnan omistusosuus %	Konsernin omistusosuus %
Toholammin Energia Oy	Toholampi	96,66 %	96,66 %
KOY Toholammin Vuokratalot	Toholampi	100 %	100 %
As. Oy Kerttulanrivi	Toholampi	59,04 %	59,04 %
Toholammin kehitys Oy	Toholampi	100,00 %	100 %
Kuntayhtymät			
Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soite	Kokkola	4,074 %	4,074 %
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä	Kokkola	4,53 %	4,53 %
Keski-Pohjanmaan Liitto ky	Kokkola	4,88 %	4,88 %
Korpelan Voima ky	Kannus	18,18 %	18,18 %
Yhdistelemätön osakkuusyhteisö			
As Oy Kultavieri	Toholampi	27 %	
Liikelaitokset			
Toholammin Viemäri-liikelaitos			

Saamisiin sisältyvät olennaiset erät	2017	2016
Myyntisaamiset	331 441,55	579 129,42
Lainasaamiset	200 000,00	600 000,00
Muissa saamisissa:		
Arvonlisäverosaatava marras-joulukuulta	57 328,99	42 893,18
KELAn korvaus työterveydenhuollosta	66 121,00	57 937,40
Valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus tarkistus	92 958,00	
Soite/Sotepalveluiden maksun palautus 2017	609 317,87	62 600,96
Kiuru/Palvelumaksualennus		497 559,00
Kokkola, terveystarkastuksen maksuosuus	1 777,50	1 837,00
Kokkola, pelastustoimen maksuosuus	59 904,58	53 791,66
Jätesvesisaatavat	36 711,32	34 325,15
Siirtosaamisissa:		
Siirtyvät korot	16 436,95	
Palkkasivukulujen saatavia	42 512,81	17 626,37
Muita saamia	66 416,74	32 106,02
Saamiset yhteensä	1 580 927,31	1 979 806,16

6.3.3 Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

Oma pääoma	2016	2015
	eur	eur
Peruspääoma 1.1.	9 335 291,72	9 335 291,72
Muutokset tilikaudella		
	<hr/>	<hr/>
	9 335 291,72	9 335 291,72
Muut omat rahastot		
Pääoma 1.1.		
Muutos tilikaudella		
Muut omat rahastot 31.12.		
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	1 150 222,78	831 583,49
Kirjaukset tilikaudella	273 906,71	318 639,29
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	<hr/>	<hr/>
	1 424 129,49	1 150 222,78
Tilikauden yli-/alijäämä	-600 965,09	273 906,71
Oma pääoma yhteensä	10 158 456,12	10 759 421,21

Oma pääoma	2017	2016
	eur	eur
Peruspääoma 1.1.	9 335 291,72	9 335 291,72
Muutokset tilikaudella		
	<hr/>	<hr/>
	9 335 291,72	9 335 291,72
Muut omat rahastot		
Pääoma 1.1.		
Muutos tilikaudella		
Muut omat rahastot 31.12.		
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	1 424 129,49	1 150 222,78
Kirjaukset tilikaudella	-600 965,09	273 906,71
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	<hr/>	<hr/>
	823 164,40	1 424 129,49
Tilikauden yli-/alijäämä	690 241,65	-600 965,09
Oma pääoma yhteensä	10 848 697,77	10 158 456,12

Poistoero	2017	2016
Vastaanottohallihihtomaja ja puru- rata	30 135,08	35 409,81

Pakolliset varaukset	2017	2016
Kaatopaikan maisemointi	235 000,00	235 000,00

Pitkäaikainen vieras pääoma

Pitkäaikaiset lainat, jotka erääntyvät 01.01.2023 tai sen jälkeen

	2017	2016
Kuntarahoitus Oy	1 050 000,00	8 697 855,00
Kuntarahoitus Oy, liikelaitos	444 455,00	675 565,00
Yhteensä	1 494 455,00	9 373 420,00

Muut velat	2017	2016
Liittymismaksut	151 926,21	134 422,42

Lyhytaikainen vieras pääoma

Luotollinen shekkitili Toholammin Osuuspankki limiitti 20.000,00 euroa, ei ollut käytössä vuodenvaihteessa 2017-2018.

Danske Bank Oyj limiittitili 100.000,00 euroa, ei ole ollut käytössä vuodenvaihteessa.

S-Pankki Oy:n yritysluotto käyttötarkoitus tekninen ja liikuntatoimi, polttoaineostot, ei ollut käytössä vuodenvaihteessa.

	2017	2016
Velat tytäryhteisöille		
Ostovelat	107 574,15	49 493,06
Velat kuntayhtymille, joissa kunta jäsenenä		
Ostovelat	65 327,43	198 363,97

Siirtovelat	2017	2016
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	1 333 105,30	1 351 380,38
Sosiaalikulujen siirtovelat	120 219,86	150 517,36
Korkojaksotukset	33 392,85	48 934,34
Ennakkotulot	277 653,15	102 556,75

6.3.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

Vastuusitoumukset	2017	2016
Samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	12 037 000,00	12 213 000,00
Jäljellä oleva pääoma	9 067 740,00	9 474 716,00
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	693 921,50	693 921,50
Jäljellä oleva pääoma	344 723,15	389 339,53

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista	2017	2016
Kunnan osuus takausvastuista 31.12.	18 093 253,00	15 965 568,00
Kunnan osuus kattamattomista takausvastuista 31.12.		
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	11 958,09	11 917,24

Leasingvastuut	2017	2016
Yhteismäärä 31.12.	7 907,04	0,00

6.4 Henkilöstöä koskevat liitetiedot

6.4.1 Henkilöstön lukumäärä

Henkilöstön lukumäärä	2017	2016
Hallinto-osasto	7,0	6,0
Lomatoimen osasto	120,0	122,0
Tekninen osasto	41,0	42,0
Sivistysosasto	79,4	79,9
Viemäriiikelaytos	2,0	2,0
Yhteensä	249,4	251,9

6.4.2 Henkilöstökulut

Henkilöstökulut	2017	2016
Palkat ja palkkiot	8 368 012,40	8 473 627,78
- pv.rahakorvaukset	-172 447,55	-139 673,93
- perhevapaakorvaus	-5 000,00	
- jaksotetut palkat	-5 062,93	-111 167,42
Eläkekulut	1 867 522,88	2 047 372,03
- jaksotukset	-918,43	-21 201,03

Muut henkilösivukulut	410 560,77	468 147,58
- jaksotukset	-829,10	-6 299,40
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	10 461 838,04	10 710 805,61
Henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin	3 348,86	157 776,42
Henkilöstökulut yhteensä	10 465 186,90	10 868 582,03

6.5 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

6.5.1 Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt sekä kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä.

Poikkeavat arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja menetelmät

Yhdistellyissä yhteisöissä ei ole poikkeavia arvostus- ja jaksotusperiaatteita ja menetelmiä.

Keskinäisten omistusten eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty nimellis- eli pariarvomenetelmällä.

Sisäiset liiketapahtumat

Konserniyhteisöjen keskinäiset saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistaminen kuntayhtymien taseisiin merkityt olennaiset keskinäiset saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Tuloslaskelman tuotoista ja kuluista on eliminoitu keskinäiset erät siinä laajuudessa mitä eri yhteisöiltä on saatu tietoja. Konsernirahoituslaskelma on johdettu konsernituloslaskelmasta ja tietoja on kerätty yhteisöjen lähettämistä materiaaleista.

Vähemmistöosuudet

Energia Oy:n ja As Oy Kerttulanrivin vähemmistöosuudet on erotettu konsernin omasta pääomasta.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen käyttöomaisuuden poistot on oikaistu kunnan suunnitelmapoistojen mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu tytäryhteisöjen oman pääoman erään edellisten tilikausien ylijäämää (alijäämää) vastaan.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tilikauden 2016 konserniraportteja ei ole muutettu vastaamaan Soitessa tapahtuneen toiminnan muutoksen lukuja. Tilikausien välillä ei ole muita merkittäviä eroavaisuuksia.

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän tuloslaskelman toimintatuotoista on siirretty yksikköhintarahoituserä kuntakonsernin valtionosuuksiin. Tämä tuloerä vastaa kuntien valtionosuutta.

6.5.2 Konsernituloslaskelman liitetiedot

Toimintatuotot	2017	2016
Toholammin kunta	8 385 220,50	8 097 578,40
Koy Toholammin Vuokratalot	541 712,07	579 700,81
Toholammin kehitys Oy	750 926,80	476 507,49
Toholammin Energia Oy	850 587,22	1 234 728,06
As Oy Kerttulanrivi	8 599,69	6 796,90
K-P:n Erikoissairaanhoito- ja peruspalvelu ky	12 574 406,16	7 240 479,09
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä	465 640,68	498 143,70
Keski-Pohjanmaan Liitto ky	110 293,48	70 134,42
Korpelan Voima ky	4 860 742,77	2 874 900,68
Yhteensä	28 548 129,37	21 078 969,55

Toimintakulut	2017	2016
Toholammin kunta	25 581 747,50	25 931 453,08
Koy Toholammin Vuokratalot	228 185,28	225 504,54
Toholammin kehitys Oy	574 492,64	298 500,98
Toholammin Energia Oy	1 198 691,21	1 061 623,58
As Oy Kerttulanrivi	18 660,45	11 051,59
K-P:n Erikoissairaanhoito- ja peruspalvelu ky	12 594 346,78	7 352 184,67
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä	1 509 827,60	1 634 591,37
Keski-Pohjanmaan Liitto ky	88 167,52	73 738,26
Korpelan Voima ky	4 141 229,41	2 338 317,56
Yhteensä	45 935 348,38	38 926 965,63

6.5.3 Konsernitaseen liitetiedot

Oma pääoma	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	9 335 291,72	9 335 291,72
Muutokset tilikaudella		
	9 335 291,72	9 335 291,72
Arvonkorotusrahasto	1 118 243,07	799 388,75
Muut omat rahastot		
Pääoma 1.1.	1 486 502,45	1 475 594,62
Muutos tilikaudella	470 937,88	10 907,83
Muut omat rahastot 31.12.	1 957 440,33	1 486 502,45
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	6 226 491,08	6 474 025,45
Kirjaukset tilikaudella	-2 255 533,89	-247 534,37
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.	3 970 957,19	6 226 491,08
Tilikauden yli-/alijäämä	851 060,88	29 897,29
Oma pääoma yhteensä	17 232 993,19	17 877 571,29

Pakolliset varaukset	2017	2016
Pakolliset varaukset	475 309,45	502 613,49

Oman pääoman jatkuvuuden selvitys tase-erittelyissä.

Pakolliset varaukset	2017	2016
Pakolliset varaukset	475 309,45	502 613,49

Pitkäaikaiset lainat, jotka erääntyvät 01.01.2023 tai sen jälkeen		
	2017	2016
Yhteensä	8 992 044,36	17 122 241,98

Muut velat	2017	2016
Liittymismaksut	4 197 926,04	3 282 600,81

Siirtovelat	2017	2016
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	2 643 765,74	2 015 551,79
Korkojaksotukset	75 039,91	72 972,32
Ennakkotulot		180 078,87

6.5.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

Vastuusitoumukset	2017	2016
Samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	13 647 965,20	13 741 915,20
Jäljellä oleva pääoma	10 175 361,63	10 546 349,18
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	973 615,13	1 058 755,94
Jäljellä oleva pääoma	709 557,59	754 173,97

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista	2017	2016
Kunnan osuus takausvastuista 31.12.	18 093 253,00	15 965 568,00
Kunnan osuus kattamattomista takausvastuista 31.12.		
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	11 958,09	11 917,24

Leasingvastuut	2017	2016
Yhteismäärä 31.12.	19 094,13	14 000,28

Arvonlisäveron palautusvastuu	2017	2016
	1 252 451,27	1 128 297,76

7 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET

7.1 Liikelaitosten erillistilinpäätökset

VIEMÄRILIIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA

Vastuhenkilö toimitusjohtaja

Viemäriiikelaitys huolehtii asiakkaiden viemäriveresien poisjohtamisesta ja käsittelystä. Palvelua tuotetaan ympäristön kannalta kestäväällä tavalla. Ydintehtävien lisäksi toimintoja kehitetään jatkuvasti.

Toimitusjohtajan katsaus vuodesta 2017

Toholammin Viemäri liikelaitos työllisti vuonna 2017 kaksi henkilöä: toimitusjohtajan ja puhdistamonhoitajan. Toimitusjohtaja Markus Savikuja irtisanoutui joulukuussa, ja virkasuhde sovittiin päättyväksi 21.1.2018. Uudeksi toimitusjohtajaksi valittiin AMK-insinööri Janne Wennström Kokkolasta. Toimistotyöt hoiti kunnan teknisen osaston toimistos sihteeri. Viemärien avauksia ovat pääosin hoitaneet kunnan rakennusmies ja kiinteistöhoitaja. Kunnalta ostetut palvelut ja vuokrat kohdennettiin liikelaitokselle.

Liikelaitoksen oma kahden miehen henkilökunta ilman ennalta sovittua poikkeustilanneapua on ollut riski henkilökunnan jaksamisen ja laitosten toimintavarmuuden kannalta. Mahdollisia apuvoimia on koulutettu vuodenvaihteessa 2016–2017 toimintavarmuuden parantamiseksi ja laitoksen toiminnan ylläpitämiseksi johtajan vaihtuessa. Yhteistyötä on kehitetty myös päivystysringin laajentamiseksi, jotta varallaolon kuormitusta saadaan kevennettyä.

Vuoden 2017 aikana ei tehty merkittäviä investointeja, eikä siirtoviemäriin suunnitteluun tehtyjä varauksia käytetty. Esisuunnittelu toteutetaan kevään 2018 aikana.

Liikelaitoksen talous ja toteutuminen

Viemäri liikelaitoksen talousarvio vuodelle 2017 oli arvioitu - 179 140 € tappiolliseksi ja tulos toteutui talousarviota paremmin. Tilikauden tappio on - 76 917,80 € Uudet teollisuusjätevesisopimukset neuvoteltiin vuoden aikana, ja teollisuuden taksakorotukset astuivat voimaan syksyllä 2017. Myös jätevesiliittymän perusmaksua päätettiin korottaa 1.1.2018 alkaen. Uusi perusmaksu vastaa kansallista keskiarvoa: 5 €/kk. Kirkonkylän jätevedenpuhdistamon saneerauksesta tulevat poistot ja korot vaikuttavat olennaisesti tulokseen. Liikenvaihto nousi syksyllä voimaan tulleiden taksakorotusten johdosta.

Liikelaitoksen tuleva kehitys

Talouden tasapainotus on edelleen liikelaitoksen suurin haaste. Taksakorotuksilla tehdään iso leikkaus alijäämään, mutta taloustilanteen kokonaiskuvaa korotukset eivät käännä. Poistoaikoja säättämällä ei voida auttaa akuuttia kassavajetta. Taksaneuvottelut ovat liian raskaat jokavuotiseksi, mutta jo 2019 on syytä palata neuvottelemaan taksoista, jolloin tulee tavoitella mallia, joka suoraan huomioi teollisuusjätevesien laadun ja siitä aiheutuvat kustannukset. Myös asutuksen maksutaakkaa joudutaan nostamaan, vaikka korotuksen jälkeen taksat ylittäisivätkin kansallisen keskiarvon. Korotuksissa tulee edelleen painottaa perusmaksuja, jotta taksoitus vastaisi paremmin liikelaitoksen kustannusrakennetta.

Ainoa selkeä säästöpotentiaali on energiankulutuksessa laitoksella ja verkostossa vuotovesiä vähentämällä. Lisää tulovirtaa on mahdollista saada siirtoviemärihankkeen toteutuessa, johon liittyy Kinnulan ja Lestijärven ohella oman kunnan alueen uudet liittymät. Myös nykyisen verkoston liittymisastetta voidaan nostaa toiminta-alueen vahvistamisella. Lietteenkäsittelyn uudistaminen vaatii investointeja, ja myös kulut todennäköisesti kasvavat. Yhteistyötä ja toiminnan suunnittelua on tehtävä nykyisten asiakkaiden kanssa ja myös uusien mahdollisten toimijoiden kanssa.

VUOSITAVOITTEIDEN TOTEUTUMA 2017

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Jäteveden puhdistaminen	Puhdistamoiden ympäristöluvut	Puhdistamot täyttävät annetut raja-arvot	Kirkonkylän Q1 fosforin keskiarvo (0,46 mg/l) ylitti luvan raja-arvon (0,4 mg/l). Sykäräisen fosforin ja kiintoaineen poistumat (88 ja 86 %) alittivat raja-arvon (90 %).
Vuotovesien vähentäminen	Vuotovesiprosentti	Vähennetään 5% vuotovesien määrästä	Kevään sulamisvesiä tuli puhdistamolle liian paljon.
Talouden tasapainottaminen	Suunnitelma tulotason nostamiseksi menojen tasolle lähivuosien aikana	Toteutuskelpoinen suunnitelma ja kohtuullinen käsittelyhintaa	Teollisuuden ja asutuksen taksoja korotettiin taloustilanteen tervehdyttämiseksi.
Siirtoviemärin selvittäminen	Päätös siirtoviemärin suunnittelusta ja toteuttamisesta	Siirtoviemäristä päästään sopimukseen ja se päätetään rakentaa	Esisuunnittelusta sovittiin kuntien kesken, ja suunnitelma valmistuu kesällä 2018.
Lietteenkäsittelyn ratkaisu	Päätös lietteen käsittelystä	Ratkaisun mukainen rakentaminen käynnistyy	Biokaasulaitoksen ympäristölupa valmistuu lähiaikoina.

Jäteveden puhdistaminen

Kumpikaan liikelaitoksen puhdistamoista ei täyttänyt kaikkia ympäristöluvuissaan määritettyjä raja-arvoja. Poikkeamat olivat lieviä. Kirkonkylän puhdistamolla kokonaisfosforin jäännöspitoisuuden raja-arvo (0,4 mg/l) ylittyi ensimmäisellä vuosineljänneksellä keskiarvolla 0,47 mg/l vuosikeskiarvon ollessa 0,34 mg/l. Sykäräisessä kokonaisfosforin sekä kiintoaineen vuosikeskiarvojen jäännöspitoisuudet täyttivät luvan ehdot, mutta poistumat eivät. Kokonaisfosforin reduktio oli 88 % (raja 90 %) ja kiintoaineen 86 % (raja 90 %). Sykäräisessä prosessipolymeerin koekäyttö keskeytettiin pintalietteen muodostumisen vuoksi, mutta kokeita kannattaa vielä harkita, jotta päästäisiin varmemmin ympäristöluvan ehtoihin.

Talvena 2015–2016 tyrehtynyt typenpoisto on toiminut nyt hyvin (talvi 2016–2017 ja alkutalvi 2017–2018). Sykäräisen ongelmana oli selkeytyksestä karkaava liete, joka näkyi korkeana kiintoaineen ja kiinteän fosforin jäännöspitoisuutena. Kiintoaineen jäännöspitoisuuden keskiarvo oli 59 mg/l (raja 35 mg/l). Ylitys on reilu ja luonnollisesti edellyttää konkreettisia toimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi. Mittasuhteiden vuoksi on mainittava, että Lestijoen tilan kannalta vaikutus on vähäinen laitoksen pienen koon vuoksi. Saostuskemikaalina kokeiltiin polyalumiinikloridia, jolla ei kuitenkaan päästy ferrisulfaattia parempaan puhdistustulokseen. Tammiukuussa 2017 aloitettiin polymeerikokeet selkeytyksen tehostamiseksi.

HENKILÖSTÖ	TP 2016	TA2017	TP2017
Vakinaiset työsuhteiset	1	1	1
Vakinaiset virkasuhteiset	1	1	1
Määräaikaiset työsuhteiset			
Yhteensä	2	2	2

Selonteko sisäisen valvonnan järjestämistä

Viemäriiikelaitoksella ei ole omaa sisäisen valvonnan suunnitelmaa. Sisäisessä valvonnassa noudatetaan Viemäriiikelaitoksen puolella soveltuvien osin, mitä Toholammin kunnassa on voimassaolevaa ohjeistusta ja käytäntöä. Lakeja ja säännöksiä sekä hyviä hallinto- ja johtamistapoja tulee noudattaa.

Esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Toholammin viemäriiikelaitoksen johtokunta esittää, että tilikauden alijäämä -149 986,28 € siirretään taseen omaan pääomaan edellisten tilikausien ali-/ylijäämään.

Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tulos ennen varaus- ja rahastosiirtoja (alijäämä)	76 917,80
Lisätään poistoeron vähennys	
Tilikauden alijäämä	76 917,80
Edellisten tilikausien alijäämä taseessa	842 296,80
Tilikauden alijäämä	76 917,80
Alijäämä yhteensä 31.12.2017	919 214,60

Talousarvion toteutuminen	TA2017 Eur	Muutos Eur	TA + muutos Eur	TOT2017 Eur	Poikkeama Eur
VIEMÄRILIIKELAITOS					
KÄYTTÖTALOUS		0			
Tuotot	378 500	0	378 500	415 763,39	37 263,39
Kulut	-352 510	0	-352 510	-302 474,66	50 035,34
Netto ennen poistoja	25 990	0	25 990	113 288,73	87 298,73
Poistot yht	-167 980		-167 980	-167 967,12	12,88
Netto	-141 990	0	-141 990	-54 678,39	87 311,61
TULOSLASKELMAOSA					
Rahoitus- ja korkotuotot				0,07	0,07
Rahoitus- ja korkokulut	-37 150		-37 150	-22 239,48	14 910,52
TULOSLASKELMAOSA NETTO	-37 150	0	-37 150	-22 239,41	14 910,59
INVESTOINTIOSA					
Investointihankinnat	-70 000		-70 000	-2 650,00	67 350,00
Rahoitusosuudet investointeihin			0	0,00	0,00
Investoinnit netto	-70 000	0	-70 000	-2 650,00	67 350,00
RAHOITUS					
Lainojen lisäys			0		0,00
Lainojen lyhennys	-231 110		-231 110	-231 110,00	0,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos				150 000,00	150 000,00
Rahoitus netto	-231 110	0	-231 110	-81 110,00	150 000,00
Yhteensä	-312 270	0	-312 270	7 289,32	319 559,32

VIEMÄRILIIKELAITOS TASE

VASTAAVAA	31.12.2017	31.12.2016
Pysyvät vastaavat		
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset	995 293,79	1 053 302,75
Kiinteät rakenteet ja laitteet	1 378 189,03	1 488 147,19
Keskeneräiset hankinnat	3 610,00	960,00
Vaihtuvat vastaavat		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	54 705,75	45 361,60
Muut saamiset	39 774,21	34 325,15
Rahat ja pankkisaamiset	58 155,21	30 821,77
	<u>2 529 727,99</u>	<u>2 652 918,46</u>
 VASTATTAVAA		
Oma pääoma		
Peruspääoma	760 500,59	760 500,59
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-842 296,80	-692 310,52
Tilikauden yli-/alijäämä	-76 917,80	-149 986,28
Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset		
Vieras pääoma		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoituslaitoksilta	1 368 895,00	1 600 005,00
Muut velat	151 926,21	134 422,42
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoituslaitoksilta	831 110,00	681 110,00
Saadut ennakot	114,58	
Ostovelat	30 006,07	30 466,23
Muut velat	282 098,43	264 337,17
Siirtovelat	24 291,71	24 373,85
	<u>2 529 727,99</u>	<u>2 652 918,46</u>
 Omavaraisuusaste, %	-6,27	-3,08
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	646,60	665,46
Kertynyt yli-/alijäämä. 1000€	-919,21	-842,30
Lainakanta 31.12. 1000€	2 200	2 281

VIEMÄRILIIKELAITOS	01.01.-31.12.2017		01.01.-31.12.2016	
Tuloslaskelma				
Liikevaihto		415 763,39		403 067,72
Liiketoiminnan muut tuotot		0,00		7 821,37
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikaudenaikana	-78 293,81		-108 692,17	
Palvelujen ostot	<u>-94 599,54</u>	-172 893,35	<u>-104 054,68</u>	-212 746,85
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-104 712,50		-104 907,33	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-17 993,57		-17 641,02	
Muut henkilösivukulut	<u>-3 695,17</u>	-126 401,24	<u>-6 444,99</u>	-128 993,34
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot		-167 967,12		-167 967,12
Liiketoiminnan muut kulut		-3 180,07		-1 911,78
Liikelylijäämä(-alijäämä)		-54 678,39		-100 730,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	0,00		0,00	
Muut rahoitustuotot	0,07		9,96	
Muille maksetut korkokulut	-21 526,22		-41 451,65	
Korvaus peruspääomasta	0,00		-7 605,01	
Muut rahoituskulut	<u>-713,26</u>	-22 239,41	<u>-209,58</u>	-49 256,28
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)		<u>-76 917,80</u>		<u>-149 986,28</u>
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT				
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-6,1		-4,6	
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto,	-18,7		-28,2	
Voitto, %	-18,5		-36,5	

VIEMÄRILIIKELAITOS TASE

VASTAAVAA	31.12.2017	31.12.2016
Pysyvät vastaavat		
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset	995 293,79	1 053 302,75
Kiinteät rakenteet ja laitteet	1 378 189,03	1 488 147,19
Keskeneräiset hankinnat	3 610,00	960,00
Vaihtuvat vastaavat		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	54 705,75	45 361,60
Muut saamiset	39 774,21	34 325,15
Rahat ja pankkisaamiset	58 155,21	30 821,77
	<u>2 529 727,99</u>	<u>2 652 918,46</u>
 VASTATTAVAA		
Oma pääoma		
Peruspääoma	760 500,59	760 500,59
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-842 296,80	-692 310,52
Tilikauden yli-/alijäämä	-76 917,80	-149 986,28
Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset		
Vieras pääoma		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoituslaitoksilta	1 368 895,00	1 600 005,00
Muut velat	151 926,21	134 422,42
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoituslaitoksilta	831 110,00	681 110,00
Saadut ennakot	114,58	
Ostovelat	30 006,07	30 466,23
Muut velat	282 098,43	264 337,17
Siirtovelat	24 291,71	24 373,85
	<u>2 529 727,99</u>	<u>2 652 918,46</u>
 Omavaraisuusaste, %	-6,27	-3,08
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	646,60	665,46
Kertynyt yli-/alijäämä. 1000€	-919,21	-842,30
Lainakanta 31.12. 1000€	2 200	2 281

**VIEMÄRILIIKELAITOS
RAHOITUSLASKELMA**

	2017		2016	
Toiminnan rahavirta				
Liikelijäämä(-alijäämä)	-54 678,39		-100 730,00	
Poistot ja arvonalentumiset	167 967,12		167 967,12	
Rahoitustuotot ja -kulut	-22 239,41	91 049,32	-49 256,28	17 980,84
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-2 650,00		-960,00	
Rahoitusosuudet investointimenoihin				
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot		-2 650,00		-960,00
Toiminnan ja investointien rahavirta		88 399,32		17 020,84
Rahoituksen rahavirta				
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-231 110,00		-231 110,00	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys				
Lyhytaikaisten lainojen muutos	150 000,00	-81 110,00	150 000,00	-81 110,00
Oman pääoman muutokset				
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Saamisten muutos	-14 793,21		15 828,88	
Korottomien velkojen muutos kunnalta				
Korottomien velkojen muutos muilta	34 837,33	20 044,12	-17 147,56	-1 318,68
Rahoituksen rahavirta		-61 065,88		-82 428,68
Rahavarojen muutos		27 333,44		-65 407,84
Kassavarat 31.12.	58 155,21	27 333,44	30 821,77	-65 407,84
Kassavarat 1.1.	30 821,77		96 229,61	
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT				
Investointien tulo-rahoitus, %	3435,8		1923,8	
Lainanhoitokate	0,16		0,22	
Kassan riittävyys, pv	38		18	
Quick ratio=maksuvalmiussuhde	0,11		0,11	
Current ratio	0,11		0,11	

7.2. Liikelaitoksen tilinpäätöksen liitetiedot

Selvitys suunnitelman mukaisista poistoista

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämisessä on käytetty kunnanvaltuuston 2.9.2002 § 48 vahvistamaa poistosuunnitelmaa ja 12.11.2012 § 40 tarkistettua poistosuunnitelmaa Tarkistetun poistosuunnitelman mukaan vuonna 2013 ja sen jälkeen valmistuneisiin hyödykkeisiin sovelletaan Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen 2011 liitteen 1 mukaisia poistoaikojen alarajoja

Poistomenetelmäksi on vahvistettu tasapoisto ja poistoajat ovat:

	poistoajat ennen vuotta 2013 valmistuneet	2013 ja sen jälkeen valmistuneet
Aineettomat hyödykkeet	5 vuotta	5 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	5 vuotta	2 vuotta
Rakennukset		
Asuinrakennukset	50 vuotta	30 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset	50 vuotta	20 vuotta
Tehdas- ja tuotanto- sekä vapaa-ajanrakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Talousrakennukset	20 vuotta	10 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Viemäriverkko	40 vuotta	30 vuotta
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 vuotta	15 vuotta
Kadut, tiet, torit, puistot ym. maa- ja vesirakenteet	15 vuotta	15 vuotta
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	15 vuotta	10 vuotta
Koneet ja kalusto		
Sairaala-, terv. huolto- yms. Laitteet	10 vuotta	5 vuotta
Atk-laitteet	10 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	10 vuotta	3 vuotta

Sumu-poistot ja poistonalaiset investoinnit

Vuosina 2016- 2020:

Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	167 967,12
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno	<u>36 722,00</u>
Ero euroina	131 245,12
Ero %	357,40 %

Keskimääräisten suunnitelman mukaisten poistojen ja keskimääräisten poistonalaisten investointien omahankintamenojen vastaavuudet poikkeavat olennaisesti (yli 10 %) toisistaan. Poikkeama johtuu tilikausien 2016 -2017 pienistä investoinneista.

7.2.1 Tuloslaskelman liitetiedot

VIEMÄRILIIKELAITOS KOKONAISTULOT JA MENOT v. 2017

TULOT	euroa	%	MENOT	euroa	%
Toiminta			Toiminta		
Toimintatuotot	415 763,39	73,49	Toimintakulut	302 474,66	54,16
	0,00	0,00	- Valmistus omaan käyttöön		0,00
			Korkokulut	21 526,22	3,85
Korkotuotot	0,00	0,00	Korvaus peruspääomasta	0,00	0,00
Muut rahoitustuotot	0,07	0,00	Muut rahoituskulut	713,26	0,13
Satunnaiset tuotot			Satunnaiset kulut		
Tulorahoituksen korjauserät			Tulorahoituksen korjauserät		
- Pysyvien vastaavien			- toteutumaton investointi menoksi		
hyödykkeiden luovutusvoitot		0,00			
Investoinnit			- käyttöomaisuuden myyntitappiot		0,00
Rahoitusosuudet investointeihin	0,00	0,00	Investoinnit		
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot		0,00	Käyttöomaisuusinvestoinnit	2 650,00	0,47
Rahoitustoiminta			Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennykset		0,00	Antolainasaamisten lisäykset	0,00	0,00
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		0,00	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	231 110,00	41,38
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	150 000,00	26,51	Lyhytaikaisten lainojen vähennys		0,00
Oman pääoman lisäykset			Oman pääoman vähennykset		
Kokonaistulot yhteensä	565 763,46	100,00	Kokonaismenot yhteensä	558 474,14	100,00

7.2.2 Taseen liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

	Maa- alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Keskeneräi- set työt	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
VIEMÄRILIIKELAITOS							
Poistamaton hankintameno 1.1.		1 053 302,75	1 488 147,19			960,00	2 542 409,94
Lisäykset tilikaudella						2 650,00	2 650,00
Rahoitusosuudet tilikaudella							0,00
Vähennykset tilikaudella							
Siirrot erien välillä							0,00
Luov.kert. sumupoisto							
Tilikauden poisto		-58 008,96	-109 958,16				-167 967,12
Kirjanpitoarvo 31.12.		995 293,79	1 378 189,03			3 610,00	2 377 092,82

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

	2017	2016
Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät		
Myyntisaamiset	54 705,75	45 361,60
Jätevesisaaminen Toholammin Vesihuolto Oy	36 711,32	33 997,15
Muut saamiset	3 062,89	328,00
Saamiset yhteensä	94 479,96	79 686,75

Pitkäaikainen vieras pääoma

Pitkäaikaiset lainat, jotka erääntyvät 1.1.2023 jälkeen

	2017	2016
Kuntarahoitus Oy	444 455,00	675 565,00
Muut velat	2017	2016
Liittymismaksut	151 926,21	134 422,42

Lyhytaikainen vieras pääoma

	2017	2016
Toholammin kunta	600 000,00	450 000,00
Kuntarahoitus, lyhennykset 2018	231 110,00	231 110,00

7.2.3 Allekirjoitus ja merkinnät

TOHOLAMMIN VIEMÄRILIIKELAITOKSEN TILINPÄÄTÖKSEN JA TOIMINTAKERTOMUKSEN ALLEKIRJOITUS

TOHOLAMMILLA ____/____ 2018

VIEMÄRILIIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA

Ahti Harju
johtokunnan jäsen

Vesa Lintilä
johtokunnan jäsen

Eero Polso
johtokunnan varajäsen

Raimo Ahokas
puheenjohtaja

Juha Hopeavuori
vt. toimitusjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Edellä oleva Toholammin Viemäriiikelaitoksen tilinpäätös on tarkastettu

Toholammilla ____/____ 2018

Asko Vanhatupa
tilintarkastaja JHTT

7.3 Tytäryhtiöiden tilinpäätökset

KIINTEISTÖ OY TOHOLAMMIN VUOKRATALOT (100 %)

Vastuhenkilö: Kiinteistöyhtiön hallitus
Toimitusjohtaja Tellervo Herranen

Toiminta-ajatus: Omistaa ja hallita Toholammin kunnassa vuokratalokiinteistöjä sekä vuokrata niiden huonetiloja. Vuokraus tapahtuu omakustannusperiaatteella.

TAVOITTEET 2017

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutuma
Hyvän ja turvallisen asu- misen edellytykset	Asukkaiden pysyvyys	Asukkaiden tyytyväisyys	Muuttotappio kunta
Ikääntyvälle väestölle suunnattujen asuntojen rakentaminen tarvitta- essa palvelujen välittö- mään läheisyyteen	Asuntojen saatavuus	Ikääntyvälle väestölle suunnattujen asuntojen lisääminen palvelujen vä- littömään läheisyyteen	Sulolaa käytetty myös vanhus- väestön asuntona
Vuokratason pitäminen kohtuullisena	Vuokratason vertailu lä- hikuntiin	Vuokra-asuntojen käyttö- aste 80%	Vuokrataso kohtuullinen. Käyttöaste yli 74,72 %

SUUNNITELMAVUOSIEN TAVOITTEET 2018 – 2019

Huomioida yhteiskunnalliset, taloudelliset ja asukkaiden tarpeiden mukaiset muutokset ja kehittää taloyhtiötä niiden mukaisesti.

Asuntojen purkaminen mikäli käyttöaste laskee alle 80 prosentin.

Kiinteistöjen pitäminen hyvässä kunnossa peruskorjaamalla huoneistoja ja huolehtimalla vuosikorjauksista ajallaan.

TUNNUSLUVUT

Suorite	TP2016	TA2017	TP2017
Vuokrattavia asuntoja	134	134	134
Asuntojen käyttöaste	81,07	80	74,72
Vuokrahakemuksia (yhteishaku kunnan asuntojen kanssa)	155	140	167
Keskivuokra €/m ²	8,56	8,56	8,56
Taloyhtiöltä asunnon saaneet ruokakunnat	61	70	69

KOY Toholammin Vuokratalot	2017	2016
----------------------------	------	------

TULOSLASKELMA

KIINTEISTÖN TUOTOT

Vuokrat	527 645,46	565 269,90
Käyttökorvaukset	15 738,00	17 234,00
Muut kiinteistön tuotot	2 290,00	2 827,85
	<u>545 673,46</u>	<u>585 331,75</u>

LUOTTOTAPPIOT JA OIKAISUERÄT	-2 399,27	-3 440,94
KIINTEISTÖN HOITOKULUT	<u>-391 853,13</u>	<u>-381 140,36</u>
KÄYTTÖKATE/HOITOKATE	151 421,06	200 750,45
Rahoitustuotot ja kulut	-25 714,14	-32 595,24

Poistot ja arvonalentumiset	-180 575,99	-169 589,40
VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINP.S	-54 869,07	-1 434,19
Tilinpäätössiirrot	10 000,00	0,00
TILIKAUDEN TULOS	-44 869,07	-1 434,19

KOY Toholammin Vuokratilat	2017	2016
T A S E		
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Pitkäaikainen vieraspääoma		
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	91 715,27	91 715,27
Liittymismaksut	131 158,16	131 158,16
Rakennukset	2 859 468,15	2 996 614,27
Koneet ja kalusto	211,83	211,83
Aineelliset hyödykkeet yht.	3 082 553,41	3 219 699,53
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	740,76	740,76
Sijoitukset yht.	740,76	740,76
PYSYVÄT VASTAAVAT YHT.	3 083 294,17	3 220 440,29
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Myyntisaamiset	9 965,69	19 323,65
Siirtosaamiset		269,78
Saamiset yht.	9 965,69	19 593,43
Rahat ja pankkisaamiset	97 591,79	205 404,42
Vaihtuvat vastaavat yhteensä	107 557,48	224 997,85
VASTAAVAA YHTEENSÄ	3 190 851,65	3 445 438,14
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Osakepääoma	794 015,19	794 015,19
Ed.tilikausien yli-/alijäämä	109 759,33	111 193,52
Tilikauden yli-/alijäämä	-44 869,07	-1 434,19
Oma pääoma yhteensä	858 905,45	903 774,52
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ		
Vapaaehtoiset varaukset		10 000,00
Tilinpäätössiirtojen kertymä yht.	0,00	10 000,00
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoituslaitoksilta	2 051 354,28	969 061,54
Pitkäaik.vieras pääoma yht.	2 051 354,28	969 061,54
Lyhytaikainen		
Lainat rahoituslaitoksilta	199 327,99	1 476 035,95
Muut lyhytaikaiset velat	78 372,81	84 468,88
Siirtovelat	2 891,12	2 097,25
Lyhytaikainen vieras pääoma	280 591,92	1 562 602,08
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	3 190 851,65	3 445 438,14

TOHOLAMMIN KEHITYS OY (100 %)

Vastuhenkilö: Toholammin Kehitys Oy:n hallitus
Toimitusjohtaja Esa Järvenoja

Toiminta-ajatus: Toholammin kehitys Oy tuottaa yritysneuvontapalveluita, toimitilapalveluita sekä muita elinkeinojen kehittämiseen liittyviä palveluita Toholammin yritystoiminnan tarpeisiin syksyllä 2014 vahvistetun elinkeinostrategian mukaisesti.

TAVOITTEET 2017

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutunut
Aloittavien yritysten ja toimivien yrityksen aktivointi ja neuvontatyö.	Uudet työpaikat Työpaikkaomavaraisuus (2014) 91,4% → 100% (koko-naistyöpaikkojen kasvu)	20 työpaikkaa (netto)	16 uutta yritystä
Kasvuyritysten koordinointi ja avustaminen hankkeiden ja tukihakuprosessien avulla.	Hankehakemukset investointeihin ja hankkeissa mukana oleminen	20 yritystä	Maaseutu- ja yritysosastolta myönnettiin yritystukea 7 yritykselle yhteensä 853.974 euroa
Toke Oy on mukana rakennusinvestoinneissa mm. yritystukimahdollisuuksien kartoittamisessa.	Yritysten rakennuttamat tuotantotilat	2000 neliötä	Vuonna 2017 ei rakennettu uusia tuotantotiloja.

SUUNNITELMAVUOSIEN TAVOITTEET 2018–2019

Aloittavien yritysten ja toimivien yrityksen aktivointi ja neuvontatyö
Kasvuyritysten koordinointi ja avustaminen hankkeiden ja tukihakuprosessien avulla
Bioalan ja uuden teknologian yritystoiminnan edistäminen

Henkilöstö	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Vakinaiset työsuhteiset	1	1	2
Määräaikaiset työsuhteiset	0,5	0,5	1
Tilapäiset			

Elinkeinoelämä vilkastui selvästi vuoden 2017 aikana. Yritystukia myönnettiin yhteensä 853.974 euroa, mikä on 44 % koko ohjelmakaudella 2014 – 2020 Toholammille myönnettyistä tuista.

Toimitilojen vuokrasopimukset jatkuvat kolmen yrityksen kanssa. Yhteensä tiloja on vuokralla noin 12 000 k-m². Leader Snack Factory Oy:lle suunniteltiin noin 2 000 m² laajennusta Härkänevalle, mutta rakennusinvestointi siirtyi vielä tulevaisuuteen. Sen sijaan yritys kasvatti tuotantokapasiteettiaan nykyisissä tuotantotiloissa ja aloitti mm. hyönteisvalkuaista sisältävien Zircca -patukoiden tuotannon.

Toholammin kehitys Oy on tuottanut yritysneuvontapalvelun Toholammilla ja myynyt palvelua Lestinjärven kunnalle. Jatkossa yritysneuvontapalvelu ostetaan Kaustisen seutukunnalta.

Toholammin kehitys Oy on jatkanut yritysrahoituspalvelua markkinaehtoisella 1.000.000 euron rahoituksella.

Toholammin kehitys Oy:n liikevaihdosta lähes puolet syntyi hanketoiminnasta. Biojalostamon koevaihe -hankkeessa nurmibiomassasta puristettiin valkuaispitoista rehunestettä eläinrehuksi ja kuiva-aineesta hydrolysoitiin sokereita, joista mikrobien avulla tuotettiin maitohappoa. Hankkeen kokonaisbudjetti oli 410.000 euroa. Bio Toholampi -hankkeessa kehitettiin soveltuvin toimintamalli alueen raaka-ainevirtojen paikalliseen hyödyntämiseen, mm. biokaasulaitoksen rakentamiseksi Toholammille. Hankkeen budjetti oli yhteensä 150.000 euroa.

Toholammin kehitys Oy	2017	2016
TULOSLASKELMA		
Liikevaihto	772 820,31	508 714,80
Liiketoiminnan muut tuotot	0,00	0,00
Materiaalit ja palvelut		
Ulkopuoliset palvelut	-375 585,50	-77 535,87
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-122 270,99	-95 628,72
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-22 061,79	-15 277,57
Muut henkilösivukulut	-1 983,94	-4 332,60
	<u>-146 316,72</u>	<u>-115 238,89</u>
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-183 300,24	-183 300,24
Arvonalentumiset pysyvien vastavien sijoituksista		16 800,00
Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista		
	<u>-183 300,24</u>	<u>-166 500,24</u>
Liiketoiminnan muut kulut	-127 896,69	-177 768,10
Liikevoitto (-tappio)	-60 278,84	-28 328,30

Rahoitustuotot ja -kulut		
Korko- ja rahoitustuotot	97 062,16	120 462,05
Korko- ja rahoituskulut	-79 805,31	-88 593,60
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	<u>17 256,85</u>	<u>31 868,45</u>
Voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja satunnaisia eriä ja veroja	<u>-43 021,99</u>	<u>3 540,15</u>
Tilikauden voitto (tappio)	<u>-43 021,99</u>	<u>3 540,15</u>

Toholammin kehitys Oy

TASE

VASTAAVAA	2017	2016	VASTATTAVAA	2017	2016
PYSYVÄT VASTAAVA			OMA PÄÄOMA		
Aineelliset hyödykkeet			Peruspääoma	2 115 000,00	1 745 000,00
Maa- ja vesialueet	396 794,62	392 975,62	Edellisten tilikau	-452 539,26	-456 079,41
Rakennukset ja raker	3 054 139,40	3 225 388,40	Tilikauden yli-/al	-43 021,99	3 540,15
Muut aineelliset hyö	35 070,52	47 121,76		1 619 438,75	1 292 460,74
	3 486 004,54	3 665 485,78			
Sijoitukset			VIERAS PÄÄOMA		
Osuudet omistusyhti	800,00	800,00	Pitkäaikainen		
Muut saamiset	1 062 642,51	1 312 642,51	Pääomalainat	625 000,00	625 000,00
	1 063 442,51	1 313 442,51	Lainat rahoitus- ja	2 453 698,00	2 683 604,00
			Velat saman konsernin yrityksill		70 000,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT				3 078 698,00	3 378 604,00
Saamiset			Lyhytaikainen		
Myyntisaamiset	38 574,82	15 050,23	Lainat rahoitus- ja	229 906,00	229 906,00
Muut saamiset	109 444,82	10 882,59	Velat saman konsernin yrityksill		150 000,00
Siirtosaamiset	210 643,16	191 952,20	Saadut ennakot	0,00	77 522,12
	358 662,80	217 885,02	Ostovelat	41 806,65	46 504,95
			Muut velat	9 460,38	13 828,75
Rahat ja pankkisaami	124 221,92	39 596,95	Siirtovelat	53 021,99	47 583,70
VASTAAVAA YHTEENSÄ	5 032 331,77	5 236 410,26		334 195,02	565 345,52
			(vieras pääoma)	3 412 893,02	3 943 949,52
			VASTATTAVAA YHTE	5 032 331,77	5 236 410,26

TOHOLAMMIN ENERGIA OY (96,66 %)

Vastuhenkilö   **Vt. Toimitusjohtaja Toni Mäki-Asiala**
Toholammin Energia Oy:n hallitus

Toiminta-ajatus: Kilpailukykyisen ja vakaan hintatason säilyttäminen, lämmön ja sähkön tuottaminen pääosin kotimaisella polttoaineella.

TAVOITTEET 2017

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutunut
Laitosten hälytykset	Hälytys	Saavuttaa tai pitää yllä normaalisti hyväksyttävä taso	Hälytysten määrä on pysynyt hyväksyttävällä tasolla.
Verkoston kunnossapito	Vuodot/katkokset	Ei asiakkaita haittaavia katkoksia. Lisäveden tarve < 1 m ³ /d	Lisäveden tarve verkostossa oli syksyn ajan vajaa 1 m ³ /d. Joulukuun lopussa kolmelle asiakkaalle tuli yhteensä kahdeksan tunnin mittainen lämpökatkos johtuen verkostovuodon korjaustyöstä.
ORC-laitoksen toiminta	Käytettävyys	laitos toiminnassa 100 % pois lukien huollot ja seisokit. Korjaukset vähentävät käytettävyttä.	Laitos oli pois toiminnasta kattilakorjauksen vuoksi kolme kuukautta seisakin lisäksi. Laitos palasi toimintaan ennen joulua.

Liikevaihto oli vuonna 2017 vajaa 1,3 miljoonaa euroa. Laskua edelliseen vuoteen tuli 9,4 %. Liikevaihtoa laski leudoista talvikuukausista johtuva pienempi lämmön myynti. Osaltaan liikevaihtoa laski myös sähkön tuotannon loppuvuosi 2017. Tulos oli tappiollinen pääosin suuren kattilakorjauksen vuoksi.

Vuoden aikana laitoksien toimintavarmuutta parannettiin laajentamalla yhteistyö- ja huoltoverkostoa entisestään. ORC-voimalaitoksen käytettävyttä paransivat uusi kattilahiekkalaatu, uudet häikä- ja happimittarit ja kattilan ajotapaan tehdyt monet muutokset. Konkreettisimmin muutokset näkyvät reilusti vähentyneiden hälytysten määrässä.

Henkilöstö	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Vakinaiset työsuhteiset	2	2,5	3,3
Määräaikaiset työsuhteiset			
Tilapäiset			

Toholammin Energia Oy	2017	2016
TULOSLASKELMA		
Liikevaihto	1 294 174,03	1 429 080,01
Liiketoiminnan muut tuotot	11 923,82	295 243,64
Materiaalit ja palvelut		
Ostot tilikauden aikana	-878 047,81	-763 084,58
Varastojen muutos	7 633,37	28 950,17
Ulkopuoliset palvelut	-39 583,85	-53 300,45
	<u>-909 998,29</u>	<u>-787 434,86</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-164 575,11	-137 420,54
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-31 722,82	-23 286,83
Muut henkilösivukulut	-7 002,13	-6 679,89
	<u>-203 300,06</u>	<u>-167 387,26</u>
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-306 780,53	-304 706,91
	<u>-306 780,53</u>	<u>-304 706,91</u>
Liiketoiminnan muut kulut	-129 249,04	-163 496,44
Liikevoitto (-tappio)	-243 230,07	301 298,18
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korko- ja rahoitustuotot	772,63	553,74
Korko- ja rahoituskulut	-25 562,56	-27 700,19
	<u>-24 789,93</u>	<u>-27 146,45</u>
Voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä	-268 020,00	274 151,73
Voitto (tappio) tilinpäätössiirtoja ja veroja	-268 020,00	274 151,73
Tilikauden voitto (tappio)	<u>-268 020,00</u>	<u>274 151,73</u>

Toholammin Energia Oy
TASE

VASTAAVAA	2017	2016	VASTATTAVAA	2017	2016
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat oikeudet	3 000,00	4 000,00	Peruspääoma	1 200 000,00	1 200 000,00
Aineelliset hyödykkeet			Arvonkorotusrahasto		
Maa- ja vesialueet	5 099,92	5 099,92	Muut omat rahastot	700 000,00	700 000,00
Rakennukset ja rakennelmat	1 296 335,02	1 347 126,96	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-1 211 505,66	-1 485 657,39
Koneet ja kalusto	4 161 781,30	4 278 319,91	Tilikauden yli-/alijäämä	-268 020,00	274 151,73
Muut aineelliset hyödykkeet	298 067,51	316 696,73		420 474,34	688 494,34
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat			VIERAS PÄÄOMA		
	5 761 283,75	5 947 243,52	Pitkäaikainen		
Sijoitukset			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 439 636,00	4 739 636,00
Muut osakkeet ja osuudet	3 306,64	3 306,64	Muut velat	761 169,98	761 169,98
	3 306,64	3 306,64		5 200 805,98	5 500 805,98
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Lyhytaikainen		
Aineet ja tarvikkeet	33 794,75	33 626,89	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	300 000,00	300 000,00
Keskeneräiset tuotteet	45 987,89	45 138,84	Velat saman konsernin yrityksille	200 000,00	600 000,00
Valmiit tuotteet	10 905,15	4 288,69	Saadut ennakot		
Ennakkomaksut	27 495,00	53 672,31	Ostovelat	226 591,71	149 785,64
	118 182,79	136 726,73	Muut velat	14 369,67	33 772,84
Saamiset			Siirtovelat	33 565,03	23 070,79
Pitkäaikaiset saamiset				774 526,41	1 106 629,27
Myyntisaamiset	11 069,41	11 069,41	(vieras pääoma)	5 975 332,39	6 607 435,25
Lyhytaikaiset saamiset			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	6 395 806,73	7 295 929,59
Myyntisaamiset	268 108,11	238 437,65			
Lainasaamiset		750 000,00			
Siirtosaamiset	35 375,78	7 331,48			
	303 483,89	995 769,13			
Rahat ja pankkisaamiset	195 480,25	197 814,16			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	6 395 806,73	7 295 929,59			

8 ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT

TOHOLAMMIN KUNNAN VUODEN 2017 TILINPÄÄTÖS

Kh 26.3.2018 § 45

Tilinpäätöksen allekirjoitus

Toholammilla 26.3.2018

Toholammin kunnanhallitus

Ilkka Piispanen
puheenjohtaja

Virpi Ali-Haapala
jäsen

Minna Lankinen
jäsen

Jukka Lintilä
jäsen

Jukka Rimpioja
jäsen

Ville Suomala
jäsen

Raimo Kallio
varajäsen

Jukka Hillukkala
kunnanjohtaja

Tilinpäätösmerkintä

Tilinpäätös on laadittu hyvän kirjanpitolain mukaisesti. Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Toholammilla 31.5.2018

BDO Audiator Oy
Tilintarkastusyhteisö

Asko Vanhatupa
JHTT

9 TILINPÄÄTÖSTÄ VARMENTAVAT ASIAKIRJAT

Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista

Kunta siirtyi 1.4.2009 alkaen uusiin ohjelmiin talous- ja henkilöstöhallinnossa. Samalla on otettu käyttöön sähköinen arkistointijärjestelmä Aditro Archive.

Päiväkirja	Sähköinen arkistointi
Pääkirja	Sähköinen arkistointi
Reskontrat	Sähköinen arkistointi
Palkkakirjanpito	Sähköinen arkistointi
Tasekirja	Erikseen sidottuna
Tase-erittelyt	Erillään säilytettynä paperisena mapissa

Tositelajit:

- 1 pankkitositteet TITO
- 4 palkkatapahtumat
- 7 lomituslaskut
- 8 päivähoitolaskut
- 10 muistiotositteet Intime-Plus
- 25 ostoreskontra maksut Intime-Plus
- 26 ostoreskontra laskut Intime-Plus
- 29 myyntireskontra suoritukset Intime-Plus
- 30 myyntireskontra yleislaskutus Intime-Plus
- 50 myyntireskontra/luottotappiot Intime-E
- 96 kirjanpidon tulos

TOHOLAMMIN KUNNAN TOIMIELIMET KERTOMUSVUONNA 2017 / LIITE

Valtuuston toimikausi 1.1.2013–31.5.2017

KUNNANVALTUUSTO 2013–2016

Harju Ulla-Riitta (sdp) II vpj.
Hirvikoski Ville (kesk)
Hylkilä Marja (kesk)
Isosaari Jouko (kesk) I vpj.
Järvenoja Antti (kesk)
Kivelä Elina (kesk)
Kivelä Hannu (kesk)
Kivimaa Mika (ps) 21.3.2016 asti
Tervala Kosti valtuutetuksi 18.4.2016 alkaen
Laakso Miia (kesk)
Lintilä Jukka (sdp)
Lintilä Mika (kesk)
Nylander Iida (kd)
Olkkola Mika (kesk)
Ollikainen Annika (kesk)
Pahkakangas Kauko (sdp)
Piispanen Ilkka (kesk)
Rautiainen Piia (kesk)
Rimpioja Jukka (kok) III vpj.
Sammalkangas Alpo (ps) 1.11.2016 asti
Syri Anna-Maija (kesk) pj.
Välimäki Antti (kesk)

KUNNANHALLITUS 2013–2016

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Piispanen Ilkka (kesk), pj.	Lintilä Mika (kesk)
Hylkilä Marja (kesk), vpj.	Välimäki Antti (kesk)
Järvenoja Antti (kesk)	Keskitalo Alpo (kesk)
Laakso Miia (kesk)	Lappalainen Elina (kesk), 10.3.2014 asti
	Tervämäki Tuula (kesk), 10.3.2014 alkaen
Ollikainen Annika (kesk)	Lahti Laura (kesk)
Lintilä Jukka (sdp)	Pahkakangas Kauko (sdp)
Sammalkangas Alpo (ps) 1.11.2016 asti	Ahola Marika (ps)

VALTUUSTON SUHTEELLISTEN VAALIEN VAALILAUTAKUNTA 2013–2016

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Hylkilä Marja (kesk), pj.	Kivelä Elina (kesk)
Lintilä Jukka (sdp), vpj.	Harju Ulla-Riitta (sdp)
Kivimaa Mika (ps) 21.3.2016 asti	Sammalkangas Alpo (ps) 1.11.2016 asti

Nylander Iida (kd)
Rimpioja Jukka (kok)

Välimäki Antti (kesk)
Pahkakangas Kauko (sdp)

KESKUSVAALILAUTAKUNTA 2013–2016

jäsen

Hukari Sakari (kesk), pj.
Rautiainen Mauri (sdp), vpj.
Haukilahti Mika (ps)
Hopeavuori Dagny (kd)
Hovila Seija (kok)

varajäsen

(järjestys, jonka mukaan varajäsenet tulevat jäsenten sijaan)

1. Määttä Raija (kesk)
2. Rautio Helena (sdp)
3. Tervala Kosti (ps) 20.3.2017 asti
4. Hänninen Ritva (kd)
5. Rimpioja Jukka (kok)

MAASEUTU- JA YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA 2013–2016

jäsen

Siirilä Pekka (kesk), pj.
Leppä-Aho Pentti (sdp), vpj.
Ala-Kopsala Marjo (kesk)
Aurolahti Janne (kesk)
Hotakainen Marko (kesk)
Kotila Minna (kesk)
Nylander Iida (kd)

henkilökohtainen varajäsen

Kivelä Tapio (kesk)
Seppälä Teppo (sdp)
Korpi Jaana (kesk)
Koskela Eliisa (kesk)
Järvenoja Jarno (kesk)
Halmetoja Eero (kesk)
Olkola Taina (kd)

SIVISTYSLAUTAKUNTA 2013–2016

jäsen

Keskitalo Alpo (kesk), pj.
Harju Ulla-Riitta (sdp), vpj.
Heikkilä Timo (kesk)
Hirvikoski Ville (kesk)
Laakso Sari (kesk)
Väläkangas Satu (kesk)
Rimpioja Jukka (kok)

henkilökohtainen varajäsen

Koskela Antti (kesk)
Porkola Veijo (sdp)
Niemi Marjatta (kesk)
Luoma Meri (kesk)
Remesaho Laura (kesk)
Hotakainen Marko (kesk)
Kivimaa Mika (ps) 21.3.2016 asti

TARKASTUSLAUTAKUNTA 2013–2016

jäsen

Olkola Mika (kesk), pj.
Kivelä Elina (kesk), vpj.

henkilökohtainen varajäsen

Siirilä Pekka (kesk)
Rautiainen Piia (kesk)

Porkola Veijo (sdp)
Haukilahti Marjo (ps)

Linnarinne Elisa (sdp)
Isopahkala Sulevi (ps)

VAPAA-AIKALAUTAKUNTA 2013–2016

jäsen

Välimäki Antti (kesk), pj.
Seppälä Teppo (sdp), vpj.
Lahti Laura (kesk)
Pahkala Johanna (kesk)
Koskela Antti (kesk)
Määttä Heikki (ps)
Ahola Marika (ps)

henkilökohtainen varajäsen

Kopsala Kimmo (kesk)
Koivuranta Ila (sdp)
Kumpulainen Satu (kesk)
Ahonen Auli (kesk)
Kallio Raimo (kesk)
Isoaho Veli-Petteri (kok)
Olkkola Ari (ps)

TOHOLAMMIN VIEMÄRILIIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA 2013– 2016

jäsen

Kentala Jarkko (kesk), pj.
Hotakainen Marko (kesk), vpj.
Lintilä Vesa (kesk)
Leppä-Aho Pentti (sdp)
Kivimaa Mika (ps) 21.3.2016 asti

henkilökohtainen varajäsen

Kivelä Jussi (kesk)
Isoaho Petteri (kok)
Snellman Ritvariitta (kd)
Kaitola Veikko (sdp)
Tervala Kostti (ps)

EDUSTUS KUNTAYHTYMISSÄ, YHTEISLAUTAKUNNISSA YM. YHTEISÖISSÄ KERTOMUSVUONNA 2017

Valtuuston toimikausi 1.1.2013–31.5.2017

KESKI-POHJANMAAN LIITTO Maakuntavaltuusto 2013–2016

valtuutettu

Syri Anna-Maija (kesk)
Pahkakangas Kauko (sdp)

varavaltuutettu

Piispanen Ilkka (kesk)
Harju Ulla-Riitta (sdp)

Maakuntahallitus 2013–2016

jäsen

Harju Ulla-Riitta (sdp)

varajäsen

Syri Anna-Maija (kesk)

Tarkastuslautakunta 2013–2016

jäsen

Antti Välimäki (kesk)

KIURU, KESKI-POHJANMAAN ERIKOISSAIRAANHOITO- JA PERUSPALVELUKUNTAYHTYMÄ

Valtuusto 2013–2016

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Välimäki Antti (kesk) Koivuranta Ila (sdp)	Ollikainen Annika (kesk) Tervala Kostti (ps)

Hallitus 2013–2016

varajäsen

Antti Välimäki (kesk)

Peruspalvelulautakunta Jyväskylä 2013–2016

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Marja Hylkilä (kesk) Jukka Rimpioja (kok)	Hannu Kivelä (kesk) Elina Kivelä (kesk)

KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ Valtuusto 2013–2016

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Hylkilä Marja (kesk), pj. Isosaari Jouko (kesk) Linnarinne Elisa (sdp)	Lappalainen Elina (kesk), 10.3.2014 asti Lahti Laura (kesk), 10.3.2014 alkaen Tervala Kostti (ps) Laakeri Maria (kd)

Maaseutuopetuksen johtokunta 2013–2016

jäsen	varajäsen
Leila Pihlajamaa (kesk) 30.4.2016 asti	Kauko Pahkakangas (sdp)

KORPELAN VOIMA KUNTAYHTYMÄ Yhtymäkokous 2013–2016

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Kivelä Hannu (kesk) Hylkilä Marja (kesk) Koivuranta Ila (sdp)	Olkkola Ari (ps) Nylander Iida (kd) Rimpioja Katja (kok)

Hallitus 2013–2016

jäsen	varajäsen
Antero Olkkola	Jari Kangasvieri 31.12.2014 asti

KAUSTISEN SEUTUKUNTA, SEUTUVALTUUSTO 2013–2016

edustaja	varaedustaja
Syri Anna-Maija (kesk)	Rautiainen Piia (kesk)
Piispanen Ilkka (kesk)	Laakso Miia (kesk)
Ollikainen Annika (kesk)	Pahkakangas Kauko (sdp)
Kivimaa Mika (ps) 21.3.2016 asti	Sammalkangas Alpo (ps) 1.11.2016 asti

SUOMENSELÄN KANSALAIPOISTO, JOHTOKUNTA 2013–2016

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Kallio Raimo (kesk)	Niemi Marjatta (kesk)
Pahkakangas Kauko (sdp)	Nylander Iida (kd)
Ollikainen Annika (kesk)	Olkkola Ari (ps)

POLIISIN NEUVOTTELUKUNTA 2013–2016

jäsen	varajäsen
Kangasvieri Jari (kesk) 31.12.2014 asti Hillukkala Jukka 28.4.2015 alk.	Olkkola Mika (kesk)

KOKKOLAN KAUPUNKI, PELASTUSLAUTAKUNTA 2013–2016

(Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren alueen pelastuslaitos, Kokkolan kaupungin organisaatioon kuuluva yhteislautakunta)

edustaja	henkilökohtainen varaedustaja
Kentala Jarkko (kesk) (läsnäolo- ja puheoikeus)	Hotakainen Marko (kesk)

KOKKOLAN KAUPUNKI, YMPÄRISTÖTERVEYSLAUTAKUNTA 2013–2016

(Keski-Pohjanmaan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue, Kokkolan kaupungin organisaatioon kuuluva yhteislautakunta)

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Ala-Kopsala Marjo (kesk)	Laakso Miia (kesk)

LESTIJÄRVEN KUNTA, MAASEUTULAUTAKUNTA 2013–2016

(Kaustisen seutukunnan kuntien ja Kannuksen kaupungin maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alue, Lestijärven kunnan organisaatioon kuuluva yhteislautakunta)

jäsen henkilökohtainen varajäsen

Kivimaa Mika (ps) 21.3.2016 asti Järvenoja Antti (kesk)

YLIVIESKAN KAUPUNKI, JOKILAAKSOJEN JÄTELAUTAKUNTA 2013–2016

(Vestia Oy:n toiminta-alueella toimiva, Ylivieskan kaupungin organisaatioon kuuluva yhteislautakunta)

jäsen henkilökohtainen varajäsen

Lappalainen Elina (kesk),
10.3.2014 asti Piispanen Ilkka (kesk)

Kivelä Elina (kesk),
10.3.2014 alkaen

Vestia Oy, hallitus 2013–2016

varajäsen

Ilkka Piispanen

KÄRJÄJÄOIKEUDEN LAUTAMIEHET 2013–2016

Määttälä Maija
Heikkilä Timo

KIINTEISTÖTOIMITUKSEN USKOTUT MIEHET 2013–2016

Ala-Kopsala Atso
Hirvinen Juha
Jämsä Veli-Matti
Kangasvieri Esa
Pahkakangas Kauko
Silakka Matti
Syri Heikki
Säkkinen Esa
Uusitalo Kyösti

Valtuuston toimikausi 1.6.2017–31.5.2021

KUNNANVALTUUSTO 2017–2021

Valtuutetut

Ranta-Nilkku Mika, pj.
Järvenoja Antti, I vpj.
Harju Ulla-Riitta, II vpj.
Ali-Haapala Virpi
Hirvikoski Ville
Hylkilä Marja
Kivelä Hannu
Laakeri Oskari
Lankinen Minna
Lintilä Jukka
Olkkola Timo
Peltokangas Janne
Piispanen Ilkka
Rimpioja Jukka
Seppälä Teppo
Suomala Ville
Syri Anna-Maija

Varavaltuutetut

Porkola Veijo
Tervala Kosti
Wennström Abebe
Laakso Miia
Nylander Iida
Järvenoja Marko
Polso Kaija
Tuikkanen Juho
Kallio Raimo
Huhtala Janne
Karjalainen Heimo
Kentala Jarkko
Keskitalo Alpo
Kopsala Kimmo

KUNNANHALLITUS 2017–2019

(toimikausi 2 vuotta 1.6.2017–31.5.2019)

jäsen

Piispanen Ilkka (kesk), pj.
Suomala Ville (kesk), vpj.
Lankinen Minna (kesk)
Polso Kaija (kesk)
Lintilä Jukka (sdp)

henkilökohtainen varajäsen

Kentala Jarkko (kesk)
Olkkola Timo (kesk)
Järvenoja Marko (kesk)
Kallio Raimo (kesk)
Seppälä Teppo (sdp)

Rimpioja Jukka (kok)
Ali-Haapala Virpi (kd)

Peltokangas Janne (kok)
Nylander Iida (kok)

VALTUUSTON SUHTEELLISTEN VAALIEN VAALILAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Järvenoja Antti (kesk), pj.
Harju Ulla-Riitta (sdp), vpj.
Peltokangas Janne (kok)
Ali-Haapala Virpi (kd)
Laakeri Oskari (ps)

Lankinen Minna (kesk)
Lintilä Jukka (sdp)
Rimpioja Jukka (kok)
Hirvikoski Ville (kesk)
Seppälä Teppo (sdp)

KESKUSVAALILAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

Hukari Sakari (kesk), pj.
Rautiainen Mauri (sdp), vpj.
Rimpioja Katja (kok)
Hopeavuori Dagny (kd)
Lappi Seppo (ps)

varajäsen

(järjestys, jonka mukaan varajäsenet tulevat jäsenten sijaan)

1. Kopsala Kimmo (kesk)
2. Rautio Helena (sdp)
3. Hovila Seija (kok)
4. Snellman Ritvariitta (kd)
5. Lehtimäki Tuomas (ps)
6. Hietala Pekka (kesk)
7. Jämsä Sirpa (kesk)
8. Leppä-Aho Pentti (sdp)
9. Pahikainen Tuija (kesk)

RAKENNUS- JA YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Karjalainen Heimo (kesk), pj.
Ala-Kopsala Marjo (kesk), vpj.
Tuikkanen Juho (kesk)
Lintilä Minna (kesk)
Leppä-Aho Pentti (sdp)
Peltokangas Janne (kok)
Ahola Marika (ps)

Järvenoja Jarno (kesk)
Laakso Minna (kesk)
Keskitalo Alpo (kesk)
Polso Kaija (kesk)
Hirvinen Juha (sdp)
Laakso Miia (kok)
Wennström Abebe (ps)

SIVISTYSLAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Järvenoja Marko (kesk), pj.
Nylander Iida (kok), vpj.
Remesaho Laura (kesk)
Olkkola Timo (kesk)
Rautiainen Piia (kesk)
Lintilä Jukka (sdp)
Seppälä Teppo (sdp)

Björkbacka Sari (kesk)
Rimpioja Jukka (kok)
Lintilä Minna (kesk)
Kentala Jarkko (kesk)
Huhtala Janne (kesk)
Harju Ulla-Riitta (sdp)
Porkola Veijo (sdp)

TARKASTUSLAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Hirvikoski Ville (kesk), pj.
Harju Ulla-Riitta (sdp), vpj.
Keskitalo Alpo (kesk)
Laakso Miia (kok)

Kivelä Elina (kesk)
Porkola Veijo (sdp)
Rautiainen Piia (kesk)
Virkkala Kimmo (kd)

TOHOLAMMIN VIEMÄRILIIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Ahokas Raimo (kesk), pj.
Kinnunen Anselmi (kok), vpj.
Kentala Jarkko (kesk)
Lintilä Vesa (kesk)
Harju Ahti (sdp)

Hietala Teemu (kesk)
Peltokangas Janne (kok)
Polso Eero (kesk)
Lahnalampi Mika (kesk)
Koivuranta Lasse (sdp)

EDUSTUS KUNTAYHTYMISSÄ, YHTEISLAUTAKUNNISSA YM. KERTOMUSVUONNA 2017

Valtuuston toimikausi 1.6.2017–31.5.2021

KESKI-POHJANMAAN LIITTO

Maakuntavaltuusto 2017–2021

valtuutettu

henkilökohtainen varavaltuutettu

Syri Anna-Maija
Peltokangas Janne

Lankinen Minna
Rimpioja Jukka

Maakuntahallitus 2017–2018

jäsen

Harju Ulla-Riitta
Lankinen Minna

Tarkastuslautakunta 2017–2021

varajäsen

Suomala Ville

KESKI-POHJANMAAN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUKUNTAYHTYMÄ (SOITE)

Valtuusto 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Piispanen Ilkka (kesk)

Lintilä Jukka (sdp)

Hallitus 2017– 2021

kunnan edustaja

kunnan varaedustaja

Lintilä Jukka

Suomala Ville

Tarkastuslautakunta 2017–2021

puheenjohtaja

Piispanen Ilkka

KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ

Yhtymävaltuusto 2017–2021

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Suomala Ville (kesk)	Järvenoja Marko (kesk)
Lankinen Minna (kesk)	Hirvikoski Ville (kesk)
Porkola Veijo (sdp)	Linnarinne Elisa (sdp)

Yhtymähallitus 2017–2021

varajäsen

Polso Kaija

Tarkastuslautakunta 2017–2021

puheenjohtaja

Porkola Veijo

KORPELAN VOIMA KUNTAYHTYMÄ

Yhtymäkokousedustajat 21.8.2017–31.12.2018

edustaja	varaedustaja
Hannu Kivelä	Minna Lankinen
Timo Olkkola	Ville Suomala
Virpi Ali-Haapala	Jukka Rimpioja

Hallitus 2017–2021

jäsen	varajäsen
Syri Anna-Maija	Lankinen Minna

KAUSTISEN SEUTUKUNTA, SEUTUVALTUUSTO 2017–2021

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Ranta-Nilkku Mika (kesk)	Polso Kaija (kesk)
Piispanen Ilkka (kesk)	Lankinen Minna (kesk)
Harju Ulla-Riitta (sdp)	Seppälä Teppo (sdp)
Ali-Haapala Virpi (kd)	Rimpioja Jukka (kok)

KANNUKSEN KAUPUNKI, KANSALAIPOIStOJAOSTO (KanTo)

jäsen	henkilökohtainen varajäsen
Järvenoja Marko, vpj.	Nylander Iida

Päiviö Eeva
Lintilä Jukka

Peltokangas Jussi
Seppälä Teppo

KESKI-POHJANMAAN JA PIETARSAAREN ALUEEN PELASTUSLAUTAKUNTA 2017–2021

edustaja

varaedustaja

Laakso Miia (kok)

Rimpioja Jukka (kok)

LESTIJÄRVEN KUNTA, MAASEUTULAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Hietala Juha (kesk)

Järvenoja Elina (kesk)

KOKKOLAN KAUPUNKI, YMPÄRISTÖTERVEYSLAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Ala-Kopsala Marjo (kesk)

Järvenoja Elina (kesk)

YLIVIESKAN KAUPUNKI, JÄTELAUTAKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Hirvikoski Ville (kesk)

Polso Kaija (kesk)

VESTIA OY

Hallitus 2016–2019

jäsen

Piispanen Ilkka

POLIISIN NEUVOTTELUKUNTA 2017–2021

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Huhtala Janne

Kallio Raimo

KÄRÄJÄOIKEUDEN LAUTAMIEHET 2017–2021

Heikkilä Timo

KIINTEISTÖTOIMITUKSEN USKOTUT MIEHET 2017–2021

Ranta-Nilkku Mika

Oikkola Timo

Huhtala Janne

Hirvikoski Teijo
Halmetoja Mika
Kivelä Tapio
Pahkakangas Kauko
Hirvinen Juha
Säkkinen Esa